SEX THESES DE SACRA SCRIPTVRA, ET ECCLESIA.

PVBLICIS IN ACADEMIA OXONIENSI DISPVTATIONIBVS, PROPOSITAE, EXPLICATAE, DEFENSAE, A IOHANNE RAINOLDO.

1 Sacra Scriptura docet ecclesiam, quicquid ad salutem est necessarium.

2 Ecclesia militans errare potest, & moribus, & doctrina.

3 Maior est authoritas sacræ Scripturæ, quàm ecclesiæ.

4 Sancta catholica ecclesia, quam credimus, est cœtus vniuersus electorum Dei.

5 Romana ecclesia, nec est ecclesia catholica, nec sanum membrum catholicæ.

6 Ecclesiæ reformatæ in Anglia, Scotia, Gallia, Germania, cæterísque regnis & rebuspub. seipsas a Romanâ, iure segregarunt.

IEREM. 51. 9.
Curauimus Babylonem, & non est sanata: derelinquite eam, & eamus vnusquisque in terram suam.

LONDINI,
Excudebat Henricus Middletonus, impensis Georgii Bishopi.
ANNO. 1580.

VIRIS IN CHRIsto mihi reuerendis, Oxoniensis alumnis *Academiæ, Præfectis Collegiorum,* & studiosorum cœtui, Iohannes Rainoldus gratiam & pacem a Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

AMVELEM suum, quem Anna, minuendo sterilitatis suæ probro, precibus ardentissimis a Deo rogauerat atque impetrârat; Anna mater, in lucem eductum & educatum, coram Eli sacerdote 1.Sam.1.& 2. *Deo consecrauit,* vt viueret & ministraret in templo Iehouæ. *Ego quoque meum quasi Samuelem & primum partum industriæ, diuino beneficio sterilitati concessum meæ, quum templo Iehouæ consecrare cuperem: offerendum Deo coram vobis censui. patres, & fratres, in Christo charissimi, quibus cura templi siue commissa est, siue committêtur, vt ministraret, siquid posset,* templo Dei viui. 2.Cor.6.16. *Temerarium fortassis opus, & paulo cupidius susceptum quàm consultius: præsertim, cùm tantum a perfectione Samuelis absit. Et quidem eo semper hactenus eram animo, vt ea*

quorum fecerã potius abortus, vereor, quàm partus, intra priuatos parietes cõtineri, quàm in lucem edi, & in atrio quasi templi, quàm in templo versari mallem. Egerunt enim mecum, & sæpenumerò, & vehementer, & amicissimi, vt excudi typis paterer ac in publicum euulgari, cûm alias leuiculas lucubrationes, quibus ad palæstram potius quàm ad pugnam meipsum exercueram: tûm in primis Orationes, quas, quum in nostro collegio professor essem linguæ Græcæ, de studijs humanitatis atque philosophiæ ad auditores meos habui. Quod ego facere declinaui, neque inuidiâ, qui meipsum consecraui studio iuuandæ ecclesiæ & reipublicæ; neque ingratitudine, quasi minus cupidè gratificarer illis quibus plurimum debebam: sed partim verecundia, ne gloriolam cuiquam aucupari viderer, quam iuuenes ardentius iusto consectantur; partim conscientia infirmitatis meæ, cuius nec ingenium, nec ætas, nec eruditio, satis erant matura producendis fructibus, qui proponerentur omnibus gustandi. Nam etsi prodesse studeo quam plurimis, vt qui non mihi soli sed patriæ me natum *a Platone didicerim:* nec vlla re magis prodesse possum patriæ, quàm si tradam vias optimarum artium, *vt rectè visum est Ciceroni: tamen verebar, ne peccarem vulgari vitio,* prurigine scribẽdi, *quam Horatius suo*

Plat. epist. 9. ad Archyt. Tarent.

Cic. lib. 2. de Diuinat.

Horat. epist. li. 2. ep. 1. ad August.

suo tempore vocauit insaniam, *quid fecisset nostro? in quo tanta messis est & eminentium ingeniorum & operum excellentium, vt nihil admodum in lucem, non ingenio perfectum, non limatum iudicio, non politum industria, non opportunum fructu, non vsu necessarium, emittendum esse, viris sapientibus iure videatur. Veruntamen, postquam illius professionis humaniorum artium onere sum leuatus, quo liberius Theologiæ studio vacarem: quod prius in rebus leuioribus perpetuò pudore & iudicio facere declinâram, ne minus facerem maturè quàm faciendum censebam: id in re grauissima vt facere cogitarem, quamuis immaturius, officij religione erga Deum & ecclesiam sum incitatus. Cuius consilij & cogitationis, piorum partim suasu partim desiderio mihi suscipiendæ, occasionem præbuit Ricardus quidam Bristôus, natione nostrâs, sede Duacensis, religione Romanus: qui venenatum opus aduersus Iesu Christi religionem & ecclesiam, religionem quam profitemur, ecclesiam cuius sumus, nostrate lingua scripserat. Quod inscriptum* De Motiuis ad fidem Catholicam, *quum ederetur primò; postea contractum in libellum* Quæstionum proponendarum hæreticis a catholicis, *curauit recudendum: & eandem Cramben, bis à seipso, millies a Pontificis administris co-*

ctam, magno conuiuarum, vel periculo, vel faſtidio, periculo veſcentium, abſtinentium faſtidio, nobis appoſuit. Quantam in eo fecerit iniuriam eccleſiæ Anglicanæ, nec eius toti modò corpori, ſed etiam membris ſingulis, falſas & impias excitando ſuſpiciones, ingerendo contumelias, hæreſes obyciendo; fiet, vt audio, planum propediem, interim iudicandum pijs relinquo: dum Sereniſſimam Reginam noſtram, alumnam pietatis, propugnatricem fidei, conſeruatricem pacis, nutricem eccleſiæ, cuſtodem reipublicæ, parentem patriæ, non ſolùm [a] comparat Pharaoni, ſed etiam [b] innuit eſſe prætenſam, ([c] vt eam nominant Papiſtæ) non legitimam Reginam: [d] fideles ſubditos, qui Reginæ ſunt obſequentes, non officij vinculo, ſed humanitate quadam, ait obſequi: [e] proditores perfidos, quos ſuſtulit rebellio contra Reginam, adſcribit in numerum piorum Chriſti martyrum: [f] viros principes totius regni religionem noſtram eſſe pluſquam impiam expertos agnoſcere calumniatur: [g] Paſtores eſſe maculis ſcelerum notatiſſimos, [h] nec vllos exiſtere ferè qui doceant, & qui doceant, eſſe mutos in fidei myſterijs: [i] Populos, vt quiſque maximè paſtorum recipit doctrinam, ita maximè facinoribus & flagitijs opertos eſſe, ſalutis certos è ſola fide, quantumuis viuant perditiſſimè: [k] in Academijs

[a] Motiu. 47.
[b] Mot. 15. & 40
[c] Bulla Pij Quint. contr. reg. Angl. Nicol. Sāder. de viſib. Monarch. eccleſ. li. 7. Laurent. Sur. in cōment. rer. geſt.
[d] Motiu. 40.
[e] Motiu. 15.
[f] Quæſt. 48.
[g] Motiu. 39.
[h] Motiu. 31.
[i] Queſt. 48.
[k] Motiu. 31.

mijs aut nullum omnino coli studium, aut studium loquentiæ non sapientiæ, aut sapientiæ non vniuersæ, sed exiguæ particulæ: [l] *Rempublicam inundare non hominibus, sed monstris hominum, qui neque Deum, neque Christum, neque vitam magis hominis animæ quàm pecudis, postquàm e corpore migrauerit, esse credunt: denique, (ne cæteras* [*] iuniperorum prunas, *quas & in ordines totos generatim, & sigillatim in pios plurimos atque doctos iaculatur, ex illis sulphuris cauernis eruam,) ipsum quasi corpus ecclesiæ nostræ, non vnam aut alteram hæresin fouere,* [m] *sed excitasse multas hæreses antiquas,* [n] *mille nouas ad minimum addidisse de suo; non vnum aut alterum peccatum committère,* [o] *sed aperire publicam scholam peccandi, discipulis nequissimis, nequioribus magistris;* [p] *nullam esse prorsus salutem credere, nullam religionem, quod horreo referre, sed iste basiliscus ore virulento, nostram ecclesiam, nullam, nullam prorsus credere salutem, religionem habere nullam, dixit, dixit? immò verò scripsit, & scripsit stilo ferreo, scripsit ad æternum calumniæ monumentum. Ac istis calumnijs aduersus ecclesiam, quæ passim intexuntur operi quasi gemmæ, substernuntur rationes aduersus*

[l] Quæst. 41. & Motiu. 31.
[*] Psal. 120. 4.
[m] Quæst. 38.
[n] Quæst. 51.
[o] Motiu. 39.
[p] Quæst. 48.

ligionem, eodem patre ſatæ, calumniarum germanæ : re quidem ipsâ ſcopæ diſſolutæ, ſed tamen in ſpeciem acutæ & ſolidæ : quæ poſſent imperitos aculeo lædere, quamuis a peritis eliderentur ſine noxa : non ſecus atq; ſcorpio, ſi ſauciârit hominem, infixo nocet aculeo; ſin allidatur ſtatim, & illinatur parti ſauciæ, nihil infert mali. Quamobrem vt iſte ſcorpio Briſtoi, non vno ſed gemino pungens aculeo (more ſcorpionum nocentiſſimorum) altero calumniarum, altero cauillorum, nihil inferret mali noſtris hominibus, quos vel in Academijs, vel in alijs regni partibus ſauciaſſe creditur : multi pietatis ſtudio flagrantes optarunt vehementer eum allidi; vt illineretur, ſi non omnibus membris ſaucijs, at quibuſcunque ſaltem Dei gratia, quæ ſola ſanat, ſalutem largiretur. Idque videntur eo vehementius exoptaſſe factum, quia nonnulli, homines medicinæ nimium imperiti, ſcorpionis huius ictus inſanabiles eſſe arbitrantur. Nam & ipſe Briſtôus, vt Thraſo Terentianus ſua dicta prædicans, Denique metuebant omnes iam me; *ſimiliter elatè quærit,* Ecquis e magnis magiſtris libello meo reſpondebit? *quaſi nullum haberemus, aut ſcutum in eccleſia, quod ignita Satanæ tela reſtingueret, aut medicum in Iſraële qui pharmacum ſanandis ſaucijs adhiberet : & neſcio quis Gnatho, famoſis carmi-*

Terent. Eunuch.

Quæſt. 34.

carminibus pridem in Academia nostra disseminatis, Contremuisse duces Bristôi fulmine motos, *quasi principes copiarum non modò milites exanimasset, insolenter gloriatus est. Sed admonendus est Bristous se nec ab omnibus formidari, vtcunq;* Rhodium adolescentem tetigerit in conuiuio: *nec metuẽdum esse Chremi, licet* armatus vecti & peniculo, se virginem erepturum, & ædes expugnaturum & malè mulctaturum Thaidem *minetur. Quodsi parasiti Pontificis Romani* fulmen *esse putant, quod ab eo vibratum est ad Angliam concremandam: sine dubio tale fulmen est, quale fuisse canitur* fulmen Salmonei, qui lampada quassans, Est sonitus Iouis, & flammas imitatus Olympi. *Cæterùm id genus fulmina, quamuis sint terrori leuibus Græcis &* Elidis vrbi, *quæ regem habet Salmoneum: tamen non terrent inuictos Christianos & ciuitatem Dei viui, quæ Rehem habet Iehouam. Atque caueat sibi seriò, si sapiat, qui vibrauit, ne fulmen eius futile, (quomodo fertur accidisse* fulminanti Salmoneo) *vero summi Dei fulmine vindicetur, & ipsius & vrbis & ciuium interitu. Ecclesia quidem, quam Sanctus Dei Spiritus in omnem ducit veritatem, vt ab eo iam edocta est e sacris Scripturis, ita porrò docebitur, fauente Deo, quantum intersit*

Famos. libell. Oxon. 1577.

Virg. Aeneid. lib. 6.

Apollodor. de orig. Deor. lib. 1.

Ioh. 16.13.

inter fulmen Briſtôi, & lucem Ieſu Chriſti: fulmen Briſtôi, cuius ardor affligit corpora quæ contingit: lucem Ieſu Chriſti, cuius ſplendor delectat homines quos illuſtrat: fulmen, peſtiferum, quod cæcitatem affert videntibus, mortem viuis, lucem, ſalutarem, quæ viſum impertitur cæcis, vitam mortuis. Neque verò deficimur multis viris pijs, authoritate, doctrina, iudicio præſtantibus, inter illos ipſos quos per contumeliam Tertullus iſte nominat magnos magiſtros: *a quibus id iampridem doceri potuiſſet. Quanquam id facere diu diſtulerunt: ſiue quia iudicabant ineptias Briſtoi prius refutatas fuiſſe quàm ſcriptas, quòd more ſcriptorum Pontificiorum nihil recens afferret, obſoleta recoqueret, vt ex illis* [q] *vnus olim obſeruârat: ſiue quia ſtatuebant eos refellere primùm, qui ſcripſerant & prius & neruoſius, cæteros ſuo tempore deinceps aggreſſuri: vt* [r] *alter ſe cogitare nuper admonuit: ſiue quia cõtrouerſijs ſatis explicatis operâ multorum, putabant ſibi finem faciendum huius operæ, tametſi nullum finem Papiſtæ facerent impudentiæ, vt* [ſ] *Ieremias, vbi ſemel reſponderat Hananiæ, repetenti priſtinum errorem non reſpondit: ſiue quia, fortaſſis, alijs non vacabat à curis grauioribus eccleſiæ paſcendæ, alijs non libebat in certamen ſe committere cum homine tam maledico, alij dum alios aggreſ-*

Quæſt. 34.

[q] *Alexand. Nowell, confut. Dorman. & Sander, in ca.* 33.

[r] *Gulielm. Fulk. præf. libr. contr. Hesk. Sander. & Raſtell.*

[ſ] *Ier.* 28.11.

aggressos suspicantur, curam abijciunt, omnes, aut [t] stulto non *semper* responden- Prou.26. [t] Vers.4.
dum, ne fias ei similis *se moneri meminerunt, aut* [u] *si* respōdendum *esset ei in præ-* [u] Vers.5.5.
senti, ne sibi sapiens videretur, *quis id faciat pendent animi. Ego verò, ne diutius aut insolescerent Palæstini, quasi nullus esset inter Israëlitas qui conserere manum auderet cum Golia, aut ingemiscerent Israëlitæ, quum audirent* acies Dei viuentis ab incircumciso Palæstino probro affici: *de-* 1.Sam.17.10.
creueram, Dei gratiâ, tametsi forsitan à Golia fuissem, vt puer, habitus despectui, sed tamen decreueram eum adoriri in nomine Iehouæ exercituum, Dei acierum Israëlitarum. Verùm quum meipsum ad certamen comparassem, ac e torrente verbi Dei læues lapides elegissem, qui diuinitus sunt 2.Cor.10.4.
validi ad euertendas munitiones & omnem sublimitatem quæ extollitur aduersus cognitionem Dei, *audio confectum esse negotiū a forti & fideli milite Iesu Christi, qui multos Palæstinos ante debellauerat, cuius opus etiā, intellexi posteà, cōmissum es-* Ret.Gul.Fulke. contr.Mot.Brist.
se prælo, in lucē breui proditurū. Quamobrē, abiecto priore consilio, conuertebā animū ad eam Bristoi postulationē & promissionē, quâ prouocat ad pugnā de scriptura & Ecclesia, se paratū offerens ad hoc certamē ineundum. Cùm enim quidā è nostratibus, sub indocti

Chri-

Chriſtiani *nomine, ſuppreſſo ſuo*, librum *edidiſſet*, De ſacræ ſcripturæ authoritate, & eccleſiæ: *poſtulat Briſtous, vt* edat libellum, adiecto ſuo nomine, cum approbatione Rabbinorum & priuilegio, ac ei propediem reſponſum iri *pollicetur. Mihi, neque librum, cuius exemplaria fuerant, vt auguror, omnia distracta, inuenire contigit: nec authorem libri, quia nomen ſuum, non dubito quin certo conſilio, ſuppreſſerat, conuenire licuit. Sed vt ſatisfacerem, ſi non ex omni parte, ſaltem quoad poſſem, Briſtoi poſtulatui: paruum hoc opuſculum quo res tractatur eadem, præfixum habens authoris nomen, & approbatũ, non* a Rabbinis, (*quos ei linquimus ſynagogæ, cuius principes* amant vocari Rabbi, Rabbi, (*Magiſtri Noſtri*,) *ſed a viris grauibus & doctis quorum intereſt, in lucem emiſi. Quod eo fore gratius homini confido, quia non ſolùm illam, quam volebat edi, quæſtionem de ſcriptura & eccleſia, ſed etiam finitimas, de eccleſia præſertim, cuius nudo nomine triumphat, complectitur. Eo verò citius reſponſum expecto, quia iam elapſum eſt quadriennium, ex quo promiſit nobis* opus latinum: *cui, ſiue iam edito, ſiue mox edendo, poterit reſponſum, niſi moleſtum eſt, ad iſtas Theſes attexere. In quo ſi laborandum ſibi iudicârit: tria ſunt, & factu facilia, nec iniqua, vti mihi perſuadeo,*

Quæſt. 34.

Matth. 23. 7.

Briſt. Quæſt. in Titulo libri.

deo, quæ ab eo petam. Vnum, vt mearum Thesium contextum intertexat integrum suæ responsioni, (quod in eius Quæstionibus ego facere decreueram:) quo videant lectores, quid, quo modo, refellatur. Alterum, ne calces, quod aiunt, contra stimulos: vt cedat veritati, neque tenebras offundere luci manifestæ Solis iustitiæ, cauillationibus & calumnijs moliatur. Tertium, vt, si pudeat eum dicere, vincor veris: *saltem, in refellendis quæ refellenda suscipiet, agat sanius & solidius, quàm egit in principijs suis Doctrinalibus, opere pleniore verborum, quàm veritatis, Thomas Stapletonus. Qui, vt refutaret nostram sententiam,* [x] ecclesiam esse cœtum eorum qui sunt electi, *quod de catholicâ docemus, & verum est: docet* [y] in ecclesia permistos esse malos bonis, reprobos electis, *quod ipsum quoque verum est, in ecclesia militante. Sed verũ vero consonat, nec vna veritas euertit alteram. Statuitur a nobis,* Ecclesiam catholicam, quæ traditur in symbolo Christianæ fidei, cœtum esse vniuersum electorum Dei. *Occurritur a Stapletono,* Ecclesiam militantem, cuius etiam in sacra scriptura fit mentio, neque cunctos, neque solos electos comprehendere. *Ac isto responso nostrum errorem & hæresin Hussitarum se refutasse gloriatur. Sed illud vsu venit, quod dicitur*

pro-

[x] *Princ. fid. doctr. lib. 1. cap. 4.*

[y] *lib. eod. ca. 5.*

prouerbio, falces rogabam, & illi negant ligones. *Cæterûm, Theſes meas, (vt reuertar ad inſtitutum) prout erant deſcriptæ verſibus, & explicatæ præfationibus, de more publicarum noſtræ Academiæ diſputationum, emittendas cenſui: vel eâ cauſa libentius, quòd ab exteris guſtari cuperem diſputationum noſtrarum genus: quas, & noſtra omnia, ſic abycit* [k] *Briſtôus, quaſi cum ipſis ſolis & nata & moritura eſſet ſapientia. Complectuntur autem ſex iſtæ Theſes, fontes præcipuos, & quaſi fundamenta controuerſiarum, quæ nobis intercedunt cum eccleſia Romana: vt earum lumen alicui futurum hominibus non præfractis & cæcis adiumento, cûm ad vtraſque Briſtoi nebulas, tûm ad omnes caliginoſas cauillatiunculas ſimilium Briſtôi, diſſipandas, ſperem.*

Theſium ratio & argumẽtum.

[k] *Motiu. 31.*

Nam cùm euidenti ratione conſtet, vt ipſa [a] *Romana eccleſia fatetur, doctrinā vniuerſam religionis veræ, quæ vero Dei cultu pios ad ſalutem ducit ſempiternũ, contineri verbo Dei: Romani, quo ſtabiliant ſuperſtitiones & errores ſuos repugnãtes ſcripturæ,* [b] *Dei verbum in Scripturam & Traditiones diſtributum eſſe volunt: vt quæ nõ inueniũt in ſcripto Dei verbo, è verbo Dei tradititio ſancita eſſe cauillentur. Antiquum ſtratagêma filiorum Satanæ: quo per inſidias olim ſunt adorti,*

1. Theſis.

[a] *In catechiſmo Conc. Trid.*

[b] *Ibid. in exord. catechiſm.*

orti, Scribæ Iudæorum atque Pharisæi, Christum seruatorem, [c] vt Euangelistæ scriptum reliquerunt: hæretici, [d] Tatianus, [e] Valentinus, Marcion, eorumq; asseclæ seruos Iesu Christi, vt docent Hieronymus & Irenæus. Ac ab his parentibus illa peruersa de Traditionibus, quæ tanquam Apostolicæ iactantur ab hæreticis, [f] vt priscis, [g] ita nouis, orta est opinio: quam vt filiolam exosculatur suam ecclesia Romana, parum considerans ipsam esse spuriam, non susceptam è Christo Iesu, sed ab hæreticis priscis surreptam. Nisi fortè potius eam adoptauit à Marco Antonio: [h] qui quum acta Cæsaris Senatus approbasset, adscripsit actis Cæsaris quæcunque collibuit, & ea non minus rata esse voluit, quàm si Cæsar ipse viuus approbasset. Sed opinionem ipsam esse spuriam, a quocunque sata sit, seu hæretico, seu ethnico, eóque secludendam ex Ecclesia Iehouæ, [i] quam ingredi vetantur adulterinæ proles, ostendi prima Thesi: qua feci manifestum, è sacra Scriptura doceri Ecclesiam quicquid ad salutem est necessarium.

[c] Matth.15.2. Marc.7.5.
[d] Hier.comment. in Aggæ.cap.1.
[e] Iren.cont. hæres.li.3.cap.2.
[f] Maximè de Tatiani radice crescentibus. Hieron. in Agg. ca.1.
[g] Brist. Quæst. 29. Mot.9.
[h] Cic.in Anton. Philipp.2.
[i] Deut.23.2.

Ab huius autem arcis quasi propugnaculo deiecti Romani, confugiunt ad ecclesiam, [k] quam errare posse negant, vt quamuis ipsorum Traditiones, id est errores, a Christo non manarint, tamē nequeant habere vitiū, quòd ab Ecclesia teneantur. Cambysen, 2. Thesis.

[k] 24.q.1.c.a recta. In glossa. Catechis. Trid. in expos. Symb.

regem

* In Thalia.

*regem Perſiæ, refert * Herodotus, quum impio ſororis amore conflagraret, conſuluiſſe iudices Perſarum, an ex iure regni liceret cum ſorore contrahere matrimonium. Cui reſponderunt illi, re deliberata,* Se nullam quidem inuenire legem, quæ permittat fratri ducere ſororem: veruntamen aliam inueniſſe legem, quæ permittat Perſarum regi, facere quicquid libeat. *Male iudices Perſarum, ſi finxerunt iſtam legem: male Perſæ, ſi ſanxerunt. Cæterùm, ex eo iudicum reſponſo Cambyſes inceſtas cum ſorore germana confecit nuptias. Hoc, vt impium, in Cambyſe reprehendunt Ethnici: & nonne Papiſtarum factum eſt ſimillimum? Romana eccleſia, Regina Babylonis, ſacrilego, non fratris, vt Cambyſes ſororis, ſed ſuperſtitionum & idolorum exarſit deſiderio. Conſulti ſunt Epiſcopi, Romanorum iudices, an ex iure Chriſti liceret cum idôlis & ſuperſtitionibus connubio iungi. Curarunt Epiſcopi Scripturas euoluendas, nec vllam legem inueniunt, qua permittatur ſuperſtitio & idolorum cultus: veruntamen aliam inuenerunt legem, qua cautum ſit, eccleſiam errare non poſſe, quicquid conſtituerit. Male iudices Romanorum, qui finxerunt iſtam legem: malè Romani, qui probarunt. Cæterùm ex iſta iudicum ſententia, Romana eccleſia nefandum cum idôlis & ſuperſtitionibus,*

bus, prætexit coniugium, committit adulterium. Et tamen huius legis, quam in ædificij sui fundamento ponit Bristôus, mentionem facit, quasi legis Augustini, quasi legis Christi: sed impudenter & mendaciter; vt se nec verba Christi, nec Augustini mentem intellexisse doceat. Ruinosis ergo tam ædificij quàm fundamenti parietinis subuertendis secunda Thesis adhibita est: quæ manifestò probat, ecclesiam militantem errare posse cùm moribus, tùm doctrina. Quæst. 1. & 34.

Ea verò stabilita videtur suis viribus stabilire tertiam: qua pronuntiatur sacram scripturam maioris authoritatis esse quàm ecclesiam. Mirarer equidem venire potuisse cuiquam vnquam in mentem, vt sentiret secus: nisi prædixisset Apostolus futurum, vt homo sceleratus, perditionis filius sederet in templo Dei tanquam Deus, atque adeò seipsum efferret supra Deum. *Cuius vaticinij viderunt complementum, qui viderunt Antichristum anteponi Christo. viderunt autem antepositũ Christo Antichristum: qui viderunt plus ecclesiæ tribui quàm scripturæ. Nã, quod detrahitur scripturæ, Christi verbo: reuera detrahitur authori verbi, Christo. Quod autẽ ecclesiæ tribuitur in speciem: reipsa Pontifici Romano arrogatur. Vtrumq; manifestũ est ex* [l] *Alberto Pighio: cuius de scripturâ,*

3. Thesis.

2. Thess. 2. 4.

[l] Ecclesiast. hierar. lib. 1. & 4.

B. voces,

voces,& eccleſia,quamuis inſolentes ſint admodum & impiæ : tamen inter eos, qui præceſsêre Pighio , non defuere Principes eccleſiæ Romanæ,vt [m] *Cuſanus Cardinalis,vt* [n] *patres Conſtantienſes, qui loquerentur inſolentius . Qui verò Pighium ſunt ſequuti, quamuis retineant ipſos quaſi neruos Cuſani & Pighij , dum in ſcripturarũ interpretatione deferunt eccleſiæ poteſtatem prætoriã, aut Verrinam potius,vt* [o] *Cardinalis Hoſius: tamen induxerunt nouos colores, & de ſũmo iure nonnihil remiſerũt;vt* [p] *Briſtôus noſter, ſequutus ſuum* [q] *Hoſium,non poſtulet maiorẽ, authoritate pari ſcripturæ ac eccleſiæ contẽtus eſſe videatur. Quanquam ita loquitur neſcio quo modo: vt ipſum id ſentire non auſim aſſeuerare. Nam etſi par vtrique vinculum obedientiæ, parem veritatem, vacuitatem ab errore parem attribuat : in eo tamen quod adiungit,* credi ſcripturæ propter eccleſiam, *ſi quàm eſt affinis verbis* [r] *Cuſani, tam ſit affinis ſententiæ , vt authoritatem ſcripturæ ab eccleſia pendêre arbitretur, &* eccleſiam impertiri, *vt expreſsè dicit* [s] *Pighius,* authoritatem canonicam ſcripturę; *duriorem habet frontem quàm putaram.* [t] *Andradius quidem, explicator, & defenſor fidei Tridentinæ,multo modeſtius, (vt ſuam ei laudem tribuam) & religioſius, de authoritate ſcripturarum loquitur : quam agnoſcis*

[m] Epiſt.2. & 3. ad Bohemos.
[n] Conc.Conſtant. Seſs.13. Hoc non obſtante.
[o] Lib. de expreſs. Dei verbo.
[p] Queſt.34.
[q] In confeſs. per ricou.cap.15.& 16.& 19.
[r] Epiſt.3. ad Bohemos.
[s] Eccleſiaſt. hierarch. li.1.cap.2.
[t] Defenſ.fid.Trident.lib.3.

scit, primùm, eas habere, non ab hominibus, sed a Deo; non ab ecclesia, sed a Sancto Spiritu: ex quo, deinde colligit, esse nefas, tradere, posse iudicio Põtificum & ecclesiæ, vel profanos libros fieri canonicos, vel quos esse constat sacros repudiari; quorum alterum insignis ait esse impudentiæ, alterum insaniæ, & impietatis non ferendæ. Quàm vellem Andradius in cæteris similiter abominatus esset poculum meretricium abominationum! aut, (quoniam Andradius fato concessit) vt cuncti Christiani, qui pia mente improbant in meretrice quædam, (quis autem quædam non improbat?) reliquas eius omnes impuritates improbarent: nec Christiani *modò* propemodum, *vt Agrippa, sed quod optauit Agrippæ Paulus*, & propemodum & admodum Pauli similes efficerentur. *Act. 26, 29.*

Quam adrem vt illis afferrem adiumentum quantum possem maximum: medicinam facere periculosis vitijs opinionum studui, quibus miserorum gustus ita læditur, vt panem cœlestem esse putent venenum, & dulcissimum vitæ pabulum tanquam absynthiũ auersentur. Ea verò vitia, sunt errores praui, quibus abducuntur a via veritatis in illo articulo Christianæ fidei, Credo sanctam ecclesiam catholicam. *Nam quibusdam est persuasum, nomen ecclesiæ sanctæ, pertinere, non ad cunctũ cœtum Christi-* *4. Thesis.*

ani populi, ſed tantùm ad eccleſiæ miniſtros & epiſcopos : ne ad miniſtros quidem cuiuſuis eccleſiæ, ſed eccleſiæ Romanæ, Papam, & Cardinales. *Quos* ex vſu quodam obtinuiſſe dici eccleſiam, & eccleſiam egiſſe, recepiſſe, ordinaſſe, quod egiſſent, recepiſſent, ordinaſſent ipſi : *notauit, ſuo ſæculo,* [u] *Marſilius Patauinus, & natu grandioribus nimis eſt cognitum. Quidam autem, & illi quidem eruditiores, agnoſcunt eccleſiam ſignificare cœtum hominum fidelium : ſed eum cœtum volunt* [x] eſſe plebem ab epiſcopo ſuo congregatam, & adhærentem capiti, Romano Pontifici, *ne quid Reſpublica detrimenti capiat. Itaque quoſcunque fidem profitentes, bonos & improbos, ſanctos & profanos, pios & hypocritas, in eum cœtum includunt. Sunt etiam qui ſentiant,* hoc ipſo credere ſanctam eccleſiam, authoritatem nobis eccleſiæ commendari, vt eccleſiæ credamus, confidamus, pareamus. *Quod inſinuare videtur voluiſſe, quanquam obſcurius & diffidentius,* [y] *concilium Tridentinum. Sed eius rei palmam tulit* [z] *Briſtôus : qui, quo facilius, ſi minus omnes Anglos, ſimpliciores ſaltem, in fraudem impelleret, ambiguitate vocum dolos conſuit: perinde interpretans* credo eccleſiam, *ac ſi* credo eccleſiam, *eſſet* credo eccleſię: *quæ diſcrimen*

[u] *In defenſore pacis, part. 2. ca. 2*

[x] *Franciſc. Turrian. de eccleſ. & ord. min. li. 1, ca. 2*

[y] *Catechiſm. Con. Trident. in expoſit. Symb.*

[z] *Quæſt. 34.*

crimen habent in Græcis, & Latinis, manifeſtiſſimum; in noſtro ſermone vernaculo, nõ item. Et tamen hic homo creatus eſt Doctor in Schola Duacenſi: & vir quantiuis pretij putatur a nonnullis. O miſeros Duacenſes, qui talem creauerunt; miſeriores Papiſtas, ſi talem audiunt Doctorem: inſigniorem ſophiſtam an ſycophantam, neſcio. Nullũ quidem medicis eſſe remedium contra morſum ſycophãtæ, dixit neſcio quis philoſophus. Sed quia poſſibilia ſunt apud Deum, quę ſunt apud homines impoſſibilia: *propterea, diuina fretus bonitate, remedium contra morſum huius ſycophantæ, ſimiliumq; ſum conatus adhibere, quartâ Theſi: quâ, reiectis, & eccleſiæ Romanæ Prælatis, & miſturis ouiũ cum hœdis, declaraui, ſanctam catholicam eccleſiam quam credimus, eſſe cœtum vniuerſum electorum Dei.*

Πιστεύω τὴν ἐκκλησίαν. πιστεύω τῇ ἐκκλησίᾳ.

Luc. 18. 27.

Porrò, ne Romanæ fucus eccleſiæ pelliceret imperitos rerum adoleſcentes in amorem ſui, quum audirent eam, in delicijs, vt Catholicam, Apoſtolicam, Orthodoxam, a plurimis haberi: vt iſtam quoque laruam Romæ detraherem, & fucum abluerem aqua ſancti Spiritus, adieci quintam theſin, qua demonſtraret, Romanam eccleſiam, nec eccleſiam eſſe catholicam, nec ſanum membrum catholicæ. Res euidens, veritate: ſed difficilis perſuaſu: præſertim amatoribus: nam Cupi-

5. Theſis

In Bucoliaſt. εἰδύλλ. ς.

do cæcus eſt: & vt ait ille apud Theocritum

Quæ minimè ſunt pulchra, ea pulchra videntur amanti.

Id Daphnis, in poëta, canit Polyphemo: nos, in Briſtôo, re experti ſumus. Nam infatuatus amore meretricis, ſi diceret eam vnā eſſe Catholicam, erraret tolerabilius, haberet ſaltem errorem communem cum multis: ſed eo non contentus, affirmat eccleſiam hac tantùm de cauſa & dici potuiſſe, & eſſe dictam Apoſtolicam, vt ea quaſi nota rectà nos dirigeret ad eccleſiam Romanā, fundatam ab Apoſtolis Petro & Paulo, ſolam ex Apoſtolicis eccleſijs ſuperſtitē. *Quam huius amatoris aſſentatiunculam, ipſe Pontifex Romanus Eccleſiæ ſuæ ſponſus, quanquam amore captus, tamen aſpernatur: agnoſcens* eccleſiam a Patribus in Symbolo fuiſſe dictam Apoſtolicam ad ſignificandam originem eccleſiæ quam ducit ab Apoſtolis: quòd eius doctrina ſit ab Apoſtolis olim tradita, & in omnem orbē terrarū diſſeminata. *Qui verò Catholicæ titulū eccleſiæ tribuūt Romanæ, viderint quemadmodum ſuam audaciam a ſacrilegij crimine defendant, qui ſponſæ Chriſti ſpolijs ornant adulterā; aut, vt optimè ſentiamus de eccleſia Romana, qui matris ſpolijs, ornant filiā, eamq; non optimā, cum inſigni cæterarū ſororū iniuria. Nec enim* catholicæ nomen

Quaſt. 44.

Catechiſm. conc. Tri. in exp. Sym.

In Symbolo Concil. Cōſtantinopolis.

Briſt. Mot. 12.

huic

huic aut illi, sed vniuersali cõpetit ecclesię, per omnes nationes, ætates, prouincias, ab humani generis primo parente ad nos & nostros posteros continuatæ: *vt* [a] *Tridẽtina Synodus* [b] *eiusq; interpretes, (tãta vis est veritatis) liquidò fatentur. Sed eorum error in primis minuendus est, qui Romanã esse putant orthodoxã: & ita orthodoxã, vt* nulla peste inuadi, nullo infici contagio, nulla macula perfidiæ posse pollui *arbitrentur. Cuius sententiæ præcipuos patronos (vt cæteros omittã minorum gentium) citant Patres:* [c] *Iacobus Andradius, consideratius, qui coaceruat testes sine testimoniis,* Augustinos, Hieronymos, Basilios, Athanasios, Chrysostomos: *sed multo gloriosius* [d] *Nicolaus Sanderus, qui testimoniorũ congessit tantam molem, vt, si numerari, non ponderari sententias oporteret, cadendũ nobis causâ foret necessariò. Cæterũ, omnes Patres, quos iste leguleius producit aduocatos suæ Monarchiæ, vel negant errasse, vel negant errare posse, Romanam ecclesiam: errasse, vt* [e] *Irenæus,* In ecclesia Romana semper cõseruata est ea quæ ab Apostolis est traditio: *errare posse, vt* [f] *Cyprianus,* Eos esse Romanos, quorũ fides Apostolo prædicãte laudata est, ad quos perfidia non possit habere accessũ. *Qui negant errasse Romanã ecclesiã: nõ repugnant nobis. Nõ enim dicimus eã er-*

[a] *Catechism. Tri. in exp. Symb.*
[b] *Andrad. defens. fid. Trid lib. 2. Petr. a Soto. contr. confess. Wirtenb. cap. de ecclesia.*
[c] *Defens. fid. Trident. lib. 2.*
[d] *De visib. Monar. eccle. lib. 7.*
[e] *Aduers. hæres. lib. 3. cap. 3. Sander. argumento 20.*
[f] *Lib. 1. epist. 3. aut epist. 55. edit. Pam. Sander. argum. 42.*

rasse, Irenæi tempore; sed errare, nostro. Ille negat errasse: nos dicimus errare: num contradicimus? Ierusalem, a [g] *Psalte vocatur* Dei ciuitas, *cuius in palatijs colitur Iehoua: ab* [h] *Esaia vocatur* meretrix. *Templum Domini nominatur à* [i] *Solomone* domus Dei, *domus precationis: a* [k] *Christo dicitur* spelunca latronum. *Num Esaias repugnat Psalti? num Christus Solomoni? Nihil minus. Sed narrat Psaltes, quid Ierusalem fuerit suo tempore: Esaias, quid suo.* Facta est meretrix vrbs fidelis: *fuit vrbs fidelis, sed facta est meretrix. Docet Solomon quid esse debeat: Christus, quid effecta sit, domus Dei.* Vos fecistis eam speluncam latronum: *non erat Solomoni, sed vos fecistis eam. Ita Patrum tempore Roma fuit sana: sed facta est meretrix vrbs fidelis: amisit sanitatē, incidit in leprā: Dei fuit domus, latronum est spelunca:* Christi fidem coluit, *sed ab ea decidit.* Traditionem semper eam conseruârat, quæ est ab Apostolis, *ad tempus Irenæi: sed ad nostra tempora traditionem semper ab Apostolis seruasse, num est ex eo consequens? Nisi fortè, meretrices, quæ Romæ se prostituunt, Aulici Romani probabunt esse virgines, quia fuerunt virgines, quum essent infantulæ. Nobis itaque non repugnant, qui negant errasse Romanam ecclesiam. Qui negant eā errare*

[g] *Psal.* 48. 2.
[h] *Esai.* 1. 21.
[i] 1. *Reg.* 8. 20.
[k] *Matth.* 21. 13.
Esai. 1. 21.
Matth. 21. 13.
Rom. 1. 8.

re posse: repugnāt quidē nobis, sed & sancto spiritui. Cuius instinctu, Paulus ecclesiā admonēs Romanā ne cōtra Iudæorū gētē insolescat: Ne effertor, inquit, animo, sed time. Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit: caue ne tibi quoq; nō parcat. Vide igitur benignitatē & seueritatē Dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatē: in te verò benignitatem, si permanseris in benignitate. Alioquin, & tu excidêris. Potest igitur excidi Romana ecclesia. Quid? Et Cypriano secus est visum? Da veniam Cypriane: libenter tibi crederem, nisi tibi credens non crederem verbo Dei. Sed vtri potius sit credendum, Deo an homini: iudicent Papistæ. Saltem, si credant homini, potius quàm Deo: credant suorum hominum rationi & iudicio. Nam ecclesiam quamcūque particularem errare posse: [l] Sotus, [m] Alfonsus, [n] Hosius, [o] Verratus, Pontificiorum lumina, testantur. At ecclesiā Romanam esse particularē: affirmat idem [p] Verratus, neque cæteri negare possunt. Quare, si Romanam ecclesiam errare non posse sensit Cyprianus: in eo, sententia Pontificiorum, erroris ipse condemnandus est. Ita, cùm omnia Patrum testimonia sint duorum generum, altera vera, sed prorsus aliena: altera satis apposita, sed falsa: conficitur, ecclesiæ Romanæ valetudinem nullis medicamentis Patrum

Rom. 11. 20.

[l] Petr. à Soto contr. confess. Wirtenb. cap. de concilijs.

[m] Alfons. à Castr. aduers. hæres. li. 1. cap. 8.

[n] Confess. Petric. cap. 24 & contr. Brent. lib. 2.

[o] Disputationum aduersus Lutheranos Tom. 6. De authorit. & potest. vniuers. eccle. cap. 5.

[p] Ibid. cap. 1.

adiuuari. Quid ergo nobis, cum illis, quorum laudibus Roma priſca, [q] Chriſtianos ad pacem congregans, & reparans eorum fidem, [r] ſubſidia vitæ fratribus & eccleſijs miniſtrans, [ſ] Apoſtolorum Schola, Metropolis pietatis, [t] Eccleſia ſanctificata, *& innumera id genus, eſſe prædicatur? Nobis negotium eſt cum Roma noua, quæ, bellorum nutrix, parens perfidiæ, ſpoliatrix fratrũ, cultrix idolorum, ſedes auaritiæ, regina ſuperbiæ, fomes & flamma libidinum, furorũ, abominationum,* [u] *ſuis hiſtorijs, factis, monumẽtis, eſſe conuincitur: cuius* * *filius amantiſſimus de matre ſua queritur,* [x] antiquã manêre famã, vtilitatẽ receſſiſſe; paſtores in effigiẽ luporũ verſos eſſe, quo magis appinquas, eo magis ſordere omnia. [y] dari nugas, aurum accipi, regnare ſolam pecuniã, [z] eccleſię bona ſcurris, altaria cinędis, Ganymedibus ſeruire tẽpla, [a] negari fas & iura, homines & Deum falli, profligari ſanctimoniã, pietatẽ ſperni, abijci, affligi.

Viuere qui ſactè cupitis, diſcedite: Romæ
Omnia cùm liceant, non licet eſſe piũ.

6. *Theſis.*

Ac iſtæ quidem graues, nec iniuſtæ, ſpero, videri poſſunt cauſæ: cur Eccleſiæ reformatæ (vt ad extremã Theſin veniam) in Anglia, Scotia, Gallia, Germania, cæteriſq́; regnis & rebuſpublicis, ſeipſas à Romana tabe ſegregarint. Quanquam, ſi tantummodò ſanctè nobis

[q] *Iren. l. 3. cap. 3. Sander. argumento 4.*
[r] *Dionyſ. epiſt. ad Soter. apud Euſeb. l. 4. c. 22. Sander. arg. 15.*
[ſ] *Epiſcop. Orient. in ep. ad Iul. apud Sozomen. lib. 3. cap. 7. Sander. arg. 109.*
[t] *Ignat. in inſcri. epiſt. ad Rom. Sander. arg. 5.*
[u] *Platin. Onuph. Sabellic. Guicciardin. Theodoric. a Niem. Abbas Vrſperg. &c.*
* *Frater Baptiſta Mãtuanus, Carmelita, Theolog.*
[x] *Ecloga 9.*
[y] *Ecloga. 5.*
[z] *De calamitat. tempor. lib. 3.*
[a] *Syluar. lib. 1. Ode vlt.*

nobis viuere Romæ non liceret, si non liceret esse pium, vt asserit Mantuanus: ab vrbe quidem Romæ, vt Mantuanus consulit, discessissemus, sed non secessissemus ab ecclesia Romana. Si leuiusculæ tantùm infirmitates, eius, in fide valetudinē tentassent, quales tētauerunt, ætate Patrum, nonnullæ: doluissemus, at tulissemus: & homines in errato præoccupatos *miserti*, eorum onera portassemus. Gal.6.2. *Sed, quum in ecclesiæ Romanæ cōmunione non liceret nobis, vel sanctè Deum colere, vel sanctè Deo credere, conuenienter præcepto Dei: quum ea correpta contagiosis morbis & mentis delirio, monitores flammis, amicos ferro, fratres capitalibus pœnis iugularet, fidem Christi cōuitijs, creaturas honore Domini, Dei cultū inficeret idololatrìa: secessionē fecimus a Pontificijs, vt ab hominibus, nō libenter, vt ab hæreticis, non inuiti: & nostras ecclesias, ad Dei normam reformatas, ab ecclesiæ Romanæ contagio segregauimus. Quo in opere, quia nostri nihil aliud fecerunt, quàm Apostolus, vas electum sancti Spiritus,* [b] *& fecit,* [c] *& faciendum docuit, quemadmodum in ipsa Thesi comprobaui: inter ecclesias nostras, &* [d] *Bristôum, qui cōdemnat eas schismatis eiusdem, cuius Donatistas, iudicabit Dominus: qui nos ex sui verbi præscripto, id est, iure, fuisse ab ecclesia Romana segregatos, in illo die pronuntiabit. At communionem relinquere non oportuit*

b Act. 19.9.
c 1.Tim.6.5. 2.Cor.6.17.
d Quæst.1.

Rom.1.7. eorum cui ſunt Romæ, dilecti Dei, vocati ſancti, quorum fides annuntiata eſt in toto mundo. *At iſti Romani, non ſunt Romani, ſunt cadauera Romanorum : alius eſt Milo*, Lacerti ſunt mortui : *alius eſt Hector*, Quantum mutatus ab illo? *At Romano Pontifici, Optimo Maximo, Chriſti vicario* [e] Petri ſucceſſori, *parendum fuit, non repugnandum. At* [f] ei repugnandum, ſi iubeat iniuſta & pernicioſa: *at* [g] eſſe Principum, in illicitis ei reſiſtere, *Pontificij docent ipſi . At Chriſtiani* [h] ſeruare *debent* vnitatem ſpiritus in vinculo pacis: *&* [i] Pacis nomen dulce eſt, res verò cûm iucunda, tûm ſalutaris. *At vnitate ſpiritus decet coaleſcere* [k] in vnitatem fidei : *&* [l] itidem affectos eſſe, ſed in Domino. *Cum Pontifice & Pontificijs vt cum Antonio & eius aſſeclis*, [m] facta pax, non erit pax, ſed pactio ſeruitutis, *immò impietatis. Quare, quod Agamemnō, apud* [n] *Euripidem, reſpondit Menelao fratri, poſtulāti, vt ſe præberet fratrem in impio nefarij ſceleris conſenſu; idem ego fratri meo reſpondeo, ſollicitanti ad eccleſiæ Romanæ communionem, cuius fides eſt impura, cuius ſacra ſunt impia:*

Sanitatis eſſe tecū particeps, frater, volo:
Sed furoris eſſe tecū particeps abhorreo.

Et hic præfandi finis eſto. Nihil reſtat, niſi,

vt

[e] 1.Pet.5.3.
[f] Andrad.lib.1. defenſ.fid.Trid.
[g] Gent.Heruet. de reparand. eccleſ.diſciplin.
[h] Epheſ.4.3.
[i] Cic.Philipp.13.
[k] Epheſ.4.12.
[l] Phil.4.2.
[m] Cic.Philipp.12
[n] Iphigen. in Aulid.

Συσσω φρονεῖν σοι βούλομ', ἀλλ' οὐ ζυννοσεῖν.

vt orem & obtester, omnes Christianos, qui legendis istis operam insument, vt omnia Christiano, legãt, expendant, interpretentur, animo: præiudicatas opiniones exuant : examen spirituum, an ex Deo sint, instituãt: *veritatem inuenire studeant, inuentam ament: siquid a me peccatum esse putent, admoneant: breuitatem, quia fuit necesse multa paucis, excusatam habeant: quantam ego fidem & diligentiam in exponendis & probandis Thesibus adhibui, cuius Deus mihi testis est, qui reuelabit arcana sensuum, tantam æquitatem & candorem ipsi, in obseruandis & censendis quæ legent, adhibeant, tanquam coram Domino, qui censor erit censorum. Imitentur denique pios Berœenses,* qui, *Paulo prædicante,* sermonem receperunt cum omni alacritate, quotidie scrutantes scripturas, an illa ita se haberent: *non pertinaces Luciferianos,* o de quibus confitetur, qui suorum mores nouerat apprimè, Facilius eos vinci posse, quàm persuaderi. *A vobis autem, patres & fratres dilectissimi, quorum nomine laborem meum quantulumcunque templo Dei dedicaui, quæso & obsecro per Dominum Iesum Christum, qui nos redemptos suo pretioso sanguine sanctificauit sibi: vt Dei gloriam propagare, pietatis fouêre semina, salutem ecclesiæ promouere, plantas alere fru-*

1.Ioh.4.1.

Act.17.11.

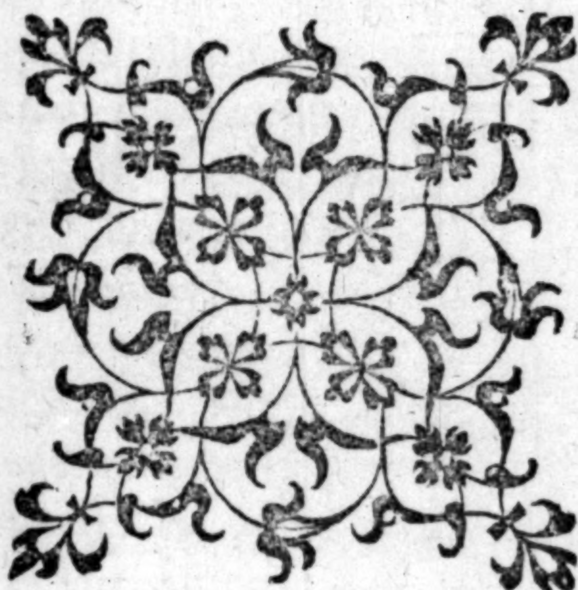
o Hieron. in dialog. aduersus Lucifer. cap. 9.

Rom.2.29. *ſtuoſas, augêre laudem Academiæ,* laudem quæ non eſt ex hominibus, ſed ex Deo, *modis omnibus enitamini. Refellite Briſtôi maledicta, factis: & crimina, quæ nobis objicit, eſſe calumnias, operibus docete. Audiendo, legendo, diſputando, meditando, dicendo, ſcribendo, bonas horas in bonis artibus bene collocate. Coniunctis, & animis, & conſilijs,* Eph.4.4. Ier.32.39. *& operis, opus Domini conficite:* vnum corpus, vnus Spiritus, cor vnum, via vna. *Excitate ſtudia, pæne dixeram iacentia, ſed ſpero meliora. Extinguite Sirenes a ſtudijs auocantes, deſidiam, dulce malum: delicias, eſcam veneris: conuiuiorum luxum, vanitatem veſtium, ludos illiberales, ſympoſia intēpeſtiua, peſtes ſcenicorū, Theatralia ſpectacula. Poſtremò, vt Apoſtoli verbis cōcludā,* Phil.4.8. quęcunq; ſunt vera, quęcunq; venerāda, quæcūq; iuſta, quæcunq; pura, quęcunq; amabilia, quæcunque bonæ famæ: ſi qua virtus eſt, & ſi qua laus eſt, hæc cogitate. Siqua virtus eſt, & ſiqua laus eſt: fratres, hæc cogitate. *Deus optimus Maximus nobis vniuerſis gratiâ ſui ſancti Spiritus il-* 1.Sam.19.20. *luceſcat: vt collegiorum capita, more* Samuelis, adſtent vt præſint, *præſint vt proſint commiſſo ſibi cœtui: collegiorum membra, more* Prophetarum, prophetare, *Dei laudibus canendis & prædicandis, ſub Samuele diſcant: iuuenes humanis artibus ſtudentes*

dentes, alijs in rebus Saulis dissimiles, similes sint Saulis inter prophetas: *vt ipsa collegia, & omnes nostri cœtus, sint congregationes non modò prophetarum, sed etiam prophetantium, atque prophetarum dictis obsequentium, ad honorem Dei, piorum solatium, & salutem nostram in Domino Iesu Christo. Valete. E Collegio Corporis Christi. Febr. 2. 1580.*

Vester in Christo Iesu,

Iohannes Rainoldus.

THESES TRACTATAE COMITIIS ACADEMICIS, IN TEMPLO D. MARIAE. IVL. 13. 1579.

1 Sacra Scriptura docet ecclesiam, quicquid ad salutem est necessarium.

Scripsit ab ore Dei diuina oracula Moses,
Quum peteret Solymos, numine ductus, agros.
Adiunxere sacri sacrata volumina vates,
Quos bonus æthere a mouit ab arce Parens,
Virgine natus adest, Patris sapientia summi,
Cœlestis Sophiæ quem rigat imbre Deus:
Virgine natus adest, æterni sermo Iehouæ,
Qui Patris arcanas voce recludit opes.
Discipuli Christi, cœlestia verba magistri,
Ore, prius: scriptis, pòst docuere libris.
Spiritus humanis sanctus dedit ista tenebris,
Ut doceant sanam cum pietate fidem.
Cedite, qui nugas, qui spectra profana refertis,
Qui premitis veterum tradita scita patrum.
Sacra, viam monstrant vitæ, monumenta beatæ:
Prodit ab excelso, scripta, Sione, salus.

2 Ecclesia militans errare potest, & moribus & doctrina.

Militat omnis homo, qui Christi castra frequentat:
Militat omnis homo, qui gerit arma Dei.

Miles, habes corpus, quod ſpicula nulla cruentent?
Corpus, quod fugiant vulnera, miles habes?
Sancta Sionæis eccleſia fulſit in oris:
Non caruit maculis ſancta caterua ſuis.
Pura, Corinthus, erat; celebres, viguere, Philippi;
Claruit & Christi Theſſalonîca fide.
Pura Corinthe, iaces; celebres cecidêre Philippi;
Turca tuum minuit, Theſſalonîca, decus.
Tu quoq; Romuleo quæ culmine celſa ſuperbis,
Vulnere lethali ſaucia, Roma, ruis.
Dum colit in terris luteas eccleſia ſedes,
Fallor? an errori ſubdita corda gerit.

3 Maior eſt authoritas ſacræ Scripturæ, quàm eccleſiæ.

Impia turba ſui flammata cupidine ſceptri
Aurea Romanum tollit ad aſtra thronum.
Tollit ad aſtra? Leue eſt. Tollit ſuper aſtra: coronæ,
Subijciens Domini ſceptra tremenda, ſuæ.
Affectaſſe ferunt regnum cœleſte Gigantes.
An noua Tartareo gurgite bella mouent?
Sancta ſibi dotes eccleſia vindicet amplas.
Eſto magna; licet: ſed minor eſto Deo.
Cedat homo, Christo; cedant humana, Iehouæ:
Sponſa, viro; Domino, ſubdita; terra, polo.

Tſi non ſim neſcius, auditores ornatiſſimi, reprehenſum fuiſſe à Cenſorio Catone Romanum illum hiſtoriæ Græcæ ſcriptorem, qui deprecari culpam, quàm vacare culpa maluit: tamen ita mihi, cedenti dicā, an repugnanti, ſubinuito quidem certè, ſed ita mihi venit vſu, vt qui vacare culpa non potuerim, deprecari culpam cogar neceſſariò. Nam, & infirmitas vocis, qua laboro, quia non implet amplitudinem huius loci, futurum eſt fortaſſis vt illis diſpliceat, a quibus non audior: & immaturitas facultatis meæ, quæ vereor vt reſpondeat celebritati tanti cœtus in illis explicandis quæ diſceptabuntur, incurret, vt veriſimile eſt, in reprehenſiones eorum à quibus audior. Quo mihi vehementius eſtis obſecrandi, qui auditis, voce; voluntate, qui non auditis: vt aut Cenſores eſſe nolitis, aut Cenſores ſitis Catone leniores; ne vel imprudēter feciſſe vobis videar, qui culpa non vacarim, vel inuerecundè, qui cōmittam culpam, & ne culpetis poſtulem. Neq; verò dubito, quin vocis infirmitas,

humanitatem veſtram, apud quos ago: facultatis immaturitas, cauſæ bonitatem quam agendam habeo, nactura ſit patronam. Humanitas veſtra ne me condemnet eius culpæ quam euitare non potui, non eſt quod extimeſcam. Cauſæ porrò bonitas ea luce veritatis & ſplendore fulget: vt etiam ſine patrono ſe defenſurā eſſe magnopere confidam. Ac in eo vos ipſos meo iudicio veſtrum ſuffragium vel adſcripſiſſe ſpero, vel ad ſcripturos eſſe: ſi trium quas defendo Theſiū ſentētiam, perfectionē Scripturæ, infirmitatē eccleſiæ, authoritatē vtriuſq;, q̄ potero breuiſſimè vobis aperuero. Nā, laudare quidem ſacram Theologiā, origine cœleſtem, maieſtate diuinam, officio ſeruatricem generis mortalium: inſtitutam a Deo patre, reuelatam a Ieſu Chriſto, a Sancto Spiritu ſcriptis conſignatam: pro dignitate, vt velim, non poſſum: pro facultate, vt poſſum, non debeo: quorum in altero, probatis, ſpero voluntatem: in altero, iudicium vt conſulatis boni, rogo.

Cic. pro Deiotar. Non enim, vt orator fingit de Cæſare, plauſum idcirco minus ei datum, quòd ab hominibꝰ obſtupefactis admiratione cōpreſſus eſſet: ita mihi licet ſimulatè dicere, laudē idcirco me tacere Theologiæ, quòd eius admiratio, tanq̄ Solis ſplendor

animi

 1. Thesis.

animi præstringat acię: sed vt Propheta testatur de Iehoua, se, quum illius gloriā videret, attonitum fuisse, quòd esset vir pollutus labijs, indignus qui Dei gloriā oculis vsurparet: ita mihi fas est ex animo profiteri, me, quum verbi Dei maiestatē reputo, stupefactum tacere, quòd homo sim pollutus labijs, impar dignitati rei tā tæ vel attingendæ. Itaq; relinquo libens istas hederas vino philosophorum, iuris prudentiū, medicorū: quorum disciplinas perutiles quidem, sed vitæ perituræ: præclaras, sed humanas, laudabiles, sed mortales: eminentes, sed caducas: nō dubito quin hactenus virorū præstantiū in ista quasi palæstra disputationū, doctrina & eloquentia vobis approbarit. Ego verò, tametsi nec ingenio, nec iudicio maiore, quàm illi, quibus in certaminis acie succedo: tamē in ipsius rei amplitudine, de qua certamen instituitur, maius opus moueo. Annibalem refert Liuius cū Romanis pugnaturum, antequàm instrueret aciem ad prælium, in certamen commisisse quædam paria captiuorum: vt ex illo quasi ludicro captiuorum conflictu Carthaginienses ad conditionē serij certaminis, & attenderent sagacius, & alacrius armarentur. Similiter coram vobis, auditores optimi, cōmissæ sunt in certamen

Esai. 6. 5.

Liu. lib. 21.

men opiniones variæ variarum artium, quasi paria captiuorum: quę siue viuant, siue pereant, siue sic, siue secus habeant, nō est in magno res discrimine, non sunt in eo positæ fortunæ Græciæ. Nunc ab illo ludicro quasi conflictu, committetur statim in certamen seriū exercitus cū exercitu, veritas cū mendacio, religio cū errore: in quo, siquid à recto ad prauū deflectatur, nō captiui pereunt sed Carthaginienses; non hominum opinio, sed Dei veritas periclitatur; non vita, non valetudo, non possessiones, sed hæreditas cœlestis, & æterna salus agitur. Quamobrem, adeste mihi quæso animis, & ad ea quæ dicentur patienter attendite: nec agi ludicra, vt in theatro, sed maximè seria memineritis. Atque adeò, quoniam agimus de rebus diuinis, sanctificet oro sanctus Dei Spiritus, & linguas nostras & aures vestras, & mentes omnium: vt neque nos aliò spectemus disputando, quàm vt veritatem collatione rationum in lucem producamus; neque vos aliud agatis audiendo, quàm vt veritati productæ & probatæ fidem adiungatis.

1. *Thesis.* Vt igitur initium à prima Thesi faciam, & deinceps cæteras paucis perstringam: Sacra Scriptura docet ecclesiam quicquid ad salutem est necessarium.

Deus

1. Thess.

Deus æternæ parens bonitatis & misericordiæ delegit ante iacta mundi fundamenta, pro singulari sua gratia, magnam partem hominum quos æterna donaret vita, & cœlestis gloriæ faceret hæredes. Hæreditatem istam vt electi consequerentur, erant in Dei filios adoptandi per Iesum Christum : qui fuit semper solus aditus ad salutem. Quo nomine sanctus Spiritus cœtum designans electorũ Dei, modò vocat [a] Dei filios, adoptione, non naturâ, cohæredes tamen Christi; modò [b] Sponsam Agni, quæ thesauris omnibus ornatur sui sponsi; modò [c] corpus Christi, cuius quasi capitis vi regitur & mouetur; modo [d] ciues cœlorum, destinatos incolas nouę Ierusalem; deniq; Christus ipse, ne cætera percenseam, eos appellat [e] suam ecclesiam, aduersus quam ne portę quidẽ inferi præualebunt. Hanc igitur ecclesiã, cœtum electorum, filios Dei, sponsam agni, corpus Christi, ciues cœlorum, id est, ecclesiam sanctam catholicam: Deus vt elegit ad vitam sempiternam, ita suo verbo semper edocuit viam salutis, qua perduceretur ad eius vitæ possessionem. Verbum autem vitæ multis olim modis a Deo patefactum, tandem ab eo scriptis exaratum est: ex quo est effectũ, vt sacra Dei scripta docerent ecclesiã ea quibus

a Rom. 8.16.
b Reu. 21.9.
c Ephe. 5.23.
d Reu. 21.2.
e Matth. 16. 18.

1. *Thesis.* cognitis est opus ad salutē æternā consequendā. Quis enim reuelare potuit rationem cœlestis hæreditatis regni Dei cōsequendæ, nisi solus Deus? Ac Deus ecclesiæ reuelauit eā, vt primùm sine scriptis, quibus modis visum est eius sapientiæ: ita scriptis deinceps, per seruos suo sancto spiritu afflatos: sine scriptis Adamo, & ab Adamo ad Mosen vsq; scriptis autē Mosi, & a Mose ad finem sæculi. Itaque scriptis istis, dictatis a Sancto Spiritu, exceptis a seruis Dei, quę per excellētiam Apostolus ad Timotheum nominat Scripturam: via salutis, per quam ad cœlum peruenitur: lux animorū, quæ prælucet in mundi tenebris: pabulum vitæ quod alit fideles, vt in Christo crescant, exhibetur ecclesiæ. Quod vt liquidius elucescat, diuidamus ecclesiam in veterē & Nouam: veterem, ante Christum: Nouam, a Christo nato. Veterem eccclesiam in viâ salutis erudierunt Prophetæ: Nouam erudiunt vberius & plenius cū Prophetis Apostoli. Doctrina Prophetarum & Apostolorum scripturâ sacrâ comprehenditur. Docet igitur ecclesiam sacra scriptura quæcunque conferunt ad salutem. Est enim ecclesia, cœtus electorum. Sunt autem electi, domestici Dei. *Domestici* verò *Dei superstruuntur*, vt scribit

2. Tim. 3. 16.

Paulus

 1. Thesis.

Paulus ad Ephesios, *super fundamentũ Apostolorũ ac Prophetarũ, cuius imus lapis anguli, est ipse Iesus Christus.* At istud fundamentũ Apostolorũ ac prophetarum, est doctrina de Christo, quam prędicarunt ecclesię. Ea porrò doctrina quã ipsi prędicarunt, scripturę sacrę cõmissa est. Ergo sacra scriptura docet ecclesiam quicquid ad salutẽ vtile est cognitu. Moses, vt a primo Prophetarũ ordiar, postquã dei legẽ promulgasset Israëli: *Attende*, inquit, *Israël ad statuta quæ doceo. Non addetis ad illud verbũ, quod ego vobis præcipio, nec detrahêtis de eo: sed quicquid ego præcipio, id facietis obseruãter, vt seruetis præcepta Iehovæ Dei vestri.* Iam elaborandum fuit Israëli vt sẽpiterna salute potiretur. Atqui nihil ei fuit faciendũ, quod non esset lege dei pręscriptũ. Ergo scripta lege dei tradebatur quicquid ad salutẽ Israëlis opus esset. Israëlem autem ecclesiã fuisse non est controuersũ. Lex igitur docebat, quicquid opus esset ad salutem ecclesię. Prophetę, qui sequebãtur, erant legis interpretes: vt quẽadmodum eodem afflabantur spiritu, quo scribebat Moses, ita legi Mosis nihil adjicerẽt, nihil detraherent: tantũ ad ecclesiã ędificandã, pro eo ac spiritui sancto videbatur, eã explicarent. Dauidẽ pretereo, cuius singuli penè

Ephe.2.20.

Deut.4.2.& 12.32.

Psal.19.& 119. potiss.

Psalmi, singula sũt testimonia *perfectionis Legis*. Esaias examinat religionẽ & vitã, sacerdotum & populi, *ad legem & testimonium*. In Ieremia Dominus condemnat Baalitas, quòd ea faciant in sacrificijs, *quæ nunquam præcepit*. Apud Malachiam vltimum Prophetarũ, Iehoua iubet suos *recordari legem Mosis*, vt eo pædagogo deducantur ad Christum quem præcurret Elias. At ista nec a Deo, nec a seruis Dei potuissent dici: nisi lex Mosis integram salutis viã monstrauisset. Proinde lex Mosis salutis viam integram monstrauit ecclesiæ. Quòd si lex Mosis id effecit sola: quanto magis Moses, & omnes Prophetę? Quis ergo dubitet veterem ecclesiam salutis viam integram e Scripturis edoctam esse? Iohannes, vt veniam à Prophetis ad Apostolos, postquam exortus erat Sol iustitiæ, non vt aboleret sed vt impleret legem, & clariore luce mundum illustraret: quo modo Seruator noster Iesus Christus, fungens officio summi prophetæ, Sacerdotis, Regis, docendo, moriendo, resurgendo, salutem hominum diuinitus consummârit, narrat in Euangelio. Salus igitur in Christo nostra consummâta est: sed an ea scriptis à Iohanne tota tradita est? Audiamus ipsum. *Hæc*, inquit, *scripta sunt, vt cre-*

Ierem. 19. 5.
Mal. 3. 22. edit Trem.
Ioh. 20. 31.

credatis Ieſum eſſe Chriſtum illum, filium Dei:& vt credentes vitam habeatis per nomen eius. Quibus verbis Iohannes deſcribit Euangelij ſummam atque finē: ſummam, vt credamus Ieſum eſſe Chriſtum, Chriſtum illum, id eſt ſummum ſacerdotem, Prophetam, regem, ſeruatorem hominum: finem, vt credentes in Chriſtū illum Dei filium, vitam, quę ſola verè vita dicenda eſt, id eſt, æternam vitā per eum habeamus. Quę cùm ita ſint, vt ipſe docet Euangeliſta: negari non poteſt quin ea, quę ſcripta ſunt in Euangelio, nobis ſufficiant ad vitæ viam & vitam. *1. Theſſ.* Quantum ergo ſatis eſt ad fidem & ſalutem: tantum eſt ſcriptum in Euangelio. Quod niſi ſatis eſſent ad fidem & ſalutem ea quæ ſunt ſcripta: *fuerunt plura,* *Ioh. 21, 25.* quę potuiſſent ſcribi, *quanta ne mundus quidē capere potuiſſet.* At iſta prætermiſit Spiritus diuinus, quòd illa ſatisfacerent eius conſilio. Continetur itaque Iohannis euangelio, quantum eſt ſatis ad fidem & ſalutem. Porrò, ſi Iohannes vnus habet ſatis: quàm abunde conſuluit Chriſtus eccleſię, vt Dominus benigniſſimus ſuæ familiæ, cui dedit tot Apoſtolos & Euangeliſtas teſtes & interpretes eiuſdem doctrinæ? Quamobrem Scriptura non ſolùm docet eccleſiam, ſed etiam

etiã abunde & cumulatè docet quæcũque conferunt ad salutem. Nam etsi substantia fidei Christianę simplex est & vna, qua Dei famulitiũ tanquam cibo pascitur ad vitam ęternam: tamen, vt varię famulorum sunt ętates, & ętatum variarum variæ conditiones: ; sic istius cibi diuidendi singulis & quasi condiendi, multiplicẽ oportuit esse rationem. Cuius vt expressam haberemus efficaciam ipsius Christi spiritu in verbo vitę traditam ad pastum fidelium: idcirco dedit varios tanquam artifices, id est Scriptores suę fidei, vt quamuis omnes idem alimentũ traderent, non eodẽ tamen omnes appararent modo. Quo fit, vt scriptorũ sacrosanctę fidei, & simplex varietas incredibilẽ voluptatem pio ferat palato; & multiplex cõmoditas alimentum salubre cuiusq; stomaco ministret: & aperta simplicitas, in fundamẽtis fidei, facilitatẽ eius probet etiã fastidiosis: & recondita sapientia in arcanis scripturæ cûm exerceat firmissimos, tũ auidissimis satisfaciat: & vt verbo cõplectar, quod nullis verbis potest exprimi, infinitę dotes, infinitos fructus ad assequendam beatitudinẽ infinitam & immensã, fidelibus impertiantur. Quocirca, ecclesiã doceri è scripturis, ab vniuersis vnâ sancti spiritus administris, quę-

 1. Thesis.

quęcunque conferunt ad salutem, ita clarum & certum est: vt id qui nesciat, imperitus; qui non agnoscat, improbus: qui dissimulet, ingratus: qui neget, plus quàm impius iure sit habendus. Quid enim tandē esse potest aut luce illustrius, aut pondere grauius, aut solidius firmitate, aut veritate certius: quàm illud axiôma, quod Paulus Apostolus, non vt Moses de lege, non vt Iohannes de Euangelio, sed de scriptura tota tradit Timotheo: *Tota scriptura diuinitus est inspirata, & vtilis ad doctrinā, ad redargutionem, ad correctionē, ad institutionē quæ est in iustitia: vt perfectus sit homo Dei, ad omne bonū opus perfecte consūmatus.* Ita scriptura, si quæras authoritatem, diuinitus est inspirata: si spectes vsum, docet, redarguit, corrigit, instituit: si finem consideres, vt perfectus sit homo Dei. Officium nostrū, in Christo Iesu, est fides operans per charitatē. Fides complectitur sanam doctrinā: charitas requirit religiosam vitam. Doctrinę sanitas seruatur, si doceantur vera, falsa refellantur: vitę pietas retinetur, si declinentur mala, bonis studeatur. At verò, scriptura, docet veritatem: redarguit errorem: corrigit iniquitatem: instituit ad iustitiam: vt ex Apostoli verbis manifestum

2. Tim. 3. 16.

Gal. 5. 6.

tum est. Tradit igitur vniuersum hominis officium in Christo Iesu: hoc est, vt ego arbitror, quantum sufficit ad salutē. Nec enim illa præstat tantùm vtiliter, vt quidam cauillantur: sed etiam sufficienter, vt homo sit perfectus. Immò verò, quod maius est, vt perfectus sit homo Dei, id est interpres Domini, minister verbi, doctor ecclesiæ, pastor gregis, Timotheus ipse: multo magis grex fideliū, in quo minor requiritur sapientię perfectio. Quanquam ne eo quidem sibi satisfaciens Apostolus quod dixisset, vt perfectus sit homo Dei: attexit, ad inculcādam absolutissimam Scripturæ plenitudinem, tot argumentis, quot verbis; vt perfectus sit homo Dei, ad omne bonū opus perfectè consummatus. Ex quibus est consequens; nihil esse prorsus quod desidererur vel ad fidei sanitatem, vel ad vitæ pietatē, id est ad hominis perfectionē, & sempiternæ salutis viam: quod inspirata diuinitus scriptura non doceat fideles seruos Iesu Christi. Visum est igitur spiritui sancto, cuius ego sententiam, vt debeo, defendo: sacram scripturam docere ecclesiam quicquid ad salutem est necessarium. Iam siquis fortasse requirat Patrum testimonia, quanquam quid opus est cùm audieritis patrem

pa-

 1.Theſis.

patrum? veruntamen ſiquis aueat audire iudicium diſcipulorũ poſt magiſtrũ, audiet iudicium non huius aut illius de quo poſſet dubitari, ſed eccleſiæ totius & ſanctorum omnium. Quorum concordi & vnanimi conſenſu libri ſcripturæ dicti ſunt canonici, à canone, id eſt normâ: quia religionis, fidei, pietatis, normam & regulam, cui conformanda ſit ſtructura domus Dei, continent ampliſſimam. Quam de Scripturæ canone ſententiam, ab ipſo [a] Andradio Tridentinæ fidei patrono comprobatam, ita placuiſſe clariſſimis eccleſiæ luminibus videmus: vt [b] Auguſtinus affirmet, *omnia quæ continent fidem & mores in illis inueniri, quæ ſunt*, non dico poſita, ſed *apertè poſita in ſcripturâ:* [c] Chryſoſtomus ſententiã ferat non diſſimilem, *nihil non eſſe clarũ & euidens è diuinis ſcripturis; quæcunque neceſſaria ſũt, eſſe manifeſta:* [d] Tertullianus ſe dicat *adorare ſcripturæ plenitudinem*, & *væ* denũtiet *Hermogeni ſiquid ijs quæ ſcripta ſunt vel detrahat vel adijciat:* [e] Hieronymus, in controuerſia quam habuit cũ Heluidio, rationem vtrinque texat, *Credimus quia legimus, non credimus quia non legimus:* [f] Cyrillus admoneat, *ea de Chriſti factis eſſe ſcripta, quæ ſcribentes ſufficere putarunt ad mores & dogmata;* [g] Baſilius

[a] *Defens. fid. Triden. lib.* 3.

[b] *De doctr. fid. chr. l. 2. c. 9.*

[c] *In 2. ad Theſſalon. hom.* 3.

[d] *Contra Hermogen.*

[e] *Cont. Heluid.*

[f] *In euan. Ioh. lib. 12, ca, 68.*

[g] *Serm. de Fid.*

us pronuntiet *esse manifestam defectionem a fide, vel improbare quicquam eorum quæ scripta sunt, vel importare quicquam eorum quæ scripta non sunt*: deniq; patres omnes, (nisi quū aliquid humanitus sunt passi) consentiant vnâ mente, & vnâ voce concinant, omnia quę credenda & facienda præscripsit Deus, ea Dei verbo scripto cōprehendi. Nā, quòd ex illis aliquando, quidam vt idem Basilius & Epiphanius, quū omnē mouēt lapidē aduersus hęreticos, non nulla Traditionibus contineri volūt, quibus ex ipsius iudicio scripturę nō minor adhibēda sit fides, quā scripturę: censurā mihi non assumo, sed ecclesię sit iudiciū, an Basilius & Epiphanius satis diligenter obseruarint & expenderint sētentias Apostoli, quibus cōmoti haud scio an induerint hanc opinionē, asserere certè student. Etenim Epiphanius nititur illis Pauli verbis ad Corinthios [a] *sic tradidi vobis:* & *Sic tradidi in ecclesijs:* & [b] *Si retinetis, nisi frustra credidistis.* Basilius autē esse apostolicū, etiam non scriptis traditionibus inhęrere, colligit è verbis ad Thessalonicenses *Tenete traditiones quas edocti estis, siue per sermonē, siue per epistolā nostrā.* Quòd si Paulus vtrobiq;, traditionū nomine significet doctrinā, viuâ quidem voce traditā, sed & scripturâ tamen com-

Basil. de sanct. Spir. ca. 29. Epip. cont. hær. l. 2. To. 1. hæ. 61.

[a] 1. Cor. 11. 2.

[b] 1. Cor. 15. 2.

2 Thes. 2.

cōprehensā: negari non poterit, quin errore sint lapsi, qui traditiones nōscriptas approbari Pauli traditionibus sunt arbitrati. Verum autem est antecedens, Verū igitur & cōsequens. Nam Paulus ad Corinthios interpres est sui: cùm &[c] ipse scribat eorū summā quę tradiderat, & [d] a Domino quę tradidit accepisse moneat, & [e] ea sunt scripta quę accepit à domino, & [f] expressè doceat, se Corinthijs *tradidisse, quod & acceperat, secundū scripturas, nēpé Christum esse mortuum pro peccatis nostris, secundum scripturas, & sepultum fuisse, & excitatum die tertio, secundum scripturas.* Ad Thessalonicenses verò, quæ sint ea quæ per sermonem tradita commemorat: habemus explicatum in Actis Apostolorū, vbi scribit Lucas, Paulum quum venisset Thessalonicam *exposuisse* Iudęis, *ex scripturis, oportuisse Christum pati ac resurgere a mortuis, & illum Christum esse Iesum quem ego vobis annuntio.* Quibus verbis aperitur, & quid & vnde Paulus Thessalonicensibus tradiderit per sermonem: Vnde? ex scripturis: Quid? oportuisse Christum pati ac resurgere, & Iesum esse Christum illum. Hęc est ergo *traditio Euangelij*, vt ab Ambrosio rectissimè nominatur, quā Thessalonicenses tenere iubet Paulus: quod

[c] *1. Cor. 1. 23. & 1. 13. & 10. 31. & 11. 23. & 14 40. & reliq. epist.*
[d] *1. Cor. 11. 23.*
[e] *Luc. 22. 19.*
[f] *1. Cor. 15. 3.*

Act. 17. 2.

Ambr. in 2. ad Thes. cap. 2.

euincit ipsa ratio, quam notat Ambrosius, quam Paulus ibi colligit: [a] *Vocauit vos Deus ad salutem obtinendam per nostrũ Euangelium,* [b] *Ergo state, & tenete traditiones, quas edocti estis siue per sermonem siue per epistolam nostram:* quasi diceret, Ergo state firmi in euãgelio, quod partim viua voce, partim scripto vobis tradidi. Ita Pauli traditiones sunt traditum euangelium. Et euangeliũ, spero, scriptum est. Traditiones itaq; Pauli sũt scriptæ. Traditionibus autem Pauli per sermonẽ & epistolam continebatur salus Thessalonicensium, Ergo scriptura docet ecclesiã quantum ad salutem est necessarium. Facessant igitur è schola Christi, Valẽtiniani, Marcionitę, Gnostici: quos refert Irenæus negasse, veritatem è sacris scripturis inueniri posse ab ijs qui nesciant traditionẽ. Facessant Iudæi, qui Rabbinorũ Cabalam: facessant Montanistę, qui nouum Paracletũ, facessant Enthusiastæ, qui visiones suas, facessant Tridentini Patres & Papistę, qui traditiones pręter scripturã, ad salutem necessarias esse falso autumant. Salus nostra, Christus est: salutis via, fides: vię dux, scriptura: cuius lumine diriguntur gressus, cuius pabulo nutriuntur animi, cuius antidoto profligantur morbi, cuius gladio iugulãtur ho-

stes

[a] 2.Thes.2. ver.14.

[b] vers.15.

Iren.adu.hær. lib.3.c.2.

Concil.Trid. Sess.4.Decr.1.

stes, cuius pharmaco sanantur vulnera, cui⁹ ductu deniq; ęterna salus obtinetur.

Sequitur, vt doceã quod secundò quęritur, Ecclesiam militantem errare posse, cùm moribus tum doctrina. Errare posse moribus contra Catharos, qui singularẽ sibi puritatem arrogantes, *negabant lapsis pænitentiam.* Errare posse doctrina, contra Papistas: qui suis erroribus obtendunt hanc Medusã, vt nos in lapides conuertant, *Ecclesia errare non potest.* Hîc, vt explicatius euoluatur veritas, distinguẽdũ est nobis nomen ecclesię. Nam, vt Thrasylaus homo phreneticus apud Athenęum, quascunq; videbat naues in Atheniensem portum appellentes, suas esse putabat, earumq; merces in tabulas referebat, & magno venientes excipiebat gaudio: ita phrenetici quidã Romanistæ, vbicunq; vident in sacris scripturis ecclesiã nominari, suã esse arbitrãtur: eiusq; dotes in libros referũt, & opes alienas venditãt pro suis, clamãtes, Portę inferi non pręualebũt aduersus eam. Sed vt istos phreneticos amoueamus à portu, & singulis mercatoribus suas naues vindicemus, & ecclesiã in ecclesię possessione ponamus: ecclesia nomẽ habet Gręcis ab euocãdo sonãs quasi dicas cœtũ euocatũ: vt ecclesia Iesu Christi significet cœtũ hominum e

August. de hæres. ad Quoduult de. cap. 38.

Catechism. Concil. Trid. in ecpos. Symb.

Athen. dipnos. lib. 12.

Albert. Pigh. in eccle. hier. Bristo. in Mot. & Quæst.

grege reliquorum mortalium euocatum ad vitā æternam per fidem in Christo Iesu. Sed eorū qui vocantur è vulgi quasi sordibus ad istā dignitatem, dispar est ratio. Nā alij vocantur efficaciter & veniunt: alij vocati nō parent vocationi. Qui sunt electi, vocantur & veniunt: qui vocati non veniunt, non sūt electi: de vtrisque est illud Christi. *Multi vocati, pauci electi.* Multi vocati, nominātur ecclesia, sed ecclesia, (docēdi gratiâ) visibilis: quoniā cœtus hominū, qui vocātur ad fidē christi, qui studiū ęternæ vitæ profitētur, videmus. Pauci electi, dicūtur etiā ecclesia, sed inuisibilis ecclesia: non quòd electos neutiquam videamus, sed quòd oculis nō dignoscamus qui sint electi: Solus Dominus nouit qui sint sui . Huius autem ecclesiæ quam appellamus inuisibilem, pars est adepta gloriam cœlestem, pars nondum adepta versatur in terris. Illa quę migrauit in gaudium sui Domini, vocari consueuit ecclesia triumphans. Ista quę victoriā in castris expectat, vulgo nominatur ecclesia militans. Sed vt in castris humanæ militię, fit aut cupiditate aut metu, aut gratia. vt cū militibus fidelibus cōmisceantur infidi, partim in prę-lium nunquam venturi, partim ad hostes transfugæ futuri, partim inter milites

Matt. 20. 16.

lites seditionem moturi, partim ipsum fortasse ducẽ per scelus inuasuri: ita militans ecclesia, quę tantùm fideles habet Christi milites, vt opponitur triumphãti, tamen dum in castris militiæ versatur, cõmiscetur cum infidis; qui se quoque milites Christi profitentur, sed nomen habent militum, animos hostium; quales erant illi, de quibus Bernardus, *Ministri Christi sunt & seruiunt Antichristo.* Quandoquidem igitur eius est solius discernere fideles milites ab infidis, qui separabit tãdem oues ab hœdis: nos ex sacramẽto militię, quo tenetur, militem æstimantes, eam appellamus ecclesiam militantem, quę dedit nomen militię Christi; cuius pars fideliter gerit bellum Christi, pars sub Christi nomine gerit bellũ Satanę. Atq; ad istã ecclesiam militãtem accommodo quod proposui: Ecclesiam militantem errare posse & moribus & doctrinâ. Solius quidem Dei proprium est naturâ, sanctum & veracem & perfectum esse, ab erroribus immunem: vt homo vicissim naturaliter est impurus, mendax, imperfectus, erroribus subiectissimus. Nam *omnis homo mendax*: solus Deus verax: & *nemo bonus nisi Deus*: malus igitur qui merus homo est. Cęterùm ex gratia largitur

Bern. in Cant. Serm. 33.

Rom. 3. 4. Mar. 10. 18.

Deus homini sanctimoniæ, veritatis, perfectionis donum: quasi radium è Sole, penetrantem in ædes luteas, ad lucem & calorem nobis impertiendũ. Veruntamẽ iste radius, etsi quò magis ac magis sol iustitiæ nobis in singulos dies eleuatur, eò præbet ampliorẽ & lucem & calorẽ: tamen non prius plena luce veritatis & calore sanctimoniæ nos irradiabit, quàm è nostris ędibus luteis erepti, in apertũ cœlum ad deũ migrauerimus. Ecclesia militans habet solis radios, sed tanquam in ædibus, non aperto cœlo: quandoq; tenebris obfuscatur, quãdoq; frigore languescit. Ecclesia triumphans habet solẽ ipsum, non in ædibus, sed sub dio: non in solo, sed in cœlo: nec vllæ tenebræ lucẽ opprimunt, nec vlla frigora calorem minuunt. Fit ergo propriũ ecclesiæ triumphantis omni vacare næuo & macula: sicut verbis sponsi significatur sponsæ in Cantico Cãticorum, quũ eam sic affatur: Cant. 4. 7. *Tota pulchra amica mea, & nullo vitio in te existente, mecum inde a Libano, ô sponsa mecum inde à Labano venies.* Quum igitur Ecclesia ab omnium errorum labe liberata perfectionem summam consequuta fuerit, ad quam in ista vitâ sensim expolitur: tum ex huius mundi Libano vindicata, beatis illis nuptiis coniungetur spon-

 2. Thesis.
sponso, & ætena gloria cũ Deo perfruê-
tur. At hanc perfectionè non adipiscitur
dũ in terris militat. Ergo militãs ecclesia
non est ab omni labe vitiorũ libera. Quũ
erit *gloriosa*, tum erit *ecclesia non habens*
maculam aut rugam, vt scribit Paulus ad *Ephe. 5. 27.*
Ephesios. Quare, quia gloriam in ista
vita polliceri, est canere triumphum
ante victoriam: consequens est, eccle-
siam quàm diu militabit, tantisper habi-
turam maculam & rugam. Verùm e-
nimverò, quia militans Ecclesia per-
mistos habet milites, infidos fidelibus,
quorum, vt dissimilium dissimilis est ra-
tio: idcirco, vt ecclesiæ membra sunt
distinguenda, sic etiã distinguenda sunt
errorum genera, quò melius intelliga-
tur, quibus erroribus quam ecclesiæ par-
tem obnoxiam esse dicam. Est igitur er-
rare, deflectere de via, quam in verbo
vitæ sacrâ scripturâ, pręscripsit nobis de-
us. Quæ via, quia continet doctrinę pu-
ritatem & pietatem morũ, vt antè decla-
raui: ex eo cònsequitur eos qui labuntur
aut moribus, aut doctrina, errare à via. Er-
ratur ergo moribus quũ malum cõmitti-
tur: erratur doctrina, quũ falsum iudica-
tur. Horũ autem errorũ quibus animus
inficitur, eadẽ est ratio ad vitam æternã,
quę morborũ corporis ad vitã caducam.

Vt itaque morbi corporis, alij sunt sanabiles, qui vitam non eripiunt, alij sunt mortiferi, qui certam afferunt perniciem: sic errores animi, alij sunt sanabiles, qui nos salute non spoliant: alij mortiferi, qui sempiternam important pestem. In ecclesia militante, qui sunt electi, possunt errare cùm moribus, tum doctrinâ: sed errore sanabili: mortifero non possunt. Qui verò sunt vocati tantùm, non electi: possunt errare cum moribus, tum doctrinâ: & errore mortifero, qui non sanabitur in æternum. Electos errare posse moribus & doctrinâ, patet ex Apostolis: qui moribus errarunt quum reliquerunt Christum ab apostata Iuda proditum: errarunt doctrinâ, quando regnum Christi, non cœleste, sed mundanum: non futurum, sed præsens, non cunctis gentibus, sed Israëli soli, promissum esse iudicarunt. Quin etiam post acceptum cumulatius & vberius e cœlo sanctum spiritum: Petrus nõ recto incessit pede ad veritatem Euangelij: Iohannes Angelum semel & iterum adorandum sibi censuit: Apostoli & fratres, qui fuerunt in Iudæa, non putarunt fidem Christi gentibus promulgandam. Sed isti tamen omnes Apostolorum errores fuerunt sanabiles.

Matt. 26. 56. Act. 1. 6. Gal. 2. 14. Reu. 19. 10. & 22. 8. Act. 11. 2.

Nam

Nam & reuersi sunt ad Christum, postquam à mortuis ad vitam resurrexit; & naturam regni Dei cûm agnouerunt ipsi, tûm alios docuerunt; & Petrus a Paulo reprehensus ei cessit; & Iohannes angeli monitis acquieuit; & apostoli ac fratres veritatem edocti, lętati sunt salutem gentibus esse datam. In quo videmus illud præstitum, quod à Christo promissum est, quum diceret Petro, post factam illam nobilem confessionem fidei: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eã.* Portę inferi non pręualebunt aduersus ecclesiã: nõ præualebũt. Valebunt igitur: sed non præualebunt. Nã electi possũt cadere, sed excidere nõ possunt. Fortasse stipulas ædificant: sed ædificant in fundamento. Fundamentum est Iesus Christus, à quo nunquam auellentur. Vt ergo Fabius apud Liuium. *Ius à veritate sæpe laborare, nunquam extingui:* Similiter est verum, amicos iuris & veritatis sæpe lacessi, nunquam expugnari. [a] Errare possunt oues Christi in deserto: [b] perire non possunt. [c] Potest filius prodigus à patre discedere: sed reuertetur. Ipsius [d] Petri fides deliquium velut animi passa est: sed non defecit. Erat auersus ad tempus a Domino, quem & abnegauit:

Matth.16.18.

Liu.lib.22.

[a] Luc.15.14.
[b] Ioh.10.28.
[c] Luc.15.12.
[d] Luc.22.32.

gauit: sed iterum conuersus est. Denique, fideles a multis & magnis hostibus premuntur: sed opprimentur nunquam.

Psal.129.1. *Sæpe me oppugnauerunt a iuuentute mea, dicat nunc Israël: sæpe me oppugnauerunt a iuuentute mea, sed non præualuerunt mihi.* Constat igitur electos, etsi Dei filios adoptione factos, errori nihilominus tamẽ esse subditos: sed ita rursum errori subditos, vt ab erroris reatu sint per Christum liberi, Deoque placeant vt sancti, quia cœperint sanctificari.

Cant.1.5. *Nigra sum, ô filiæ Ierusalem*, inquit Sponsa, *sed tamen formosa: vt tabernacula Kedarenorum, sed vt aulæa Salomonis*. Atque adeò a

Ib.vers.15. & vers.8. Sponso vocatur Sponsa *pulchra*; immò verò pulcherrima, sed *pulcherrima mulierum*: non simpliciter pulcherrima, vt

Bern. in Cant. Cant.Ser.38. scitè notat Bernardus, sed collata cum mulieribus, sed præ terrenis creaturis. Quo discat ecclesia, ne nimis efferatur, se, dum in corporis viuit tabernaculo citra perfectionem pulchritudinis adhuc proficere: ac proinde *non esse pulchram omnimodo*, vt Bernardi verbis vtar, *etsi laudem habeat pulchritudinis ex eo, quòd ambulet secundum Spiritum, non secundum carnem*. Cæterum, obijciet hîc fortasse quispiam, (id quod

Iob.14.& 15. & 16. a pontificijs ad nauseam agitatur) Spiritum

 2. Thess.

tum sanctum electis esse datum ex promisso Christi: spiritum autem sanctum esse spiritum sanctitatis atque veritatis: vt ex eo consequens esse videatur, electos nec doctrina nec moribus errare posse. Quod si quis obiecerit, is habeat responsum, Spiritum Sanctum immensitate suæ gratiæ solùm Christum impleuisse, ex cuius plenitudine omnes accipimus: electis quidem eum à Christo datum esse, sed *ad mensuram*, vt ita loquar cum Iohanne; non, vt errare prorsus non possint, sed vt errare non possint ad mortem. Etenim, vt axiomate philosophorum vtar, quod & experientia docet idiôtas: quicquid ab aliquo recipitur, recipitur pro modò recipientis. Recipimus itaq; dona Sancti spiritus, non pro maiestate spiritus diuini, sed pro humanę infirmitatis modulo. Satis est aquæ in mari Oceano ad totius vrbis incendiũ restinguendũ: at exiguo vasculo nõ potest satis recipi ad vnius domus flammas sedandas. Filij Adam, sunt incendiarij, vt loquitur Propheta: ardent & vrunt. Tametsi renascantur ex aqua & Spiritu: tamen aqua Spiritus non extinguit penitus omnes prauitatũ scintillas & errorũ. Nam, a & in pijs remanet *lucta spiritus & carnis*; & carnis reliquiæ in corde ac

Ioh. 3. 34.

Psal. 57. 5.

a *Rom. 7. 22.*

mento

2. Thesis.

[b] 1. Cor. 13. 12. [c] 2. Cor. 12. 9. [d] Ier. 17. 14. [e] Phil. 3. 12. [f] Iac. 3. 2. [g] Ioh. 13. 10.

mente resident:[b] & *ex parte scimus quamdiu viuimus:* [c] & *Dei potentia in infirmitate perficitur:* [d] & orat Ieremias, *Sana me Iehoua, & sanabor:* [e] & agnoscit Paulus *se contendere ad metam, nondum perfectum esse:* [f] & ait Iacobus generatim de fidelibus, *In multis omnes labimur:* & [g] attestante Christo, *qui lotus est, habet opus vt pedes lauentur.* Quamuis igitur à Sancto Spiritu renouentur electi: tamen non ita purificantur dum viuunt, ab omni cordis prauitate & cæcitate mentis, vt nec deflectere ab officio, nec iudicio labi possint. Nam *Sanctus* quidem *Spiritus eos deducit*, vt promisit Christus, *in omnem veritatem*, addo etiam sanctitatem: sed ita, vt Apostolus Paulus Ephesijs [a] *omne consilium Dei* profitetur *se reuelauisse.* At omne consilium Dei reuelauit, non simpliciter,[b] sed *quatenus illis conducebat.* Sanctus ergo Spiritus illuminat & sanctificat animos electorum, quatenus ipsorum expedit saluti. Expedit autem nobis vt in quibusdam erremus: quò soli Deo summam tribuamus gloriam: quò noscentes nos ipsos alta ne sapiamus: quò doceamur alter alterius ferre onera: quo salutem quisque suam conficiamus cum timore: quò discamus cum Paulo sufficere nobis Dei gratiam, vt fiduciam acuamus,

Ioh. 16. 13. Act. 20. [a] ver. 27. [b] vers. 20. 2. Cor. 12. 9.

2.Thesis.

acuamus, pietatem excitemus, oremus ex animo, Adauge fidem, Remitte debita: quò demum vniuersum vitæ nostræ stadium constantius decurramus. Quę cùm ita sese habeant, est concludendum, deduci pios a Sancto Spiritu in omne verum & rectum, eoúsque vt seruentur: at in hanc salutē eos ita duci, vt interim omni ruga & macula non vacent, vel morū, vel doctrinę. In quo magnopere sunt lapsi, non sine turpi macula, quantum attinet ad mores, Sebastianus Castellio, cuius inter hęreses legitur, *à renatis perfectè præstari posse legem Dei:* quod cuiquam tribuere nisi Christo, blasphemum est: quantum attinet ad doctrinam. Cardinalis Hosius, qui nugatur contra Brentium, *electos singulos errare posse*, vt Cypriani docet exemplo: *sed fideles omnes in vnū congregatos errare non posse:* quod est ideam somniare, quæ nusquam sit in rerum natura. Est ergo certissimum, electos errare posse cum moribus tum doctrina: tametsi non errore lethali, sed salutari: sic vt ab erroribus suis sanentur. Eos autem qui vocati sunt tantum, non electi, posse errare cùm moribus tum doctrinâ, etiam ad mortem: moribus, patet exemplo Iudæ proditoris, quem auaritia commouit ad flagitium: doctrinâ, planum

Cast.de perfect. obed.leg.Dei.

Hos.contr. Bren. l.3.

Mat.26.15.

faciunt

faciunt hæreticorum illa monstra, de quibus Iohannes, *E nobis exierunt, sed non erant ex nobis.* Quare, quoniam & electi & vocati errare possunt, electi, ad examen; vocati, ad exitium: ecclesia verò militans consistit vniuersa ex electis & vocatis: confectum est igitur quod institui probare, ecclesiam militantem errare posse non modò moribus, sed etiam doctrina. Cuius rei documẽto si quis exempla desideret: habet ecclesias [a] Galatiæ, [b] Corinthi, [c] Pergami, Thyatirorum, [d] Sardiũ, Laodiceę. Quas omnes, vt taceã exempla nostri tẽporis, habemus in scriptura traditũ, errasse, aliâs moribus, aliâs doctrina. Quid, quòd ecclesiam ipsam Ephesinam, quã Christus adumbrauit Iohanni *candelabro*, quòd sustineret lucem vitæ, in qua Timotheus versabatur, quũ Paulus ad eum scriberet *ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis:* tamẽ non solùm fulgore & firmitate defecisse legimus, omissa prima charitate, verũ etiam propterea minatum ei Christum *se candelabrum eius è loco suo moturum, nisi resipuerit.* Non resipuit Ephesus, sed a malo sensim declinauit ad peius: & errorem cumulauit nouis erroribus morũ & doctrinæ. Propterea mouit Christus eius candelabrum è loco suo: electos ad se

1.Ioh.2.19.

[a] Ad Gal.1.
[b] 1.Cor.15.
[c] Reu.2.
[d] Reu.3.

Reu.1.12.

1.Tim.3.15.

Reu.2.5.

1. Thess.

se collegit, qui lucebant luce fidei, vocatos, qui lucem oderant, permisit tenebris & vmbræ mortis; pios, columnas fecit in templo Dei sui; hypocritas, templi sordes, impiorum addixit cœtui; & vrbem Ephesinam reliquit impio Mahometi. Potest autem cuiuis, vt aiũt, accidere, quod cuiquam potest. Potest itaque cuiuis ecclesiæ contingere, quod contigit Ephesinæ. At verò Ephesina, primò quassata est, deinde prorsus diruta; & esse desijt ecclesia, spoliata luce Christi. Nulla est igitur in terris ecclesia, quãtũcunq; sibi blandiatur titulis columnæ veritatis & candelabri Christi: cuius corpus, id est electos, non possit occupare languor & obscuritas; cuius fæces, id est hypocritas, non possit absumere putredo & interitus; cuius vniuersa deniq; cõpages non possit amittere firmitatem & fulgorẽ. Non ignoro responderi ab administris Papę, greges ecclesiæ militãtis errare posse: pastores, quorũ cœtui nomen ecclesiæ tribuitur a Christo, quũ ait, *Dic ecclesiæ*, errare nõ posse. Quod falsũ est & ineptũ. Quemadmodũ enim greges ecclesiarũ cõstant ex ouibus & hœdis: ita *pastores* ecclesiarum, teste Christo, *partim boni sunt, partim mercenarij, partim latrones*. Boni dormitant aliquãdo, vt apostoli.

Matth. 18. 17.

Ioh. 10. 1. 2. 12.

Mer-

Mercenarij fugiunt, quamprimum venit lupus. Latrones in ecclesiam Dei grassantur. Nullus igitur est pastorum qui non aut leuius errare possit aut periculosius. Et quidem Pastores errare posse moribus, quid opus est docere ex prophetis & Apostolis? Recens est illa, atque vtinam non nimis recens Bernardi querimonia: *Serpit hodie putida tabes per omne corpus ecclesiæ.* Quæ verba cùm vsurpet Bernardus de moribus præpositorum, id est episcoporum & pastorum ecclesiæ: non quiuis morbus, sed tabes: nec ea leuis, sed putida: & serpens latius, non consistens: potest inficere non modò quædam membra, sed etiam totum corpus episcoporum & pastorum. Errare verò posse pastores doctrinâ, docent pastores illi Corinthij, qui *ligna, fœnum, stipulam superstruxêre fundamento*, quod Paulus posuerat: docent, quos Petrus vaticinatur *fore falsos doctores in noua ecclesia, vt in veteri pseudoprophetas*: docent [a] Samosatenus, [b] Arius, [c] Nestorius, ecclesiarum illustrium pastores, faces hæresium teterrimarum: docent Episcopi totius orbis terrarum, qui fuerunt omnes propemodum Ariani, [d] quum pauci vix Catholici relinquerentur, [e] quum *ingemuit totus orbis & Arianum se esse miratus est.*

Bern. in Cant. Cant. Ser. 33.

1. Cor 3.10.

2. Pet. 2.1.

[a] Euseb. hist. eccle. l. 7. c. 22.
[b] Theodoret. hist. eccle. l. 1. c. 2.
[c] Socr. hist. eccl. l. 7. c. 29. & 32.
[d] Theodoret. hist. eccl. l. 2. c. 16.
[e] Hieron. dial. contr. Lucif. c. 7.

est. At excipient Papistæ, se, quum ecclesiam errare posse negant, ecclesiam intelligere, quam repræsentatiuam appellant Scholastici: id est, ecclesiæ præfectos & episcopos repræsentantes ecclesiam vniuersam in Concilio generali. Quid igitur? An ea demum ecclesia, Concilium dico generale, errare non potest? Affirmant id quidem. Sed quid tandem dicent de tot Concilijs Arianorum? quibus est factum, vt Gregorius Nazianzenus desperaret quicquam boni concilijs effectum iri. At ista Concilia legitima fuisse negant. Quid ergo respondebunt ad ea quæ legitima fuisse confitentur? Concilium [a] Laodicenum approbatum a sexto generali Concilio [b] Constantinopolitano, statuit eundem Canonem Scripturarum, quem & ecclesia vetus habuit, & nos retinemus. Concilium [c] Carthaginense tertium, cui subscribit Concilium [d] Tridentinum, adiecit Machabæos librosque cæteros apocryphos ad Canonem veteris ecclesiæ. Concilium [e] Nicænum præscripsit suos limites, non minus authoritate Romani episcopi, quàm patriarcharum reliquorum. Concilium [f] Lateranense Romanæ ecclesiæ super omnes alias, ordinariæ potestatis tribuit principatum. Concilium

2. Thess.

Greg. Naz. in epist. ad Procop.

[a] Can. 59.

[b] In Trull. Can. 2.

[c] Can. 47.

[d] Sess. 4. Decr. 1.

[e] Can. 6.

[f] Capit. 5. apud Innocent. 3.

g Sess. 4. & 5.

h Æne. Silu. de Conc. Basil. Conc. Flo. Ferr. in Conc. indictione.

g Constantiense subiecit authoritatē Romani Pontificis Cōcilio generali. Quod tātopere displicuit Concilio h Florētino, vt in ordinem redegerit Basileense Conciliū, & eius actiones oppresserit per cuniculos, quod in Eugenium tētasset idē. Ex quibus efficitur, nisi contraria simul esse vera posse statuerimus, alterutra ex istis generalibus Concilijs in errore fuisse, necessariò fatendum esse. Quamobrē, vt concludam, cùm euidenter liqueat e clarissimis argumentis, & electos & vocatos, & populos, & pastores, & singulos & coactos in generalibus concilijs, errare posse: licebit mihi spero colligere quod probaui, cum bona gratia eorum qui veritatem amant, ecclesiam militantem errare posse, cûm moribus, tûm doctrina. Quorum altero, de moribus, nosipsos defendo contra malitiosas calumnias Papistarum, qui Catharorum hæresin affingunt impudenter ecclesiæ Anglicanæ: altero, de doctrina, non attingo leuiter muros Babylonis, sed ab imis fundamentis penitus conuello molem vniuersam Romanę synagôgæ.

Brist. Mot. 3. & Quæst. 8.

Cuius intolerabilis arguitur arrogantia tertiâ quoq; Thesi, qua restat defendendū: authoritatē sacrę scripturę maiorē esse q̄ ecclesiæ. Id autē, quamuis ea si

verita

Veritatis euidentia, vt proposuisse tantū, sit probasse: tamen date quæso veniam, vt vnica ratione, (molestus non ero pluribus) ita breuiter concludam. Verba cuncta Scripturæ, sunt verba veritatis. Verba quædam ecclesiæ, verba sunt erroris. At maior est authoritas veracis perpetuò, quàm mendacis aliquando. Ergo maior est authoritas sacræ scripturæ quàm ecclesiæ. Verba cuncta Scripturæ, esse verba veritatis, est extra controuersiam. Nam *tota Scriptura diuinitus inspirata est: & Deus neque fallere potest, neque falli.* Verba quædam ecclesiæ esse verba erroris: si cui forsitan non persuadeant illæ rationes quas prius adhibui, audiat acerrimum ecclesiæ patronū idem confitentem. Iacobus Andradius Lusitanus, omnium Papistarum, meo iudicio, facilè doctissimus, libro primo defensionis fidei Tridentinæ contra Kemnicium, enumerat quædam rerum capita, in quibus & Concilia generalia errare possint: vsque adeò vt ipsum Chalcedonense concilium, vnum ex illis quattuor primis Concilijs, quæ Gregorius professus est se recipere vt libros quattuor sancti euāgelij, tamē Andradius errasse pronuntiet, in eo, quòd *temerè & nulla ratione*, vt ipsius verbis vtar, *Constantinopolita-*

2. Tim. 3. 16. Tit. 1. 2.

Dieg. Andr. def. fid. Tr. l. 1.

Greg. epist. lib. 1. c. 49.

nam ecclesiam Alexandrinæ & Antiochenæ duxerit præferendam. Neque verò tantùm errasse pronuntiat Chalcedonense concilium, & pugnasse cum sanctionibus concilij Nicæni: sed rationem attexit etiam, cur in rebus eiusmodi Concilia labi possint; nempe, quòd *sequantur non afflatum Sancti Spiritus, sed inanem rumoris auram, & fallaces hominũ opiniones.* Potest igitur Concilium aliquãdo sequi fallaces hominum opiniones, non sancti spiritus afflatum. Cedat igitur Concilium sacrosanctis scripturis: in quibus homo nusquam, vbique Deus dominatur. Nam, siquis, vt eludat istam rationem, cauillabitur, errorem illum non habendum pro iudicio concilij Chalcedonensis, quòd episcopus Romanus eum suo calculo non approbârit: is primùm velim reputet, Episcoporum Concilium ab vno quouis episcopo necessariò distinguendum, vt id Concilij sit decretum, quod decernitur a pluribus: deinde consideret nomen ecclesiæ episcoporum cœtui & concilio posse tribui, non posse tribui Romano pontifici: postremo meminerit Pontificem Romanum Honorium primum fuisse damnatum hæresis a Concilio generali Constantinopolitano; quod approbauit Agatho pontifex Romanus. Quare

Conc. 6. gener. Constan.

re quocunque ſenſu nomen eccleſiæ libeat vſurpare, ſiue pro cœtu aut electorum Dei, aut profeſſorum fidei, aut paſtorum eccleſiæ, ſiue pro Romani Pontificis perſona, quanquam ita loqui videtur perabſurdum : Romanus ipſe Pontifex, ſi mihi iudex detur, negare non poterit, niſi fronte ſit adamantina, quin eccleſiæ verba, quædam verba ſint erroris. Quòdſi Pontifex & Pontificij cogantur ipſi confiteri, & ab eccleſia dici quædam quæ cum errore ſint coniuncta, nec a Scriptura dici quicquam niſi liquidam veritatem : tamen ne quiſquam reperietur tam aut ſtupidè imperitus, aut obſtinatè impudens, qui maiorem eccleſiæ quàm Sacrę Scripturæ authoritatem eſſe aſſeuerare audeat? Albertus Pighius id eſt auſus, in eccleſiaſtica hierarchia. Vbi tametſi conatur emollire ſpecioſis pharmacis ſacrilegam ſui dicti peruerſitatem, tamen vt extruat eccleſiæ Romanæ & Antichriſti arcem e ruinis Chriſti & Sacræ Scripturæ: primùm affirmat, de *Scriptis Apoſtolorum, ea fuiſſe data eccleſiæ, non vt praeeſſent fidei religioniq́ nostræ, ſed vt ſubeſſent potius*; poſtea concludit *non ſolùm non inferiorem eſſe, non ſolùm parem, immò & quodammodo ſuperiorem authoritatem eccleſiæ authoritate Scripturarum.* Pigh. eccle. hier. l.1.c.2.

Plin. hist. natur. li. 36. c. 10.

Est apud Plinium, fuisse quendam gnomonem situm in campo Martio ad designandas vmbras solis: cuius obseruatio triginta iam annis cum Sole non cõgruerat. Eiúsque rei rationem hanc reddit Plinius, quòd vel ipsius Solis cursus esset dissonus, & aliqua cœli ratione mutatus, vel vniuersa tellus a suo centro dimota. Romana ecclesia simillima videtur istius gnomonis in campo Martio. Nam ea collocata est in agro Romano ad indicandas vmbras Solis, Solis iustitiæ, id est Iesu Christi: sed eius obseruatio permultis iam annis cum Christo non congruit. Non quòd sit vllum vitium in gnomone, id est in ecclesia: (nam id fieri non potest, vt bellè docet Pighius) sed quòd fortassis aut ipsius Christi cursus sit dissonus, & nescio qua Dei mutabilitate deflexus, aut tota Scriptura de suę stabilitatis centro dimota. Cæterum nobis, auditores ornatissimi, qui gnomones & horologia falli sæpenumero, cursum autem Solis constantem esse scimus: pluris sit authoritas Solis, quàm gnomonis: cœli, quàm Plinij: Zodiaci, quàm campi Martij: Dei, quàm hominum: Christi, quàm Pighij: scripturæ sacræ, quàm ecclesiæ. Absit enim vt vllum inter nos existat in huma-

na

na specie tam furiosum mõstrum, quod efferat Antichristum in templo Dei supra Deum: & vlli, vel homini, vel humano cœtui, plus tribuat, quàm Christo, quàm cœlesti numini. At id faciunt sine dubio, qui tribuunt ecclesiæ plus quàm scripturæ. Auertat ergo Deus istum a nobis execrabilem errorem. Nam vox Scripturæ, vox est Dei: vox ecclesiæ, vox est hominum. Quòd si maior est authoritas Dei quàm hominum: profectò maior est authoritas scripturæ quàm ecclesiæ. Neque tamen inficior vocem ecclesiæ nonnunquam esse vocem Dei. Nam in peccatis corripiendis, & placandis offensis fratrum, *Qui non audierit ecclesiam, sit tibi velut ethnicus & publicanus*, inquit Christus. Matth.18.17. Cæterum, sanctus Spiritus, Spiritus veritatis, & solus & semper loquitur in Scriptura. Humanus autem Spiritus, Spiritus erroris, ex parte quandoque loquitur in ecclesia. Quorum vtrunque & ex verbo Dei, & ex rei euidentia, & ex aduersariorum confessionibus probaui. Quin igitur agnoscimus huius priuilegij prærogatiuam Scripturæ soli deberi, vt omnis omnino sit erroris expers: & fatemur cum Augustino contra Donatistas, *proprium esse sancta canonicæ* De bapt. cont. Don. li. 2. c. 3.

Scripturæ, vt quicquid in ea scribitur sit verum & rectum: episcoporum autem literas, vt Cypriani, & ipsa Concilia, non modò quæ per singulas fiunt prouincias, sed etiam plenaria atque generalia, habere sæpenumero quod corrigatur. Ego verò libenter istam Augustini sententiam & probo, & probandam censeo, vt consonam veritati. Ob eamque causam concludo quod asserui: Multò maioris authoritatis esse Scripturam, quàm ecclesiam. Exposui vobis meam, viri doctissimi, sentētiam de Thesibus quæ vocantur in quæstionem: pluribus fortasse verbis, quàm vestra prudētia; paucioribus, quàm rerum grauitas desideraret. Verū eatenus eas explicaui, quatenus cum bona Procuratorum venia, per temporis angustias, mihi permissum iri arbitrabar. Quæ restant enodanda, conabor aperire, quantum quidem potero, si feret occasio, quum inter disputandum argumenta proponentur.

THE-

THESES TRACTATAE IN SCHOLA THEOLOGICA. NOVEMBR. 3. 1579.

1 Sancta Catholica ecclesia, quam credimus, est cœtus vniuersus electorum Dei.

Qui mare, qui terram, qui condidit æthera verbo,
Qui regit æternâ, condita cuncta, manu:
E genere humano delêgit ab orbe creato,
Quos sibi, quos cœli iungat in arce suis.
Ille Palæstinæ non clauditur aggere terræ,
Sed pius e toto cogitur orbe chorus:
Quâ iacet Æthiopis regio dominantis ad austrum;
Quâ patet Arctoi terra sub axe poli;
Quâ rutilans radios vndis extollit Eois
Phœbus; & Hesperio gurgite tingit equo
Non capit ista caro mysteria lumine sensus:
Percipit at Christi lumine sancta fides.

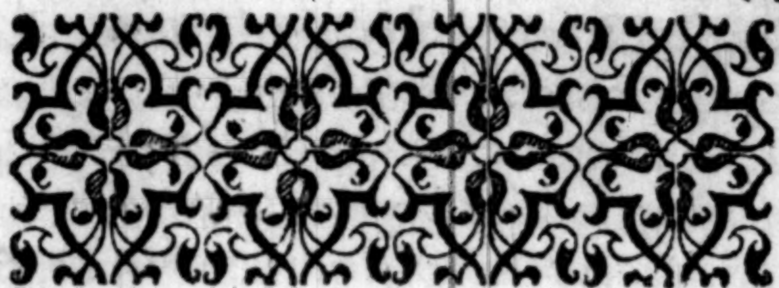
2 Ecclesia Romana, nec est ecclesia catholica, nec sanum membrum catholicæ.

Non bene Romanam concluditur orbis in vrbem,
Floret enim Christi, quâ patet orbis, honos.
Roma fuit, fateor, magnum decus huius honoris.
Roma fuit verax, sancta, pudica, pia.

Roma fuit Christi sacro celeberrima verbo.
Relligione Petri splendida Roma fuit.
Iam cinis est vbi Roma fuit. Capitolia squallent:
Sanctorúmque madet sanguine turpis humus.
Templa superstitio, proceres, scelus, agmina, luxus
Polluit, impietas pectora stupra toros.
Infelix Babylon, pestis funesta Sionis,
Túne Sionæi montis honore tumes?

3 Ecclesię Reformatę in Anglia, Scotia, Gallia, Germania, cęterisque regnis & rebuspublicis, seipsas à Romanâ iure segregarunt.

Tatra Venenatis Babylon iacet obruta monstris.
Esse cupis saluus? de Babylone migra.
Roma sibi titulos sumit Babylonis & artes.
Ergo migret Roma, qui volet esse pius.
Nobilis id magno Germania pectore fecit.
Anglia Germanos est imitata suos.
Ecce Deus Gallos, Belgasque, Danosque Britannis
Iunxit, & extremos ex Aquilone Scotos.
O vtinam Christo reliquus ferat orbis honores.
Et sua dent reges regia sceptra Deo!
Extrue sancte Parens turres & templa Sionis,
Vt videas reduces è Babylone tuos.

CVM multa singularia Dei beneficia patres & fratres, in nostram Academiam sunt disseminata, quę fructus edant vberes, ad propagandam Dei gloriam & ecclesię salutem, si diligenter excolantur: tum ex illis omnibus vix vllum præstantius, siquid ego iudico, quàm quòd inspiratam à Deo veritatem scriptura sacra consignatam, non solùm aperiri publicè docendo, sed etiam confirmari disputando sancitum est. Pręclarũ sine dubio perutileq; institutũ, & scholis Christianis, id est, diuinis [illegible]dignissimum. Quid enim veritate, quæ magistra nobis est ad Dei cognitionem, ęternæ vitę fontem, magis pretiosum? Quid autem magis aptum ad roborandam veritatem, quàm vtrinque disceptatis partium rationibus, rerum comprobatio? Etenim, ut aurum è terrę venis effossum ab

ab admixtis terrę fęcibus contundendo ſegregant fabri metallici; & agricolę frumentum quo ſit aptum alendo corpori, perpurgare ſolent à paleis, cribrando: ita veritatis aureus theſaurus colliſu rationum mundatur a fęcibus, quas non e ſacris venis contraxit vnde foditur, ſed ex humanis vaſis in quibus recipitur: & fruges ad pabulum animorum ſatæ, quo fiant puriores ab errorum paleis, afflatu ſancti ſpiritus à cęleſtis agri cultoribus ventilantur. Quod ipſum officium à nobis inprimis & alacriter ſubeundū & fideliter exequendum videtur reſpublica ſuo quaſi iure poſtulare poſſe: præſertim cùm eximijs priuilegijs, ædificijs, poſſeſſionibus ornâret hoc ampliſſimum optimarum artium gymnaſium, in eum finem potiſſimùm, vt eſſet ſeminarium paſtorum eccleſiæ. Nam & eccleſiæ paſtores eos eſſe conuenit, vt docet Apoſtolus, qui non modò poſſint fideles inſtituere ſanâ doctrinâ, verùm etiam conuincere contradicentes: & conuincere contradicentes poterimus facilius, aptius, efficacius, ſi prius exercuerimus in belli ſimulachro, quod pòſt aduerſum hoſtes in vero bello faciamus.

[illegible]. 1. 9.

Quòd ſi res vlla eſt, in qua permagni referat, & milites Chriſtianos eſſe vigilanter

lanter exercitatos contra nefarias molitiones hostium, & Christianę veritatis aurum à scoria, fruges à palea, sedulò purgari studio colonorum & opificum ecclesię: ista profectò, cuius est à nobis suscepta disceptatio, tantum importat, explorata, commodum: periculum, ignorata: vt ad assequendam eius notitiam omnes ingenij neruos contendere meritò debeamus. Inuaserunt enim in ecclesiam iampridem, & passim grassantur, illi, quos Christus, vt caueremus monuit, quos Petrus vaticinatus est futuros in ecclesia, falsi doctores & pseudoprophetæ: qui vestimentis ouium amicti, sed animis & factis rapaces lupi, sub ecclesię latentes velo, quasi soli sint oues Christi, docēt hęreses exitiales, & veritatis blasphemant viam. Cuius pestilentis mali contagio, quo permânet latius in animos fidelium: vt Rabsakes Assyrius attentans Ierusalem, Iehovæ nomen obtendit contra populum Iehouæ; ita Rabsakes Romanus, hostis nouæ Ierusalem, ecclesiæ nomen obijcit contra filios ecclesiæ. Catholicam ecclesiam credendam ait Christianis: Romanam autem solam esse Catholicam: nos ergo qui reliquimus ecclesiam Romanam, ab ecclesiæ Catholicę communione defecisse:

Matt. 7. 15.
2. Pet. 2. 1.
2. Reg. 18. 35.

cisse: porrò spem salutis esse posse nullã extra ecclesiam: idcirco pereundum illis necessariò, quicunque vel desciuerint ab ecclesia Romana, vel ad vllam ecclesiam à nostris reformatam seipsos aggregarint. Ista speciosa sed fucosa larua ecclesię Catholicæ, corda multorum minimè malorum à recto seducuntur: qui Catholicam fidem fugiunt, dum ne deficiant à fide, metuunt; nec audent cum ecclesia Christi se coniungere, ne seiungãtur ab ecclesiæ communione. Vsq; adeo quod olim ad episcopos Palæstinos à Romano scriptum est, id hodie Romanis episcopis à nobis iure dici potest: *Pro fide vos agere creditis Romani, & fidei contraitis: Ecclesiæ nomine armamini, & contra ecclesiam dimicatis.* Quamobrem, quum huius rei tractationem multum habiturã momenti iudicarem, ad imperitorum ignorantiam leuandã, & aduersariorũ pertinaciam frangendam, & salutem electorum, quod caput est, promouendam: ego pro officio vel pietate potius, quã ecclesię Christi debeo, putaui mihi faciendum, (quũ disserendi tam idonea daretur occasio) vt de statu ecclesię Catholicę, Romanæ, nostræ, verba facerem. Atque fundamenta quidem huius operis superiore nostra disputatione videntur

Leo epist. 83. ad episc. Pal.

tur

tur esse iacta: quâ declaratum est e verbo veritatis, scripturam cuncta tradere, quæ requiruntur ad salutem: ecclesiam errare posse dum militat in terris, authoritatem ecclesię subiectam esse scripturæ. Quibus constitutis, facilior erit aditus ad ea quę suscepi superstruenda: nimirum ad ecclesię catholicæ naturam, Romanę corruptelam, integritatem nostræ, patefaciendam. Sed antequam aggrediar ad explicationem horum trium capitum, quæ pro ratione temporis, succinctè: muneris, sincerè; fauente Deo, patefaciam: principio à vobis omnibus, auditores, quàm possum vehementissimè peto & quæso, non, vt aures mihi prębeatis attentas, quod vestra sponte facitis, sed vt animum amplectendę veritatis auidum, ad audiendum afferatis. Laudantur apud Ethnicos Athenienses illi iudices Areopagitæ, quibus in more fuisse fertur positum, vt actorem quidem causam agere iuberent sine proœmijs, & adigerent iure iurando se non calumniaturum: ipsi verò causam summo silentio, dũ ageretur, audirent: & sũma æquitate quum esset acta, iudicarẽt. Tales vos mihi, qui Christianas nostras Athenas incolitis, Areopagitas, fratres esse velim. Ego, quod actoris est, sine pro-

proœmijs, quamuis iniussus, & sine calumnijs quamuis iniuratus, simpliciter & verè vobis rem expediam. Vos, quod est iudicum: sine præiudicijs errorum, audientiam, & sine peruersis affectibus, sententiam ex ęquo & bono pro veritate detis. Atque vtinam audiretis, vt audiuit Dionysius Areopagita Paulum Apostolum: cui prędicanti Deum ignotũ, quanquā aduersus opinionem eam, quā attulerat præiudicatam, tamē euictus lumine veritatis assensit & credidit. Deus, Pater luminum, author veritatis, qui linguam igneam dedit Paulo, vt animos audientium illustraret & accēderet, qui Dionysio commouit animum, vt pietatis lucem cerneret flammasque conciperet: dignetur sui sancti spiritus afflatu, & moderari mihi linguam, vt explicandis verbi mysterijs ancilletur, & emollire vobis animos, vt in agro fertili spargatur semē vitæ. Aperi nobis oculos, Iehoua, & videbimus: da nobis corda carnea, & assentiemus. Sit nobis spiritus tuus dux in omnem veritatem, & luceat verbum tuum lucerna pedibus nostris: vt credamus quæ doces: faciamus, quę iubes: ad sempiternam tuę bonitatis gloriam, & salutem nostram. Amen.

Act. 17. 34.

Aggre-

 4. Thesis.

Aggredienti mihi sermonem institu-
ere de statu ecclesię, cùm vniuersè, tùm
in partibus, Romanâ, & reformatis vari-
arum gentium: occurrit primò declarã-
dum, quid sit ecclesia sancta catholica,
quam in symbolo Christianę fidei nos
profitemur credere. Est igitur ecclesia sã-
cta catholica, cœtus vniuersus electorum
Dei. Qui dicitur ecclesia, id est cœtus ho-
minum, & multitudo populi in vnum
congregati: sancta, quia Deus cœtum
hunc electum sanctificauit sibi: catho-
lica, quia constat non ex vna gente, sed
ex vniuersis, per vniuersum orbem ter-
rarum dissipatis. Nam Deus, vt diuiti-
as gloriosę suę gratię cum humano ge-
nere communicaret, elègit ab æterno
certam hominum multitudinem, quasi
populum peculiarem, qui cœleste reg- *Eph.1.11.*
num sibi pręparatum à iactis mundi fun- *Matt.25.34.*
damentis cum ipso possiderent. Huius
autem populi sui membra singula, quã-
uis disiuncta spatio locorum aut tempo-
rum, tamen in vnius quasi corporis so-
cietatem, & ciuilem siue potius spiritu-
alem communionem, spiritus sui vinculo
coniunxit & colligauit tanquam in vnã
ciuitatem. Cuius ciuitatis, nomen est Ie- *Heb.12.22.*
rusalem cœlestis, noua, sancta, ciuitas *& Reu.21.2.*
Dei viui: Rex, est summus Deus, qui

F. fun-

Psal. 87. 1. 5. fundauit, stabilit, gubernat ciuitatem
Leges, sunt Dei verbum, quod ciues au-
Ioh. 10. 16. diunt & sequuntur vt oues pastoris vo-
cem: ciues sunt sancti singuli, qui prop-
Eph. 2. 19. tereà dicuntur conciues sanctorum &
domestici Dei: Tabulæ, quibus ciuium
Reu. 15. nomina conscribuntur, vocantur liber
vitæ: cõmoditates denique, quibus fru-
untur ciues, sunt amplissima beneficia
vitæ pręsentis & futuræ, Dei gratia fons
bonorum: thesauri Christi hæredis om-
niũ, peccatorum venia, pax conscientię,
dotes iustitię, pietatis, sanctimoniæ: vnus
spiritus, vna fides, vna spes vocationis, &
sacramenta sigilla spei: quæcunqne de-
mum opus suut ad vsus necessarios ter-
renę nostræ vitę, & ęternæ tandem in
cœlis cœlorum, vitę, beatitudinis, gloriæ
possessio. Cæterũ, quia ciues huius æter-
næ ciuitatis Dei, damnati maiestatis pro-
pter nefariam aduersus Deum rebellio-
nem, ciuitatis ius amiserant, & amissio-
ne vitę mulctati carceri tenebrarum ad
sempiternam mortem mancipati fue-
rant: Deus infinitę pater misericordiæ,
vt eos gratis conseruaret qui suo merito
perierant, misit Iesum Christum suum
filium hæredem omnium, qui ciuitatis
Dei rex designatus, ciues redimeret à
potestate tenebrarum, è seruitute Sa-
tanæ-

 4. *Thesis.*

tanæ ad quem defecerant, & in suum regnum de integro translatos prærogatiuis omnibus sanctorum Dei ciuium felicissimè bearet. Ac in istum finem visum est Deo nobiscum licet impijs perduellionibus ex sua mera gratia ferire fœdus: quod vnum substantia, ratione geminum, prius, dictum vetus, in Christo promisso, posterius, nouum, in Christo exhibito, Deus in tabulis sui fœderis expressit, quibus est pollicitus, *Ego ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus.* Gen. 17. 7. Leuit. 26. 12. Iir. 31. 33. Heb. 8. 10. Quę sit ratio, quantus vsus, quàm ineffabile beneficium huius sacri fœderis, icti cum patriarchis, cum prophetis, cum Apostolis, cum omnibus sanctis Dei: sacrosanctæ tabulę veteris & noui fœderis demonstrant. Quarum compendium summam Apostolicæ continens doctrinę, habemus in articulis, & Symbolo, quod appellamus, Christianę fidei, collectum e verbo Dei. Huius ergo Symboli duæ sunt partes, pro ratione fœderis cuius vim complectitur: quarũ altera fidem nostram instruit de Deo, qui dixit fidelibus, *Ego ero vobis Deus*: altera de Dei populo, id est de Ecclesia, cui dictum est a Deo, *Vos eritis mihi populus*. Deus credendus

nobis proponitur, vnus essentia, trinus personis, Pater creator: Filius redemptor, Spiritus sanctificator. Dei verò populum credere docemur, esse ecclesiam sanctam catholicā, cōmunionem hominum sanctorum, quibus peccatorū datur remissio, quorum à morte corpora resurgent, & iuncta cum animis æternâ vitâ perfruentur. Atque, vt euidentius & clarius elucescat, hunc electorum cœtum & Dei ciuitatem esse ecclesiam sanctam catholicam: principio, Dei populum efficaciter vocari è colluuione reliquorum hominum ad Deum cognoscendum, venerandum, fruendum, à Christo qui mētes illuminat & corda mouet, virtute sācti spiritus & verbi ministerio, est extra controuersiam. Eorum verò cœtus, quos ita vocat Christus ad regnum cœlorum, per excellentiam dicitur ecclesia: non quęuis ecclesia, sed eminentissima: quippe quę cōtineat omnes fideles, qui sunt, fuerunt, erunt ad finem temporum ab orbe condito. Quam Apostolus ad Hebręos appellat *ecclesiam primogenitorum qui conscripti sunt in cœlis*. Quam Paulus ad Ephesios *Deo charā & electā* esse docet ecclesiam: quam *Christus* ei datus a Patre, vt *caput corpori, dilexit vt sponsam, redêmit a Satana, viuificat suo spiritu*, seipsum morti tradidit, vt eam e faucibus mor-

Heb.12.23.

Eph.1.4. & 5.23.

mortis liberaret. Porro, quemadmodum constat hanc ecclesiam esse vocatam e regno tenebrarum & mundi colluuie ad participandam cœlestis regni sortem: item eam Sanctam esse decuisse liquet manifestò. Nec enim potest Deus, sanctus Israëlis, ferre filios iniquitatis: nec vllus Cananęus versabitur in domo Iehouę exercituum: nec intrabit quicquã in cœlestem ciuitatem quod polluit & patrat abominationem atque mendacium. Christus itaque, seruator ecclesiæ, sui corporis, qui *vocatos iustificat*, quos vocauit prædestinatos: *ecclesiam à peccatis mundatam* suo sanguine, *renouat a sordibus carnis ad sanctitatem*: quam inchoat in hac vita, perficit in futura, quũ *sponsam maculis & rugis vacuam gloriosã sistet sibi*. Vt merito dicatur ecclesia, & sancta, & sanctorum communio: quæ militans in terris, affectu sancta est; triumphans in cœlis, effectu sanctior; & militans & triumphans, in Christo sanctissima. Postremò, quia Dominus elegit & vocauit sanctam ecclesiam, non ex hac aut illa terra, non ex hoc aut illo populo, sed ex omnibus nationibus diffusis per orbem terrę: idcirco nuncupatur ecclesia catholica, id est vniuersalis, non Iudaica, non Romana, non

Matt. 7. 23. Zach. 14. Reu. 21. 27.

Rom. 8. 30.

Ephe. 5. 25.

Anglicana, non vnius gentis aut prouinciç: sed vniuersalis atque catholica è cunctis generibus conditionum, sexuum, çtatum, nationum, Iudæis, Ethnicis: Grçcis, Barbaris; servis, liberis; viris, fœminis; grādæuis, teneris; diuitibus egenis; in vnū quasi corpus coagmentata. Nam, & ecclesia vetus, ante Christū, quç vidit diem Christi venturi, ac seruata est, primò Dei filios è quibusvis populis sibi collegit, pòst quum Dei gratia fulgeret potissimum in populo Israëlis, proselytos è cæteris ad Israëlem adiunxit: & noua prçsertim, à Christo nato vocata, *dilatauit*, vt loquitur Esaias propheta, *suum tabernaculum* ad omnes nationes, exorsa à Ierusalem, Iudæa, Samaria, progressa ad vltimos vsque fines terrç. Non enim solam gentem Iudçorum & populum circumcisum vocauit sibi Deus in sanctam Ecclesiam vt olim [a] Apostoli minus scienter, hodie [b] Iudæi nimis arroganter, sunt opinati: sed [c] Christus crucifixus *soluit septum parietis intergerini, & factus est imus lapis angularis* in quo duplex murus surgit: & vt Dauid vaticinatus est, *Ægyptius, Babylonius, Tyrius, Æthiops, Palæstinus, gignuntur in Sione*; & vt illi senes qui cœtum repræsentant fide-

Esai. 54. 2.

Act. apost. 1. 8. & deinceps.

[a] *Act. 10. 28. & 11. 2.*
[b] *Galatin. de arca. cathol. ver. l. 9. ca. 1. & deinceps.*
[c] *Eph. 2. 14. 20.*

Psalm. 87. 4.

ſidelium canunt Chriſto, *Redemiſti* Reu. 5. 9.
nos Deo per ſanguinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & feciſti nos Deo noſtro reges & Sacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Quamobrem, cùm Eccleſia, quam ſacrę ſcripturæ nobis commendant, deſignet multitudinem piorum & fidelium, quos elegit Deus, ſanctificauit Chriſtus, & è cunctis gentibus vocauit ad cœleſtis hęreditatem regni: authore ſancto ſpiritu, qui per prophetas & Apoſtolos loquutus eſt, concludo quod propoſui, ſanctam Catholicam Eccleſiam, quam credimus, eſſe cœtum vniuerſum electorum Dei.

Miramini fortaſſis, cur iſtum Chriſtianę fidei articulum diſputatione tractandum exhibeam: quaſi vel quiſquam de eo cõtrouerſetur, vel res non controuerſę pro controuerſis ſint agitandę. Cęterùm ſi cogitetis verũ articuli ſenſum quem aperui, ſcripturę iudicio probatiſſimum, fidelibus ſolatio iucundiſſimum, ab eccleſię Romanę ſigniferis damnari tanquam erroneum, & anathemate percelli: mirari deſinatis.

Nam in Concilio Conſtantienſi, ſeſſione decima quinta, qua Iohannem Huſſum damnarunt vt hæreticum, has Conc. Conſtan. Seſſ. 15.

F.iiii.

duas sententias vt hæreticas cum ipso flammis adiudicarunt; [1] *Vnicam esse sanctam vniuersalem ecclesiam, quæ est vniuersitas prædestinatorum* : & [2] *ecclesiam, vt sumitur hoc sensu, pro cœtu prædestinatorum, esse fidei articulum*. Quas eius sententias in impijs numerari, mirabar equidem vehementer: eoque magis, quia patres, quorum verba magni facere videri volunt Romani, quum ipsis suffragantur, eâdem prorsus normâ sanctam catholicam ecclesiam esse mensos animaduertebam. Nam Clemens Alexandrinus expressè vocat eã, *Cœtum electorum, in quem colliguntur fideles & iusti, quos Deus ante conditum orbem prædestinauit*. Ambrosius item, quum dixisset honorem Dei patris in Christo esse & ecclesia: definit eam esse *populum quem sibi dignatus est adoptare Deus*. Porro Gregorius, Romanus episcopus affirmat, *omnes electos intra mẽsuras eius contineri, extra esse omnes reprobos*. Bernardus autem aperit tanquam arcanum quod à Paulo didicit, idque se pronuntiat audacter loquuturum, *ecclesiam esse cœtum omnium electorum prædestinatũ ante sæcula*. Augustinus verò, vir acerrimo iudicio, & in opere doctissimo de ciuitate Dei, nullam agnoscit *Dei ciuitatem* nisi electam istam eccle-

1 Artic. 1.
2 Artic. 6.
Clem. Alex. Strom. l. 7.
Ambr. in epi. ad Eph. 3
Greg. in Iob. l. 28. c. 9.
Bern. in Cant. Serm. 78.
De ciui. de. l. 1. c. 1. & tot. op.

ecclesiam: & in alio De rudibus catechizandis, asserit *omnes homines sanctificatos, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt, esse ciues huius cœlestis Ierosolymæ:* & De baptismo contra Donatistas, aduersus quos ecclesiam catholicam vrget maximè, fatetur ea quæ canuntur in Cantico Canticorum, *hortum conclusum, fontem obsignatum, lilium, sororem, Sponsam Iesu Christi, de solis intelligi sanctis & iustis, qui sunt Iudæi in occulto circumcisione cordis, in quibus est numerus certus sanctorum prædestinatus ante mundi constitutionem.* Quare si Romanæ Præsules ecclesiæ tacti fuissent vlla reuerentia, non dico Scripturarum, quibus pro libidine quasi dominantur, sed Patrum, quos vt orbos in suam tutelam se recepisse præ se ferunt: nunquam per Hussi latera confixissent, vel in eo cremassent potius, Clementem, Ambrosium, Gregorium, Bernardum, Augustinum, qui docuerunt idem quod in Husso damnatum est, sanctam ecclesiam vniuersalem esse cœtum omnium electorum Dei. Sed est sine dubio verissimum, vt video, quod homo litterarum luminibus ornatissimus, fauens Pontificæ fidei, non fastui, scriptum reliquit; *illud axiôma esse certissimum* inter Romanos Pontifices &

De rud.cat.c.20

De bap.cont. Don.l.5.c.27.

Fran.Duar.de sacr.eccle.min. l.5.c.11.

4. Thesis.

Pontificum Romanorum ſimiles, *Si violandum eſt ius, regnandi gratia violandum eſt*. Etenim eccleſiam ſanctam catholicam in Christianæ fidei Symbolo notatam, detorquent a germano ſenſu, vt regnent, & ambitioni velificentur ſuæ: quippe quam referunt, (imperitè, ſi neſcientes; ſi ſcientes, impiè;) non ad Catholicam, ſed ad militantem, nec eam vt electam, ſed vt viſibilem, id eſt, cum hypocritis & impijs permixtam. Quod eo faciunt conſilio, vt cuncti Chriſtiani, credentes ſanctam catholicam eccleſiam, pro catholicâ tenendam eccleſiam viſibilem, & in eccleſia viſibili viſibilem Monarchiam, & viſibilis Monarchiæ Papam eſſe principem, & Papæ tanquam Principi Chriſtianos cunctos oportere ſubijci perſuadeantur. Iſtum enim eſſe ſcopum Pontificium eſt luce clarius, ex ipſis, vt appellant Extrauagantibus Iuris canonici, in illo Bonifacij regio decreto, *Vnam ſanctam catholicam eccleſiam*. Vbi ab vna catholica eccleſia, extra quam nec ſalus eſt nec remiſſio peccatorum, aſſurgit ad caput eccleſiæ, Ieſum Chriſtum: a capite verò Chriſto furtim præcipitat ad eius vicarium, vnum idemque caput, vt ait, cum Chriſto, Romanum Pontificem: quem tamē eſſe caput eccleſiæ

Extra. c. vnam ſanctā. De Mai. & Obed.

ecclesiæ catholicæ ne ipse quidem diceret, nisi fortè somnians; nam ita caput esset ecclesiæ triumphantis, quæ pars est catholicæ : sed ecclesiæ visibilis caput esse cupit, quam fucat nomine catholicæ, quo facilius in fraudem impellat imperitos ; quibus eo nomine captis & attonitis conclusionem nectit fraudis architectus , *Esse omnino de salutis necessitate humanæ omni creaturæ , subesse Romano Pontifici.* Verùm , ecclesiam sanctam catholicam non significare cœtum visibilem ecclesiæ militantis (qui coagmentatur e duabus partibus inter se permixtis, nempe bonis & malis) vt Romani statuunt, cum suo Bonifacio, gratia regnandi : nisi mihi Pontifex ipse Romanus, & Patres Oecumenici Concilij Tridentini, vi veritatis & Scripturæ victi, contra seipsos attestati fuerint, non postulabo vt credatis . Nam in Catechismo quem Pius Quintus edidit ex Tridentini Concilij Decreto , postquam dixissent, *ecclesiam , qua de agimus , significare præcipuè multitudinem bonorum simul & malorum* : subijciunt , *eius caput quasi corporis esse Christum ; cuius Spiritus , vt anima corporeis membris vitam , ita fidelibus impertitur gratiam* : eoque *Sanctam esse , quia* gratiam

Catechism. concil. Trident. in expos. Symb.

4. Thesis.

gratiam sanctitatis, & peccatorum veniam accepit a Christo, a quo sanctificatur, eiúsque sanguine abluitur: catholicam autem *dici, quoniam vnius fidei splendore diffunditur ab ortu solis ad occasum, complectens quosuis homines, siue barbaros siue Scythas, siue liberos, siue seruos, siue masculos, siue fœminas: & continens fideles omnes, qui fuerunt ab Adam in hunc vsque diem, quiue sunt futuri, quamdiu mundus extabit, profitentes veram fidem, fundati in Christo, super Apostolorum ac Prophetarum fundamento.* Pius ergo Pontifex & Patres Tridentini censent ecclesiam quæ traditur in Symbolo, corpus esse Christi. Docet autem Scriptura, *totum corpus Christi, sancto spiritu, tanquam anima, viuificari & augeri.* At mali nec augentur nec viuificantur. Non sunt ergo mali pars Christi corporis. Nec igitur ecclesiæ. Pontifex & Patres censent ecclesiam mundatam esse Christi sanguine, sanctitatis imbutam gratia, donatam peccatorum remissione. *Beati* verò *quorum remissa sunt peccata: beati mundo corde, quia Deum videbunt.* At mali nec beati sunt, nec Deum videbunt. Ergo nec peccata sunt illis remissa, nec corda purificata. Non sunt igitur pars ecclesiæ. Pontifex & Patres censent

Eph. 4. 16.

Rom. 4. 7.
Matth. 5. 8.

4. Thesis.

censent ecclesiam dici catholicam, quia comprehendit fideles vniuersos, a primo ad vltimum, profitentes veram fidem, fundatos in Christo. At mali & hypocritæ, vel non sunt fideles, vel si fideles dici possunt, non profitentur veram fidem, vel si veram profitentur, non fundantur in Christo. Nam *in Christo fundati fundantur in petra, nec mouebuntur in æternum*. *Matth. 7. 24.* At mali mouebuntur. Non sunt igitur pars ecclesiæ. Essent autem mali necessariò pars ecclesiæ, si nomen ecclesiæ notaret ecclesiam visibilem quam vocamus, e bonis & malis temperatam. Ex quo est consequens, ecclesiam quæ traditur in symbolo fidei, non significare visibilem ecclesiam, id est, multitudinem bonorum & malorum, vt somniant opifices Romanæ Monarchiæ. Ita, quemadmodum Caïaphas in Euangelio, quia fuit Pontifex anni illius, *Ioh. 11. 50.* quamuis multa perperam dixit contra Christum, tamen illud vnum bene dixit, malè sensit, expedire vt vnus homo moreretur pro populo: similiter Romanus Pontifex & Patres Tridentini, quia fuerunt Pontifices anni illius, etsi perperam ecclesiam sanctã catholicam bonorum & malorum cœtum esse statuerunt, tamen diuina quadam vi

ducente

ducente vt dicerent melius quàm sentirent, attexuerunt eam interpretationem, quâ suam ipsorum sententiam euerterent, errorem Concilij Constãntiensis detegerent, & veritatem sacræ Scripturæ stabilirent. Quocirca, licet mihi contra Papistas, ex ipso Papa & Concilio Tridentino concludere: solos & cunctos pios & sanctos efficere sanctam catholicam ecclesiam. Sed quia fides nostra non nititur humanis cuiusquam aut Pontificis aut Concilij decretis, quorum Spiritus est in naribus, & domicilia sunt ex luto, & fundamentum est arena: idcirco fixa maneat conclusio quam præmisi, authore sancto spiritu, qui nobis est loquutus per Apostolos & Prophetas: Sancta catholica ecclesia, quam credimus, est cœtus vniuersus electorum Dei. Ac de prima Thesi dictum sit hactenus.

Sequitur secunda: Romana ecclesia nec est ecclesia catholica, nec sanũ membrum catholicæ. Cuius sententiæ vim & veritatẽ quo cernamus melius: origines ecclesiarum particulariũ paulo altiꝰ sunt repetendæ. Deus ecclesiam sanctam catholicam, electam ab æterno hæredem sui regni, vt in cœlesti gloria cum ipso & electis angelis triumphet: primùm in terras mittit tanquam in castra, vbi sub vexillo

5. Thesis

illo Christi Deo militet, contra carnem, mũdum, Satanam,& potestates tenebrarum; vt victrix a militia veniat ad triumphum, & certet legitimè priusquam coronetur. Ad huius militiæ laborem obeundum, quo fiat valentior, aptior, instructior: Deus verbo suo per sanctum Spiritum efficaciter agente, [a] regignit eam, vt semine; [b] nutrit, vt lacte; [c] confirmat, vt cibo solido; [d] armat, vt gladio spirituali; & fabricatur ei scutum fidei, quo possit extinguere ignita iacula illius Mali. Atque, quo magis animet ecclesiam aduersus omnes hostium insidias & pericula, notitia rei bellicæ & certa spe victoriæ: Sacramentis eam obligat, vt vinculis obedientiæ, pignoribúsq; suæ gratiæ: & suum auxiliũ in omnibus ærumnis iubet vt imploret, imploranti pollicetur: & disciplinam militarem quâ se contineat in officio, defendatque tutius ab hostibus, præscribit: vniuersam denique militiæ rationem a seipso imperatore summo patefactam ei suo verbo consignatam tradit. Hanc itaque militiam, vt omnes Dei milites qui varijs ætatibus varias in oras mittuntur militatum, discerent & exercerent: cœtus, vt ciuiles, huius vitę tuendę, sic ecclesiasticos æternæ vitæ gratiâ Deus instituit; in quibus

[a] 1. Pet. 1. 23.
[b] 1. Cor. 3. 2.
[c] Heb. 5. 14.
[d] Ephe. 6. 17.

bus & præfectos esse voluit qui docerent,& milites qui docerentur, vtrosque bellatores qui fideliter exercerent & bellum gererent Iehouæ.Isti verò cœtus ecclesiastici, vocantur ecclesiæ: sed ecclesiæ particulares, vt a catholica distinguantur: quia sunt nimirum ecclesiæ catholicæ,variæ partes: vnius corporis,varia menbra : vnius exercitus, variæ turmæ. Quæ pro varietate loci & temporis in quibus obeunt militiam,varijs nominibus insigniuntur . Pro loci varietate, quæ Deum coluit Ierosolymæ, Ierosolymitana: quæ Samariæ , Samaritana: Ephesina, quæ Ephesi : Romana, quæ Romæ : quæ in Britannia, Gallia, Germania,Britannicæ, Gallicanæ,Germanicæ dicuntur . Pro varietate temporis, Iudaica sub Mose, sub Dauide, sub Ezechia : Romana, sub Nerone, Constantino,Bonifacio : Anglicana, sub Henrico, Edoardo, Maria : aut, vtcunque temporum discrimina notentur,solent appellari. Iam, officii quidem ratio postulabat, vt ab ecclesiarum harum vnaquaque diuinitus in eum finem instituta, Dei filij nascerentur,tanquam a matre:Deus coleretur, tanquam a Sponsa : spiritualia Dei bella gererentur, tanquam ab exercitu forti & fideli. Sed *inimicus ille mulie-*

Reu.12.9.13,17

 5. Thesis.

ris electæ, naturâ Satanas, malitia serpens, immanitate Draco, qui mulierem eiusque semen furiosè persequitur; *serit inter triticum in agro Domini zizania*, id est, suos milites Dei militibus, pijs hypocritas permiscet in castris, qui re proditores, commilitones specie, corrumpant exercitum: & ipse cunctis machinis, apertis, clandestinis: per vim, per insidias: modò tyrannorum flammis & ferro, modò voluptatum illecebris & opum, modò religionis & charitatis larvâ, sollicitat fideles vt a Deo deficiant. Quibus rationibus sæpè consequitur, partim artificio hypocritarum, præsertim quum alicui præficiuntur agmini: partim electorum infirmitate, quos caro & sanguis debiliores faciunt: vt ecclesia quæ Christi militiæ adscripta est, militię doctrinam vel nesciat vel negligat: & militet fortasse sub signis ducis sui, sed dissolutius: fortasse a vigilibus aut somnolentis aut perfidis hosti prodatur. Itáque ad extremum illud vsu venit, quod in ecclesia Iudaica lamentantur Prophetæ, & ecclesiæ a Christo nato senserunt nimis multæ: vt ecclesia quæ mater esse debuit, sit nouerca, & Christo despōsa fiat adultera, & copiæ militares deserentes datam fidem, rupto vinculo sacra-

Matt. 13. 25.

Esai. 1. 21. Ezech. 16. 15. Hos. 2. 2. & cap. passim prophetæ.

menti rebellent Altissimo. Sic ecclesias
Gal.1.6. Galatarum, quum euangelio credidissent & dedissent nomina militiæ Christi, mutata sententia traductas esse legimus ab ecclesiæ turbatoribus in aliud
2.Cor.11.3. euangelium. Sic ecclesiæ Corinthiorum metuit Apostolus, ne, vt serpens seduxit Euam calliditate sua, ita mentes eorum corrumperentur & desciscerent a simplicitate Christianæ fidei. Sic ecclesiam
a Reu.2.15. am [a] Pergamensem pollutam esse tabe
b Reu.3.15. Nicolaitarum: ecclesiam [b] Laodicenam, cæcam, nudam, tepidam, nec frigidam,
c Reu.3.2,4. gidam, nec feruidam: ecclesiam [c] Sardensem, ex parte mortuam, ex parte moribundam, ex parte fuisse viuam, ab ipso Christo didicimus. Ergo militantium ecclesiarum cœtus quos appellamus ecclesias visibiles, quæ bonos cum malis, electos cum reprobis, fideles cum perfidis, sanctos cum hypocritis,
a Matth.3.12. [a] cum frumento paleas, [b] cum tritico
b Matth.13.27.
c 2.Tim.2.20. zizania, [c] cum vasis aureis & argenteis vasa lignea & testacea, alia ad decus, ad dedecus alia complectuntur: possunt in officio suo languêre, possunt ab officio prorsus deficere, possunt exautorari militiæ sacramento: possunt laborare morbis leuioribus, possunt pestilentia lethali cõtabescere, possunt Christi spiritu

tu priuari & emori. Porrò, quo facilior sit iudicandi ratio, quas ecclesias emortuas, quas ægras, quas sanas, existimare debeamus: considerandum est nobis, quæ sint mortis, morborum, & sanitatis causæ. Horum autem causas, in hominum corporibus, ex semine quo nascimur, & alimento quo nutrimur, manare docent medici. Quorum alterum apparet in morbis hæreditarijs, qui propagantur a parentibus ad liberos: alterum, vt magnam habet in omnibus, sic in exercitibus vim habere maximam experientia demonstrat. Nam & milites Antonij refert Appianus, quum inopia frumenti radicibus vescerentur, in herbam incidisse, quæ primùm ad furorem eos perduceret, deinceps ad mortem: & Vegetius edicens ne palustribus aquis vtatur exercitus, aquę malæ potum similem veneno ait pestilentia bibentes inficere. Nō dissimilis est ratio spiritualis mortis, morborum, sanitatis, in corporib⁹ ecclesiarū. Nā ea, vel integrâ vigent valetudine, vel morbis corripiūtur, vel extinguūtur morte, pro ratione seminis & alimenti sui. Semen autem & alimentum quo solent & debent regenerari & enutriri, est *verbum Dei*, vt testatur Petrus, *quod euangelizatur a ministris Iesu Christi*.

Galen. de sanit. tuen. l. 1. c. 2.

Appian. de Bell. Parth.

Veg. de re militar. l. 3. c. 2.

1. Pet. 1. 23. & 2. 2.

5. Thesis. Quibus igitur in ecclesijs purum, sincerum, incorruptum Dei verbum prædicatur a Ministris, vt in succum & sanguinem vi Sancti spiritus a fidelibus conuertatur: eas ecclesias sanas & valentes, saniores quidem alias alijs, vt verbum purius prædicatur, & Spiritus agit efficaciùs, sed eas omnes sanas agnoscere debemus. Vbi verò Dei verbum aut neutiquā prędicatur, vt inualescat fames, aut adulteratur verbo humano, tanquam seu fermento, seu lolio, seu veneno: quemadmodum qui nullo pabulo vescuntur periclitantur inedia, qui panem edunt e frumento & lolio confectum in leuem incidunt insaniam: ita necesse est illas ecclesias, vel nullo vel impuro pastas alimento, morbis obnoxias & morti finitimas esse iudicemus. Nam inopiam verbi afferre perniciem docet Amos Propheta, quum indicat Israeli, *Deum immissurum famem & sitim audiendi verbum Domini: quod vbi passim quærerent nec vsquam inuenirent, futurum vt virgines & iuuenes ea siti deficerent & caderent, nec resurgerent amplius*. Verbi verò corruptelam non minus esse pestiferam, notat Paulus Apostolus, quum monet Timotheum, *eos qui docent aliam doctrinam, nec accedunt*

Amo. 8. 11.

1. Tim. 6. 3.

cedunt

5.Thesis.

cedunt sanis Christi sermonibus & doctrinæ pietatis, ægrotare & insanire circa noxias ineptias, quæ Dei fidem non ædificant: vsque adeò, vt *eorum sermo depascat tanquam gangræna*, quæ, quum vnam partem corporis inuaserit, partes sibi proximas exedit gradatim, quoad totum corpus tandem absumatur. Quod quidem si contigerit, (contingit autem necessariò nisi corpori maturè medicina fiat opportuno remedio) quæ fuit corpus, fit cadauer, & esset desinit ecclesia: deseritur ab anima, id est, a Dei Spiritu, & a Spiritus organo, id est, a Dei verbo. Atque hunc interitum Christus minatus est non solùm in ecclesia vetere Iudæis quum ipsum Messiam aspernarentur, *Ideo tolletur a vobis regnum Dei, & dabitur genti quæ ferat eius fructus*: sed etiam in ecclesia noua Ephesijs, vt eorum angelo denũtiatur, *Nisi resipueris veniam contra te citò, & mouebo candelabrum tuum e loco suo*. Quæ duo vaticinia Christi Seruatoris, duarum ecclesiarum interitus comprobauit: ecclesiæ Iudaicæ paucis pòst annis, quum ab illis euangelium ad gentes transferretur: Ecclesiæ Ephesinæ multis pòst sæculis, quum morbis variarum hæresium conflictata, Mahometana peste pridem extincta est.

2.Tim.2.17.

Matt.21.43.

Reu.2.5.

Ac ita quàm breuissimè potui declaraui, quo sensu dicantur ecclesiæ particulares membra catholicæ: quemadmodum ad Dei cultum discendum & exercendum sint institutæ: quo pacto mixtos habeant bonos cum malis, pios cum hypocritis: quæ denique sit earum valetudo, qui morbi, quando minus sanæ, quando sanæ sint putandæ. Quibus intellectis leuior erit labor explicandæ Thesis: cuius duæ stirpes quibus radicibus nitantur, iam videtis. Ecclesia Romana non est ecclesia catholica: non est sanum membrum ecclesiæ catholicæ. Ecclesia Romana non est ecclesia catholica. Quid euidentius? Nam Catholica, vniuersalis est: particularis, Romana. Vt mihi monstra loqui videatur noster Bristous, & populus Pontificius, qui dicunt, idem esse, Romanam ecclesiam, & ecclesiam catholicam. Dicet quispiam fortassis, eos quum Romanam appellant catholicam, significare sanam & orthodoxam, quæ catholicam tenet fidem: quo modo ius Cæsareum catholicos Christianos, & ecclesiam Africanam catholicam nominat Cyprianus. Falsum id quidem. Etenim Romanam appellant catholicam, vt insinuent imperitis, eam esse ecclesiam extra quam sit

Brist. in Mot. 12.

Cod de summa Trin. & fide catholi.
Cypr epist. 55. edit. Pam.

sit nulla salus. At extra Romanam ecclesiam seruati sunt & seruabuntur innumeri: extra catholicam prorsus nemo. Sed esto, Catholicâ significent orthodoxam. Nego Romanam esse orthodoxam: idque parte altera Thesis comprehendo, Non est sanum membrum ecclesiæ catholicæ. Quum autem inficior eam esse sanum membrum catholicæ: non intelligo languêre morbo leuiculo, aut infirmitate non periculosa: quæ minuisse potius sanitatem optimam, quàm omnem sanitatem ademisse videatur. Nam, vt Galenus de sanitate corporis cõstituit, satis amplam eius esse latitudinẽ & quasi quosdã gradus perfectionis, vt sani sint qui possunt obire vitæ functiones, licet absolutissima sanitate non fruantur: sic in ecclesiarum sanitate censeo quosdam esse gradus integritatis, vt eæ sint sanæ, quæ spiritualis vitæ functiones obeunt non incommodè, licèt exquisitissimam sanitatem non attingant. Ob eamque causam & nostras ecclesias, quamuis intemperiem habeant nonnullam e reliquijs morborum, quibus ecclesiæ Romanæ contagio vexarat eàs ita grauiter, vt plenè conualescere nondum potuerint: & ecclesias Germanicas, quas tentat febricula

Galen. de san. tuend. li. 1. c. 4. & 5.

Append. apolog. eccle. Angl.

Apolog. eccles. Angl.

cula consubstantiationis, modò cætero-qui sanę & integrę Christianam fidem & charitatem colant, sanas iudicamus. Verùm enimuerò ecclesia Romana, non languet febricula, quę vitæ functiones non admodum impediat: sed laborat gangræna, vel lepra potius, seu peste verius, vt eius valetudo sit prorsus desperata, nisi Christus cœlestis medicus pharmacis salutaribus ab humoribus pestiferis eam purgarit. Ac ea re pronuntio Romanam ecclesiam non esse sanum membrum ecclesiæ catholicæ. Id autem demonstrabo duabus rationibus, a causis, & effectis: quorum ex alteris nascuntur morbi; in alteris cernuntur; ex vtrisque probantur certò. Vtinam liceret illis explicandis fusius insistere, pro eo ac rerum postulat magnitudo. Sed mos gerendus est tempori. Dabitis itaque mihi, spero, veniam, quòd ea libem cursim, vt canis Nilum. Ego digitum ad fontes intendam: vos ex vnguibus leonem æstimate: Causas efficientes morborum ecclesiæ, manifestò constat, vti prius attigi, esse verbi Dei vel corruptelam vel famem. Vnde Christus qui iubet *oues* (Ioh. 21. 16.) *suas pasci*, iubet vt *ea seruare doceantur*, (Matth. 28. 20.) *quæ mandauit ipse suis Apostolis*: & Petrus, fideles *regenitos e verbo Dei*, horta- (1. Pet. 1. 23.)

tur

tur vt *expetant verbi lac sincerum, nullóque dolo vitiatum, quo per illud adolescant:* *1.Pet.2.2.* & discipuli qui monentur *audire Pharisæos sedentes in Mosis cathedra*, monētur *Matt.23.2.* *Matt.16.6.* vt *caueãt a fermento Pharisæorum & Sadducæorum.* Vt igitur ecclesia sanitatem seruet integram: oportet verbi Dei neq; corruptela, neque fame conflictetur. At ecclesia Romana, cûm inuehit, tûm defendit & tenet mordicus vt salutarē, non modò corruptelam, sed etiam famem verbi. Ergo non solū non satis sana, verùm etiam furiosa & phrenetica iudicanda est. Nam coruptelã inuehit, vt à priore ordiar, adulterando verbum Dei verbo humano, non vno modo, sed multifariam. Primò, quum [a] *libris Apocryphis*, id est humanis, *authoritatem tribuit canonicam*, id est, diuinam. Contra veritatem sacræ scripturæ, [b] cui quædam in apocryphis liquidò refragantur: contra perspicuam rerum euidentiam [c] quę mutuâ repugnantiâ produnt homines authores: contra testatissimam vocem ecclesię, [d] Veteris vniuersæ, & [e] optimæ partis nouę. Secundò quum humanas [f] *traditiones pari pietatis affectu & reuerentia suscipit cum scriptura.* Quasi non [g] sufficeret ad fidem & mores sacra scriptura, perfectissima, Dei norma, canon sa-

[a] *Conc. Trid. Sess.4.*
[b] *3.Esdr. 4.43. & 5.73. & pass. Ecclesiastic.46.23. & 48.10. 2.Machab.1.19. & 2.1.*
[c] *4.Esdr.10.22. & 2.Mach.2.4. 1.Mach.6.8. & 2.Mach.1.16 & 9.5. de Antiocho.*
[d] *Iudaicæ. Hier. præf. in Iudith. cat. libr. apocr. Iosephus contra Apion. l. 1. And. defens. Trifid. li.3. Erid. li.1.*
[e] *Concil. Laod. can.59. Athanas. in synopsi. sacræ scriptur. Epiphan. libr. de mensur. & ponder. Hieron. pręfat. in libros Salom. Vide Fran. Iun. in libr. Apocry.*
[f] *Conc. Trid. Sess. 4.*
[g] *2.Tim.3.16. vide 1.Thesim.*

pientiæ, regula iustitiæ: aut posset Dei spiritus sibi contradicere, quod innuunt traditiones, quarum alię inter se, cum scriptura pugnant aliæ. Næ magno res hæc agitur cum periculo scripturæ, quæ Romæ non maiore suscipitur reuerentia, quàm traditiones: traditiones autem non omnes ibi coli, è [h] Basilio & [i] Epiphanio, [k] quos citant ipsi, clarum est. Tertiò, quum [l] *veterem sacrorum Bibliorum versionem latinam*, quã vulgo tribuunt Hieronymo, [m] *iubet suscipi vbique vt sacram & canonicam*, [n] *nec vnquam vllo prætextu rejici*. Quã tamen, vt omittam [o] Hieronymi [p] priscorumque Patrũ iudicium: inter ipsos Pontificios linguarum peritissimi, [q] Pagninus in vetere, [r] Budæus in nouo; [s] Iacobus Andradius, & [t] Arias Montanus, in vtroq; Testamento, nonnunquam à sententia Sancti spiritus, non modò verbis, agnoscunt aberrasse. Quartò, quum [u] *sensum in expositione scripturæ solùm approbat, eum quem ecclesia tenet Romana, aut Patrum vnanimis tradit consensus*. Quo decreto efficitur vt sẽsus Sancti Spiritus sæpè repudietur, humani verò sensus, quamuis sibi contrarij, tamen si pro tempore currant & practicentur, vt loquitur Cusanus Cardinalis, sint, authentici: quę Scholastici

[h] *Basil. de Spir. Sanct. cap. 27.*
[i] *Epiph. cont. hær. l. 2. h. 75.*
[k] *Brist in Mot. 9. & 46. & Andr. defen. fid. Trid. l. 2.*
[l] *Conc. Trid. Sess. 4.*
[m] *Decre. 1.*
[n] *Decre. 2.*
[o] *Comment. in prophe. & Nou. Testam.*
[p] *Aug.* de doctr. *Christ. l. 2. ca. 15. Hilar. in 2. psal. &c. qui magis probant 70. interpre. vid. Aug. de ciu. Dei. lib. 18. cap. 43.*
[q] *In epist. ad clement. 7. 11.*
[r] *Annot. prior. in Pandect.*
[s] *Defens. fid. Trid. lib. 4.*
[t] *Tom. 8. Bibl. Reg. in pref.*
[u] *Conc. Trid. Sess. 4. dec. 2.*
Cusan. in epist. 2. ad Bohem.

ci Theologi cùm è Philosophorum, tum e suis lacunis inferserunt verbo Dei, pro sacris habeantur: quę nonnulli patres tractauerunt sanius, spernantur vt humana, licet consona sint diuinis: in quibus autem humano vel affectu vel ratione ducti claudicarunt, illis stetur vt diuinis, etsi dicta sint humanitus. Quintò, quum *sacrosanctis Dei mandatis adiungit mandata ecclesiæ*, id est hominum, eaque, quod maius est, non vt ἀδιάφορα, sed vt ad salutem pariter necessaria. Ita, quicquid demum sordium inuexerit, nomine deuotio, reuerâ superstitio, id omne iudicabitur pura religio: & frustra coletur dominus à nobis, velut olim à Iudęis, mandatis hominũ: & bonę intentiones, vt nominantur vulgò, quas execratur Deus, præferentur obedientię: & cultus volũtarij, quos scriptura detestatur, erigentur in ecclesia, vt sanctitas sanctitatum. Sextò, quũ [a] *imagines statuit in Templis, ad populum erudiendum*: tanquam libros, vt [b] quidam videntur idiotarum. Miseros idiotas, quibus erudiendis adhibetur lignum [c] eruditio vanitatum: quorum magister est simulachrũ, [d] magister mendacij, si credimus Prophetis. Et miramur eos esse discipulos

Conc. Trid. Sess. 6. cap. 10.

Matt. 15. 9.

1. Sam. 15. 23.

Col. 2. 23.

[a] *Conc. Trid. Sess. 25.*

[b] *Greg. epist. lib. 9. cap. 9.*

[c] *Ier. 10. 8.*

[d] *Abac. 2. 18.*

los

los peruersitatum : quos erudiunt idôla muta, doctores errorum? Corruptelam itaque verbi diuini tantam importauit ecclesia Romana, qua libris apocryphis, quà traditionibus, quà vitijs interpretis, quà sensu pontificio, quà mandatis ecclesię, quà magistris idiotarum: vt alimentum vitę non sordibus, sed venenis, & vinum Iehovę non aquâ, sed toxico, & panem Iesu Christi non fermẽto, sed aconito permiscuisse videatur. Verbi verò famem, quam morborum alteram causam esse docui, quantã importarit Reipublicæ Christianæ, maiores nostri senserunt diu, & grandes natu meminisse possunt, & ecclesiasticę testantur historiæ, & sciunt ecclesię, quas Romanum premit iugum. Nam etsi nõnunquam, alicubi, fortassis partem exiguam verbi Dei, si tamen verbum Dei dicendum est, quod hominum cõmenta magis sapuit quàm Deum, permisit apud populum à cuius modicunque præconibus attingi: tamẽ illam copiam & vbertatem, quam requirit Apostolus in populo Christiano, quum dicit Collossensibus, *Verbũ Christi habitet in vobis abundanter cum omni sapientia*: non modò non

Colos. 3. 16.

permisit, sed etiam impediuit tam inhumaniter quàm impiè, ac ne adhuc quidẽ im-

5. Thesis.

impedire cessat. Cùm enim hęc Vbertas fidelibus acquiratur duobus modis potissimū, audiendo & legendo, quorum alterius in publicis conuentibus ecclesiasticis, alterius cuique domi priuatim facultatem, & [a] instituit sanctus spiritus & [b] vsurparunt sancti coetus & [c] approbauit sancta ecclesia: Romani nostri prętexentes semina iactum iri confusionis horrendę, & *ecclesiā Babyloni futuram similem non Ierosolymæ* vt ait Hosius Cardinalis, *si linguis vernaculis legantur sacræ litteræ* lingua perigrina, quam populus non intelligit, cum obsignatas eas seruāt, vt videntes non legant, tum recitant, in ecclesiis vt audientes non audiant. Vtrum maiore contumelia in Deum, an iniuria in populum, difficile est dictu: cùm expressum habeant Dei mandatū, *cuncta esse facienda ad ædificationem*: non autem intellecta, credo, non ędificent, ne *Babylonem* quidem. Sed isto modo fideles non possunt audire publicè Dei verbum, quia *lingua exotica & peregrino sermone* loquentem eum audiunt. Quod inflixit Deus Iudęis, vt supplicium: Isti Christianis obtrudunt, vt beneficiū. Priuatim verò legere multo possunt minus: quia neque vernaculas habent scripturarum interpretationes, & multi,

[a] *Deut. 6. 9. & 11. 18. & 31. 11 Luc. 11. 28. Reu. 1. 3.*
[b] *Nehem. 8. 9. Luc. 4. 17 Act. 8. 30. & 13. 15. & 17. 11.*
[c] *Hier. in ep. ad Letam de inst. filiæ, ad Demetr. de virg. ad Fur. de vid. seruand. Chrysost. proœm. in epist. ad Rom. in ep. ad Collos. Hom. 9. & paß. Bernard. ad sor. de mod. ben. viu. ser. 50. & vniu. eccl. prim. Hebr. Græc. lat.*
[d] *Dial. de sacr. vern. leg.*

1. Cor. 14. 26. Gen. 11. 7. Esai. 28. 11.

ti parentum nostrorum memoria damnati sunt hæresis, quòd aliquam earum partem in sermonem patrium translatam lectitarint. Quare, cùm vberē verbi Christi copiam, quàm Christiano populo, non procurare facinus est; non probare, scelus; non permittere, parricidium, ecclesia Romana tantum abest vt permittat, vt furialibus edictis & flammis impediat: nihil dicam grauius in eius tyrannidem, sed impudens sit oportet, qui neget eam inuexisse famem verbi vitæ.

Act.& monum. eccle.hist. Ang. init.reg.Henr.8.

Ergo causæ morborum, cœlestis alimenti partim impuritas, partim penuria, id est, & corruptela & fames verbi Dei, sunt in ecclesia Romana manifestæ. Qualis autem causa, talis effectus: & ex amaris fontibus amaræ manant aquæ. Quo minus est mirandum in effectis eius atq; functionibus apparêre perditam valetudinem, qualem ex causis talibus gigni consentaneum est. Ecclesiæ siquidem valentis & sanę, quæ facultates non habet læsas, quatuor pręcipuę sunt functiones, vt Acta docent Apostolorum, & epistolę D.Pauli ad Corinthios & Timotheum: nimirum, vt cōuenienter sacro Dei verbo, doctrina fidei prędicetur, sacramenta celebrentur, con-

Act.2.42. & 10.33. & 20. 7. &c.1.Cor.5.4. & 11.20. & 14.26. & 16.2. &c.1.Tim.2.1. & 3.25. & tota epist.

5. Thesis.

concipiantur preces, & disciplina exerceatur. At ab ecclesia Romana, neque fides Christi purè prędicatur, neque sacramenta ritè celebrantur, neque religiosè concipiuntur preces, neque disciplina salubriter exercetur. Romana igitur ecclesia non magis sana est, quam fuit eius filia qui dixit Christo, *Filia mea in extremum adducta est.* Nam, vt de singulis ordine pauca dicam: Summa doctrinæ Christianę fidei, est salus fidelium per Iesum Christum agnum Dei: cuius salutis [a] originem petunt à Dei gratia,[b] substantiam ponunt in Dei iustitia,[c] finem autem referunt ad Dei gloriam sacrę scripturæ. Hęc sancta religio, quæ proram & puppim salutis facit Deum, totum ei tribuens, hominibusque detrahens, vt Iehoua solo non carne confidamus: plus satis Christianam sapit modestiam, non satis Romanę facit superbiæ. Eaque propter, quemadmodum Prometheus in fabulis Græcorum, tribuisse fertur è sacrificio partem Ioui, partem sibi: ita Pontificiæ Prometheus, ecclesiæ, in sacris Romanorum, salutis originem partim Dei gratię, partim viribus naturæ, salutis substantiam partim Dei iustitiæ, partim meritis humanis; salutis nostrę finē partim Dei

Mar. 5. 23.

[a] Eph. 2 4.

[b] Rom. 3. 2. 1.

[c] Eph. 1. 6.

Dei glorię partim creaturarum cultui aſſignat. Nec iſta facit vnus quiſpiam Prometheus, vel Epimetheus potius, ſed Epimetheorum vniuerſus cœtus & concilium Tridenti: ſubobſcurius nonnunquam, vt fraudes tegant tenebris, ita tamen vt [a] interpretes eorum ſenſus abditos proferant in lucem. Etenim, principio, [b] cum Dei gratia coniungunt & conſociant vires naturales liberi arbitrij & voluntatis ſuę: tanquam adiuuaret tantum infirmam & excitaret languidam, non corruptam renouaret & repararet perditam voluntatem Deus. Quid, quod & [c] opera pręparationis ab infidelibus volunt fieri, quibus, etſi factis ſine fide, non delinquant, immò Dei gratiam ſibi concilient? Ita cùm liberi viribus arbitrij, tùm ſuis operibus pręparationis, efficiunt quantum poſſunt, contendunt quidem certè: ne totum Dei gratię, quę cum ipſis eſt, vt [d] de ſeipſo dicit Paulus: ſed *gratiæ Dei ſecum*, vt [e] interpretis habet error, id eſt, aliquid Dei gratię, aliquid ipſorum merito, ſaltem vt merito congrui, tribuatur. Dei verò iuſtitiam, quę nobis datur in Chriſto, dum Chriſti ſacrificio pro fidelibus oblato, & Chriſti obedientia fidelibus imputata, mundamur à pecca-

[a] *Catech. ed. ex. decret. Conc. Tri. Andrad. in orthod. explic. Ruard. Tapp. in artic. The. Lou. Card. Hoſius in confeſſ. Petric. Ius canonicum.*

[b] *Concil. Trident Seſſ. 6. cap. 5.*

[c] *Seſſ. ead. cap 6. Hoſius confeſſ. To. 2. cap. 13. Vid. Kemnic in exa. Conc. Tri.*

[d] *1. Cor. 15. 10.*

[e] *vulgat. inter.*

tis

 5. Thesis.

tis & absoluimur vt iusti coram Dei tribunali, [f] reijciunt & condemnant tanquã hereticã. Eiq; vel substituũt tanquã inani, vel saltem agglutinant tanquã imperfectę, iustitiam hominum ex suis operibus & meritis condigni: factis Christi gratia, dicent, concedo, sed ex suis tamen ipsorum operibus & meritis condigni, quę vocant Scholastici, id est, quorum dignitas æternã vitam męreatur: vt eâ, non ex dono, sed ex debito, ex suo merito, non ex Christi, *tanquam triumphatores, non tanquam petitores, non tanquã pauperes, sed tanquam victores,* [g] vt glorietur theologia Louaniensis, potiantur. Itaque non solùm extenuant dignitatem meritorum Christi, vsque adeò vt suppleant eorum infirmitatem [h] suis meritis & alienis, operibus debitis & indebitis, sacrificijs, indulgentijs, peregrinationibus, thesauris ecclesię, precibus Sanctorũ, satisfactionibus denique, dum viuunt, & pœnis post mortem in purgatorio: verùm etiam extollunt ad sidera dignitatem meritorum suorum, quibus non solùm [i] se posse perfectè pręstare legem Dei, & [k] *Verè promereri vitam æternam:* sed etiam [l] plus pręstare quàm lege Dei teneantur, & supererogare, quo iuuent alios suis meritis, superbissimè profitentur.

[f] *Trid. Conc. Seß. 6. cap. 7. & can. 11.*

[g] *In expl. artic. sacr. Theol. Lou. Ruard. Tapper. Tom. 2. Artic. 9.*

[h] *Conc. Trid. Seß. 14. cap. 8. & 9. Seß. 21. cap. 9. Seß. 22. cap. 2. & 6. Seß. 25. Decr. de Purg. & de indulg.*

[i] *Seß. 6. cap. 11.*

[k] *Seß. ead. cap. 16*

[l] *Seß. 21. cap. 9. Hos. confeß. Petr. Tom. 1. cap. 48. Extra. c. vnigenitus de pœnit. & remiß.*

tur. Vnde fit vt peccata quoque sua non minus deprimant, quàm virtutes exaggerent: neque modò [m] venialia faciant ex mortalibus, & [n] præcepta Dei nostri transforment in consilia, sed etiam [o] concupiscentiam peccatum esse negent, & furias cupiditatum, quibus stimulati legi Dei rebellamus, ab impuritate criminis absoluant. Quam tamen doctrinā, quantumcunque suis, siue meritis adijciant, siue detrahant peccatis, dum ex operibus iustificari volūt: nihil aliud assequūtur, quàm vt incredibili carnificina conscientię, perpetuò diffidant & dubitent de salute, quod ne ipsi quidem negant, [p] immò docent diffidendum, quia nesciunt an satis meritorum habeant: vt eorū doctrina, nō doctrina fidei, sed diffidētię vocanda iure videatur. Quis autē miretur eos qui tantum detrahunt de Dei iustitia: non minus delibare de Dei gloria? Cuius cultum communicant, non dico [q] cum sanctis, cum electis Angelis, cum beata virgine, [r] quā vacuitate ab omnibus peccatis adæquant Iesu Christo: sed, quod est indignius, [s] cum reliquijs, cū imaginibus, cū quisquilijs quisquiliarum, & sordibus abiectissimis: contra Domini mandatum, *Deo soli seruies.* Distinguunt, fateor istis tribui cultum dulię:

[m] Seß. 14. cap. 5.
[n] Sess. 25. de reg. cap. 1. vid. Clement. ca. Exiui.
[o] Sess. 5. de pecc. orig. Artic. 5.
[p] Sess. 6. cap. 9. & 12. & 13. & 16.
[q] Sess. 25. Decr. 2.
[r] Sess. 5. art. 5. & sess. 6. can. 23
[s] Sess. 25. Decr. 2.
Mat. 4. 10.

dulîę, soli Deo reseruari cultum latrîæ Futiliter, & falsò. Nam cultum latrîæ qui vero Deo debetur, non tantùm [t] eucharistiæ deferunt sacramento: in quo se excusabunt [u] quòd ipsam esse Dominum & Deum suum statuant: sed etiam cruci Christi, immò crucis effigiei ligneo simulachro: quemadmodum [x] Angelicus Doctor, Thomas Aquinas, in summa Theologica docet & confirmat, ab vsu ecclesię, idque [y] Caietanus Cardinalis laudat, nec [z] Andradius diffitetur sed defendit strenuè. Quare, quũ vniuersa doctrina fidei Christianæ, nostram miseriam & Dei bonitatem, nostram malitiam & Dei misericordiam ob oculos nobis ponat, vt per cognitionem Dei & nostri, piè de Deo, summissè de nobis ipsis sentientes, à Dei gratia, per Dei iustitiam, ad Dei gloriam, salutem nobis dari in Christo confidamus: ecqua tandem ei potest esse communio cum Tridentinę fidei doctrina, quę pro religione superstitionem, pro modestia superbiam, pro fiducia diffidentiam, pro Christiana pietate vanitatem Pharisaicam, id est vt verbo finiam, pro fide perfidiam seminare conatur? Iam, quid ego dicam de Sacramentis? vt sacros illos ritus, ad obsignandam Dei gratiam

5. Thesis. Scholast. in magistr. sent. lib. 3. distinct. 9.

[t] Concil. trident. Sess. 13. cap. 5.

[u] Brist. mot. 26.

[x] In sum. Theol. part. 3. quest. 25. artic. 4.

[y] Comment. in Sum. Tho. Aqu.

[z] In orthodox. explicat. lib. 9.

Concil. Trid. Ses. 7. de sacram. in gen. Can. 1. & 8. & 11. & 13.

a Christo nobis traditos, amplificarint numero, minuerint efficacia, peruerterint erroribus, polluerint ceremonijs, inuentis hominum inquinarint, & spoliarint suo fructu dum linguâ celebrant non intellecta. Quibus detrimentis, vt omittam quàm grauiter atque pestilenter afflixerint Baptismũ, cuius tamen animam atque substantiam diuina misericordia conseruauit integram: sacrosanctam cœnam Domini tot ac tantis errorum abusuumque corruptelis tam fœdè contaminarunt, vt nullum propemodum Cœnę vestigium in ea possit deprehendi. Nam ex sacramento fecerunt sacrificium, non gratiarum actionis, sed propitiatorium, nec propitiatorium vt adumbrans Christum, sed verè & propriè propitiatorium: quod offerat sacrificus, quasi nouus sacerdos secundum ordinem Melchisedec, non solùm pro viuis, sed etiam pro defunctis: nec pro viuis solùm & defunctis vt seruentur, sed [a] vt porcos etiam liberent a morbis, & [b] pro quibuscunque necessitatibus aliis. Vnicam illam hostiam, quę semel oblata sãctificauit credentes in æternum, [c] sacrificant de integro, & exinaniunt mortem Christi. Tollunt humanam Christi naturam [d] reali præsentia. Tollunt rationẽ omnem

Sess. 22. cap. 1. & 2.

[a] Missa de Sancta Antonio.
[b] Sess. 22. cap. 2.

[c] Cap. 1. & 2.

[d] Sess. 13. cap. 1.

omnẽ sacramenti [e] Transsubstantiatione. Tollunt germanum communionis vsũ, [f] Missis priuatis. Tollunt institutum Seruatoris nostri, tollunt singulare solatium fidelium, tollunt dulcissimum salutis testimonium, [g] Communione mancâ sub vna tantùm specie. Tollunt, propè dixerim, religionẽ ipsam, profanant quidem certè sacrilegio plus quàm ethnicæ superstitionis, dum circumgestant panẽ quem Christi vocant corpus, [h] in processionibus, vt adoretur tanquam Deus: & [i] ante Romanum pontificem in equo, cum laternis & tintinnabulis, non multo secus atq; [k] Persæ gestabant ignem Deũ suum ante regem Persarũ. In precibus verò publicis, quę sunt institutæ, vt vniuersus cœtus populi Christiani, quasi manu facta, sicut loquitur [l] Tertullianus, ad Deũ precationibus ambiant orantes, eumq; venerentur: Romani nostri, non contenti fraudasse Deũ sua gloria, [m] colentes precibus creaturas, easque mutas quod est turpius, oleũ, saxa, cruces, idôla, *dicentes ligno, pater meus es, & lapidi, Tu peperisti me*, [n] vt illi apud Ieremiam: fraudant Dei populum suo cum officio, tum subsidio pietatis, [o] precantes linguâ peregrinâ, quâ neq; potest vnâ populus precari, nec excitari ꝓrsus ad studiũ pietatis.

[e] Sess. ead. ca. 4.
[f] Sess. 22. cap. 6.
[g] Sess. 21. cap. 2.
[h] Sess. 13. cap. 8.
[i] Magist. Ceremoniar. sacr. Rom. eccle. li. 1. Sect. 2. & 5.
[k] Q. Curt. lib. 3.
[l] In Apologet.
[m] Concil. Trid. Sess. 25. Andr. orthod. expli. lib. 9.
[n] Ierem. 2. 27.
[o] Concil. Trid. Sess. 22. cap. 8.

Nā,illa,leuia sunt in istis vitia,[p] orare pro mortuis,vt eruantur è purgatorio:[q] docere homines βαττολογεῖν, religionis prętextu,

Quæ filo insertis numerat sua murmura baccis.

Quanquam eorum alterum, sine verbo Dei, alterum,[s] contra verbum est:[t] eoq; neutrum ex fide est:[u] eoque vtrumque peccatum est. Sed hęc in istis tolerabilia: colorem saltem habēt aliquē seu cōsuetudinis antiquę,seu rationis humanę,seu zeli sine scientia. Precari verò Deum non intellectis sonis, more psittacorum, ratione tam absurdum est,religione tam impiū, tam contrariū expresso &[x] Domini mandato,&[y] Apostoli iudicio,&[z] exēplo ecclesię,non dico ecclesię Iudaicę,nō Syræ,non Græcę,nō Latinę, sed ecclesię cuiusuis & cuiusque, ab orbe condito,ad superiora tenebricosa secula, quibus ecclesiam inundarunt Barbari : vt id qui faciant,desipere;qui defendant,insanire cum ratione velle videantur.Reliquum est,vt agam de disciplinâ: cuius ea ratio in sacris litteris pręscripta est,vt ecclesia gubernetur,[a] à Dei ministris,[b] ex Dei legibus,[c] ad salutē populi Dei.Quid autem horū obseruatur in ecclesia Romana?Vbi Dei ministri remouētur a gubernaculis per Romànū pontificem: qui, non Senator voluntarius,vt ait Cicero de Asinio,

[p] Sess.25.in Decr. de purgat.
[q] Psalteriū Iesu,vt inscribitur impress. Antu.
[r] Mat.6.7.
[r] Baptist Mant. Alfonsi.lib.4.
[s] Matt.6.7.
[t] Rom.10.17.
[u] Rom.14.23.
[x] 1.Cor.14. ver.37.[y] ver.19
[z] ver.16. Iustin. & Tertull in apolog. & Hist. ecclesiast.
[a] Num 3.10. Heb.5.4.
[b] Exod.25.30 Matt.28.20.
[c] 1.Cor.12.7. Ephe 4.12.
Cic. Philip. 13.

Asinio, lectus ipse a se, sed volũtarius tyrãnus sumit inperiũ in vniuersã ecclesiã: qui, vt assequatur quẽ ambit dominatũ, reiecta stultitia [d] Pauli & [e] Petri, [f] nec se nec suos patitur *subijci potestatibus supereminentibus*: qui [g] potestatẽ sibi tribuit conferendi & auferendi principatus & regna totius orbis terræ, ius omne regum omnium à se pendere statuẽs: qui duos sibi gladios [h] spiritualẽ & temporalẽ ausus est vendicare, (quid autẽ ille nõ audeat,) idq; [i] ex euangelio, dicentibus Apostolis, *Ecce duo gladij hic*: qui gladio tẽporali, ex parte regibus cõmisso, ex parte sibi reseruato, [k] spiritualem gladiũ episcoporum omniũ & presbyterorum in suam condidit vaginam: qui [l] Cardinales sibi fecit ex ecclesiæ ministris [m] æquales Regum, custodes principum, protectores gentium, dignum Tarquinio suo senatũ: qui [n] summos imperatores, qui [o] cunctos episcopos, qui [p] respublicas, ecclesias, Academias christianas iureiurãdo adigit in suam obediẽtiam: qui [q] recipit ad oscula beatorũ pedũ, nõ [r] Corneliũ Centurionẽ, quod tamen nunquã fecisset Petrus, sed dominos centurionũ, monarchas & Cæsares, Augustos, & Augustas: qui deniq; [s] regali comitatu & amictu, nõ seruis sed nobilibus viris famulantibus, [t] nõ vno sed

5. Thesis.
[d] Rom. 13. 1.
[e] 1. Pet 2. 13.
[f] c. significasti. & c. si diligenti. de foro compet.
[g] c. ad apostolicæ de re. iud. in sexto. Clement. ca. Pastoralis de re iudic. Franc. Gomar. in Hist. occ. Ind. cap. 101.
[h] Extra. cap. vnã sanctam. de maiorit. & obedient.
[i] Luc. 22. 38.
[k] Dist. 19. & 21 & 22. & c. significasti. de election.
[l] Ouphr. in voc. ecclesiast. interp. & de orig. Cardin.
[m] Lib. 1. & 3. sacrar. cerem. eccl. Rom.
[n] Clemẽte. c. Romani. de iureiur.
[o] c. Ego N. episcopus. de iureiur.
[p] Conc. Tri. Seß. 25. de reform. c. 2. & Bulla. Pii. 4. de iuran. form. in appendice Cõcil. Trid.
[q] Lib. sacra. cerem. Rom. eccle. li. 1. sect. 5.
[r] Act. 10. 26.
[s] Sacr. ceremon. Rom. eccle. & Platin. de vit. Pont.
[t] Bapt. Mant. ad Innoc. 8.

[u] Canonist extra. Ioh. 22. cap. cum inter. In Glossa.
[x] Thom. Stapleton. in princip. fid. doctr. præf. ad Gregor. 13.
Mariā. Victor. in Tom. 4. operum D. Hier. præf. ad Pium. Quint.
[y] Bapt. Mant. Alphonsi. lib. 4.
[z]. Bernard. l. 4. de consid. ad Eug.
[a] Platin. de vit. pont. in Paulo 2.
[b] Platina in vita Clementis quint.
[c] Fran. Turrian. de ecclesia & ord. min. l. 1. c. 2.

triplici redimitus diademate,[u] vocatus à parasitis *Dominus Deus noster*, [x] à grauibus doctoribus *optimus maximus*,[y] luxu tumescēs & fastu splendēs Persico; *(tra,*

[z] Et tunicæ gēmas, & [a] habēt redimicula mi-
Clara micāte auro, flāmasq; imitāte [b] pyropo,
O vere Phrygiæ, neq; enim Phryges:

Christi politiam ecclesiasticā, ordinatissimā vt aciē castrorū, tanquā aliquo Circêo poculo conuertit in visibilem Monarchiam & [c] *regnum Romanorum*. Atq; vt illud vetus dictum impleretur, Nouus rex, noua lex; qualia, labra tales lactucas: pro legibus diuinis, quibus suam Dominus ecclesiam regi voluit, leges pontificias; & pro Canonicis scripturis nouum ius Canonicū, ad gubernandum regnum suū tulit nouus Pontifex. De cuius iuris iniustitia, (ne cuiquā videar, vt sutor vltra crepidam, ea reprehendere quę forsā ignoro:) malo sententiā doctissimi professoris iurisprudentiæ quā meā audiatis. Franciscus Duarenus homo peritissimus vtriusq; iuris, & iurisconsultorū memorię nostrę princeps, emisit in lucem opus eruditum *de sacris ecclesiæ ministerijs ac beneficijs*, quasi quoddam compendium iuris Canonici: probatum iudicio Parisiensis curię, munitū priuilegio regis Gallorū, vt nemo suspectū habere

Fra. Duar. præf. De sacr. ecclesi. minist. ac ben.

bere possit merito vel authorē, vel opus tāquam hæreticū. In eius ergo libri præfatione, postquam docuisset vniuersum ius Canonicum contineri *Decretis* collectis a Gratiano, & epistolis *Decretalibus* Romanorum Pontificum: adiungit, *in illis quinque libris decretalium, quos edidit Gregorius nonus, esse multa, quæ multum degenerent ab illa prisca disciplina, quam liber continet Decretorum.* Ex eóque natum esse commemorat *tritum apud Gallos, & vulgo iactatum quasi prouerbium: Malè cum humanis rebus actum esse, ex quo decretis alæ accesserunt*: id est, ex quo Decretis successêre Decretales, quæ vocantur, epistolæ. Siquidem, *antiquam simplicitatem ab ecclesiasticis causis auolasse,* quum illæ Decretorum alæ nascerentur: *vt solent res humanæ labi in deterius; sic omnia fatis in peius ruere, & retrò sublapsa referri.* Porrò *Decretalium sextum, quem adiecit Bonifacius octauus,* ait Duarenus *nunquam fuisse receptum in Francia: quòd eius pleraque constitutiones in odium Philippi Francorum regis editæ, & ad Romanæ aulæ quæstum excogitatæ crederentur. Ne Clementinas quidē* & *Extrauagantes,* quæ postremum occupant locum Decretalium, *similibus vacare vitijs & næuis:* immò *posteriores Pontificum sanctiones esse ple-* 5. Thesis.

runq; prioribus peiores. Et hoc est ius canonicũ, hæ leges Pontificiæ, quibus licet admodum indignis ecclesia, Duareno iudice, tamen ecclesia Romana gubernatur: atque ita gubernatur, vt [a] *decreta*, quæ puriora sunt, *minus habeant authoritatis: decretales*, quę minus purę, *magis firmæ sint: & authenticæ*. Quid, quòd eò res euasit, vt epistolas Romanorum pontificum *Decretales*, [b] Gratianus, in aureo suo fundamento iuris Canonici, voluerit haberi pro sacrosãctis, & *inter Canonicas scripturas numerari*? Cuius ad rei fidẽ faciendã turpissimè corrupit atq; deprauauit sententiam [c] Augustini. Verùm, nõ successit. Vt ipsos Pontificios [d] Alfonsum & [e] Andradium eius aut flagitij aut errati pudeat. Manent igitur Decretales, non in ipso quidem scripturarũ canone, qua de spe Gigantes, diuisis linguis, sunt deiecti: sed authoritate tamen æquales Canonicis scripturis, & in ecclesiasticis causis decidendis superiores, Romæ. Etenim, quod olim questus est [f] Bernardus apud Eugenium, id apud quemuis Romanum Pontificem, si reuiuisceret, queri posset: *Quotidie perstrepunt in tuo palatio, leges, nõ Domini, sed Iustiniani. Iustène: tu videris. Nam certè lex Domini immaculata, conuertens animas. Hæ*

au-

[a] *Lancelot. lib. 3. comment. Instit. Iur. Can.*

[b] *Distinct. 19. ca. In Canonicis.*

[c] *De doct. Christ. lib. 2. cap. 8.*

[d] *Alfons. de cast. adu. hæ. l. 1. cap. 2*

[e] *Andr. Defens. fid. Trid. l. 3.*

[f] *De consid. ad Eugen. lib. 1.*

autem non tam leges quàm lites sunt, & cauillationes subuertentes iudicium. Quin & *modus ille qui frequentatur in causis agitandis, est execrabilis planè, & qui non dico ecclesiam sed nec forum deceret.* Modum autem eum significat Bernardus, quem g Romana Cancellaria, h quãuis nondum adultum ad eam magnitudinem, ad quam excreuit posteà, tamen multò prius in lucem ediderat: nempè i qui teritur in litigiosis *aduocatorum disputationibus & verborum pugnis, aptioribus ad subuertendam quàm inueniendam veritatem, in actionibus causidicorum, qui struunt calumnias innocentiæ, obstruunt vias iudicij, destruunt simplicitatem veritatis, in frustratorijs dilationibus,* & similibus aucupijs pecuniarum & litium: *quæ manarunt è legibus, sed Iustiniani*, quemadmodum Bernardo videtur, *non Domini*. Istis ergo legibus Pontifex Romanus, vt ad finem veniam, non ad Christianæ Reipublicæ salutem procurandam vtitur, sed ad satiandam, si tamen * *hirudo* satiari posset, suam & suorum auaritiam, libidinem, ambitionem. Quid enim aliud sibi proposuit insolentissima belluæ tyrannis, in muneribus, in censuris, in causis ecclesiasticis? Cur

g Practica. Cancell. Apost.
h Lud. Gomess. proœm. regul. Cancel. Apost.
i Bernard. ibidem. & l. 3.
* Prou. 30. 15. Affer, Affer.

Cur lites auocauit ad curiam Romanam? Cur reseruauit sibi casus? Cur soluit canones pro libito? Cur leges fixit & refixit? [k] Episcoporum electiones ab illis quorum erant, ad seipsum transtulit: Dei ministros, magistratus, populum, suo iure fraudauit: greges Iesu Christi commisit animalibus importunis & stupidis: [l] collationibus, præuentionibus, prouisionibus, reseruationibus, translationibus, permutationibus, expectatiuis gratijs, & commendis, sacerdotia quibus voluit, vt voluit, addixit: Ordinationes instituit sine titulo, ministeria sine munere, beneficia sine cura, sacrilegia sine pœna: ecclesiæ facultates, id est, pastorum victum & bona pauperum, imminuit pensionibus, exhausit Annatis, alienauit vnionibus, iniurijs occupauit, libidinibus profudit, non sine nota publica [m] superbiæ, [n] luxuriæ, [o] rapinæ, [p] Simoniæ: ecclesiæ controuersias in illis locis agi, cognosci, decidi, in quibus nascebantur, quod æquitas, quod ratio, quod pax, quod iudicium [q] Conciliorum & [r] Patrum postulabat, non permisit: sed Romam audiendas & iudicandas abstulit, [s] quà reseruationibus casuum sibi soli, [t] quà causis auocandis sub annulo piscatoris, [u] quà personarũ exẽptionibus,

vt

[k] Regula. 2. Cancell. Apost. & quæ sequuntur.
[l] Decret. epi. Rom. Pontif. & Reg. Cancell. Apost. Vide Institut. Iuris canon. & Fran. Duar. de. sacr. ecclesi. minist. ac ben. & Gentian. Heruet. de reparand. ecclesiast. disciplin.
[m] Ammian. Marcell. l. 27.
[n] Bapt. Mant. lib. 5. Fast. in Vrban.
[o] Bernar. epist. 42. ad archiep. Sen.
[p] Concil. Basil. Sess. 21.
[q] Conc. Mileuit. can. 9. & 22. Con. Carthag. 6. c. 105. Conc. African. can. 103. Conc. Basil. can. 27.
[r] Cyprian. epist. 55 edit Pam. Augustin. in Conc. Mileu. Bernard. lib. 3. de consid. ad Eug.
[s] Conc. Trid. Sess. 14. cap. 7. Extrà c. etsi dominici, de pœnit. & remiss.
[t] Con. Trid. Sess. 24. ca. 20. Pract. Cancell. Apost.
[u] Bernard. lib. 3. de consid. ad Eug.

vt Romano subessent vni,[a] qua comprobatis appellationibus vndecunque gentium ad Dominum Apostolicum: Ecclesiæ Censuram,[b] resecandis impijs a Christiani populi cœtu destinatam, nō in impios exeruit,[c] quorum Lerna Romam confluxit olim,[*] inundat semper; non in latrones,[d] quorum Roma facta est spelunca, teste Papa: non in sicarios,[e] quorum est asylum, in Cardinalibus ipsis, Romæ: non in adulteros,[f] quorum supplicium a pœna capitis redactum est ad ludū & iocum: non in meretrices,[g] quæ sub lenone Papa publicè quæstum faciunt: non in scortatores,[h] quos *in quodam casu*, vt loquitur Canonista, *præfert* coniugatis, & *luxuriam castitati*: sed in Cęsares, in Reges, in gentes integras & nationes,[i] a quibus non ad nutum obtemperatur ipsi: in quemuis magistratum,[k] qui vel manum clerico tantùm iniecerit: in quosuis fideliū,[l] qui partē decimæ[m] qui pecuniolam negarint sacrifico: in totos populos Christianos,[n] qui cum Apostolo, *secundum illam viam, quā* Pontifex & Seniores Iudęorum *vocant hæresin, seruiunt Deo patrio, credentes omnibus quæ sunt scripta in lege & Prophetis*; quos per immanitatem & perfidiam execrandam, *tanquam oues destinatas*

[a] *2. quæst. 6. c. ad Romanam. c. placuit vt presbyteri. Conc. Trid. Seß. 24 cap. 20.*
[b] *1. Cor. 5. 7.*
[c] *Bernar. l. 1. & 3 de consid. ad Eug.*
[*] *Bapt. Mant. Silua. l. 1. Roma quid insanis toties?*
[d] *Æne. Siluius Papa hist. de Asia min. c. 77.*
[e] *Æne. Silu. ibid. Bap. Mant. eclog. 9. & l. 3. de calam. temp.*
[f] *Con. Trid. Seß. 24. can. 12. Dist. 83. c. presbyter. 26 q. 7. c. tempora. 33 q. 2. c. hoc ipsum. 27. q. 1. c. Siquis episcopus. In glossa.*
[g] *Con. delect. Card. & Surius de reformat. Pij quint.*
[h] *c. quia circa. de bigamis. In glossa.*
[i] *c. ad apostolicæ. in Sexto. Henr. 4. Imper. Iohan. reg. Ang. Anglos, Germanos, Venetos, quos non?*
[k] *c. Si verò alicuius. de sentent. excomm.*
[l] *c. peruenit. c. nuntios. de decimis.*
[m] *c. ad abolendam. de hæreticis.*
[n] *Act. 24. 14.*

tas mactationi,[p] absumpsit equuleis, flammis, ferro, non ipse, [q] *nec enim introibat in Prætorium ne pollueretur*,[r] sed Pilato tradidit crucifigendos, & trucidatis senibus, puellis, infantibus, sine sexuũ, ætatũ, conditionum discrimine, riuis manantibus sanguine Lutetiæ, [s] Gallicis nuptijs hymenæum cecinit, & facinus Thyestêum barbariæ plusquam Scythicæ pompis & tripudijs celebrauit Romæ. Quid ego tyrannicas leges commemorem, quibus ecclesiam intoleranter oppressit? [t] de cœlibatu ministrorũ verbi, [u] de confessione auriculari, [x] de ciborum, vestium, dierum delectu, [y] de noua Diuorum canonizatione, [z] de peregrinationibus ad terram sanctam, [a] de votis monachorũ atq; monacharũ, [b] de matrimoniorũ legibus & ritibus, [c] de ceremonijs infinitis, partim otiosis, partim ineptis, partim impijs, [d] quarũ aliæ ab Ethnicis, alię à Iudęis, ab hęreticis manarunt alię. Quid loquar de nefarijs dispensationibus, si dispensationes tamen sunt vocandæ, ac non potius [e] cum Bernardo dissipationes: quibus nihil tam sanctum est, quod non polluerit, nihil tam prophanum quod non permiserit: [f] vt ducat frater vxorem fratris, [g] auunculus sororis filiam, [h] vt pueris, vt Simoniacis

[p] *Histor. eccle. Ang. Gall. Ital. & inquisit. Hispa.*
[q] *Ioh. 19.28.*
[r] *c. excommunicamus. de hæreticis.*
[s] *Comment. de stat. relig. & reip. in Gallia. lib. 10.*
[t] *Episto. 4. Syri. Papæ. e Ro. 8. 8. Conc. Trident. Sess. 24. can. 9.*
[u] *Conc. Lateran. sub Innocent. ca. 21. Conc. Trid. Sess. 14. cap. 5.*
[x] *Conc. Tri. Sess. 25. Decr. de delect. cib. de dieb. fest. de regular. cap. 1. Clement. cap. exiui.*
[y] *c. audiuimus. de reliq. & vener. sanct. Sacr. cerem. Rom. eccle. li. 1. sect. 6.*
[z] *c. ex multa. in tanta. de voto & voti redempt.*
[a] *Trid. Con. Sess. 25. Decr. de regularibus. & monialibus.*
[b] *Conc. Trid. Sess 24. can. 3. 4. 11. 12.*
[c] *Durand. Ration. diuin. officior. & sacr. ceremo. Roman. eccle. lib. 1. sect. 7. tit. de Agnus Dei, &c.*
[d] *Polyd. vergil. de inuentor. rer.*

cis, vt imperitis & ineptis beneficia cõferantur ecclesiastica: [i] vt in vnũ & eundem coaceruentur plura: [k] vt beneficio qui fruitur, non fungatur offici o dispensator non alat Dei familiam, minister non obeat Dei negotium, angelus non nuntiet Dei voluntatem, pastor commissum sibi gregem non pascat: [l] vt subditi soluantur religione sacramenti, quo sunt obstricti principi, vt negent obsequium, resistant in armis, violẽtas manus inijciant vncto Domini, [m] vt Deo violetur fides & hominibus, vt scelera patrare liceat non nominanda, vt omnia diuina peruertantur & humana, ius iniuriæ, cœlum terræ, fas & nefas misceantur. An verò dubitandũ est, quin ista legum & disciplinę pestilens & portentosa fœditas & deprauatio, ad explẽdam auri famem & sitim dominandi, nõ ad ecclesię salutem a Rege Romæ sit instituta? An non ipsius [m] Fratres *omnia* testãtur esse *Romæ venalia*,

Templa, sacerdotes, altaria, sacra, coronas,
Ignes, thura, preces, cœlúmque, solumque, *Deúmque*?

Non [n] Aulici subscribunt eorum iudicio, qui minuendam esse pompam Ecclesię, quam Papa detrimento Chri-

stianę

lib. 5. cap. 1. & deinceps.
[e] *De consid. ad Eugen. lib. 3.*
[f] *Henr. 8. rex Ang.*
[g] *Philip. rex Hispa.*
[h] *Bernard. epist. 42. ad archiep. Sen. & libr. 1. & 3. de consi. ad. Eug.*
[i] *Distinct. 70. c. Sanctorum, c. de multa. de præbendis.*
[k] *c. relatum. de cleric. non residẽt c. licet canon. de elect. in sexto.*
[l] *c. ad Apostolic. in sexto. Bulla Pij quint. contr. Regin. Ang.*
[m] *Con. Constant. Sess. 19. c. Non obstantibus saluis conductibus.*
[m] *Baptist. Mantuan. lib. 3. de calamit. temper.*
[n] *Platin. de vit. Pont. in Paulo 2.*

tas mactationi,[p] absumpsit equuleis, flammis, ferro, non ipse, [q] *nec enim introibat in Prætorium ne pollueretur*, [r] sed Pilato tradidit crucifigendos, & trucidatis senibus, puellis, infantibus, sine sexuũ, ætatũ, conditionum discrimine, riuis manantibus sanguine Lutetiæ, [s] Gallicis nuptijs hymenæum cecinit, & facinus Thyestêum barbariæ plusquam Scythicæ pompis & tripudijs celebrauit Romæ. Quid ego tyrannicas leges commemorem, quibus ecclesiam intoleranter oppressit? [t] de cœlibatu ministrorũ verbi, [u] de confessione auriculari, [x] de ciborum, vestium, dierum delectu, [y] de noua Diuorum canonizatione, [z] de peregrinationibus ad terram sanctam, [a] de votis monachorũ atq; monacharũ, [b] de matrimoniorũ legibus & ritibus, [c] de ceremonijs infinitis, partim otiosis, partim ineptis, partim impijs, [d] quarũ aliæ ab Ethnicis, alię à Iudęis, ab hęreticis manarunt alię. Quid loquar de nefarijs dispensationibus, si dispensationes tamen sunt vocandæ, ac non potius [e] cum Bernardo dissipationes: quibus nihil tam sanctum est, quod non polluerit, nihil tam prophanum quod non permiserit: [f] vt ducat frater vxorem fratris, [g] auunculus sororis filiam, [h] vt pueris, vt Simonia-

cis

[p] *Histor. eccle. Ang. Gall. Ital. & inquisit. Hispa.*
[q] *Ioh. 19. 28.*
[r] *c. excommunicamus. de hæreticis.*
[s] *Comment. de stat. relig. & reip. in Gallia. lib. 10.*
[t] *Episto. 4. Syri. Papæ. e Ro. 8. 8. Conc. Trident. Sess. 24. can. 9.*
[u] *Conc. Lateran. sub Innocent. ca. 21. Conc. Trid. Sess. 14. cap. 5.*
[x] *Conc. Tri. Sess. 25. Decr. de delect. cib. de dieb. fest. de regular. cap. 1. Clement. cap. exiui.*
[y] *c. audiuimus. de reliq. & vener. sanct. Sacr. cerem. Rom. eccle. li. 1. sect. 6.*
[z] *c. ex multa. in tanta. de voto & voti redempt.*
[a] *Trid. Con. Sess. 25. Decr. de regularibus. & monialibus.*
[b] *Conc. Trid. Sess. 24. can. 3. 4. 11. 12.*
[c] *Durand. Ration. diuin. officior. & sacr. ceremo. Roman. eccle. lib. 1. sect. 7. tit. de Agnus Dei, &c.*
[d] *Polyd. vergil. de inuentor. rer.*

cis, vt imperitis & ineptis beneficia cõferantur ecclesiastica: [i] vt in vnũ & eundem coaceruentur plura: [k] vt beneficio qui fruitur, non fungatur offici odispensator non alat Dei familiam, minister non obeat Dei negotium, angelus non nuntiet Dei voluntatem, pastor commissum sibi gregem non pascat: [l] vt subditi soluantur religione sacramenti, quo sunt obstricti principi, vt negent obsequium, resistant in armis, violẽtas manus inijciant vncto Domini, [m] vt Deo violetur fides & hominibus, vt scelera patrare liceat non nominanda, vt omnia diuina peruertantur & humana, ius iniuriæ, cœlum terræ, fas & nefas misceantur. An verò dubitandũ est, quin ista legum & disciplinę pestilens & portentosa fœditas & deprauatio, ad explẽdam auri famem & sitim dominandi, nõ ad ecclesię salutem a Rege Romæ sit instituta? An non ipsius [m] Fratres *omnia* testãtur esse *Romæ venalia*,

Templa, sacerdotes, altaria, sacra, coronas,
Ignes, thura, preces, cœlúmque, solumque, *Deúmque*?

Non [n] Aulici subscribunt eorum iudicio, qui minuendam esse pompam Ecclesię, quam Papa detrimento Christianę

lib. 5. cap. 1. & deinceps.
[e] *De consid. ad Eugen. lib. 3.*
[f] *Henr. 8. rex Ang.*
[g] *Philip. rex Hispa.*
[h] *Bernard. epist. 42. ad archiep. Sen. & libr. 1. & 3. de consi. ad. Eug.*
[i] *Distinct. 70. c. Sanctorum, c. de multa. de præbendis.*
[k] *c. relatum. de cleric. non residẽt c. licet canon. de elect. in sexto.*
[l] *c. ad Apostolic. in sexto. Bulla Pij quint. contr. Regin. Ang.*
[m] *Con. Constant. Sess. 19. c. Non obstantibus saluis conductibus.*
[m] *Baptist. Mantuan. lib. 3. de calamit. tempor.*
[n] *Platin. de vit. Pont. in Paulo 2.*

stianæ religionis augere studuit, prædicabant? Non agnoscunt [o] Cardinales aurum Annatis, & alijs artibus Pontificijs a Christianis emungi, vt Romanus Pontifex eiúsque Curiales sint opibus ditiores, ornatu splendidiores, sublimiores maiestate? Non orbis Christianus insatiabilis ambitionis & auaritiæ Romanæ, clamitantis instar Iudæ, *Quid vultis mihi dare*, iugum sensit & ingemuit? Extat Apologia ecclesiæ Anglicanæ, quæ recentes notas Romanæ tyrannidis inustas popularibus nostris ostendit. Extat [p] libellus supplex Parisiensis curiæ, quo deprecãtur Galli sacrilegas rapinas, iniurias, imposturas, curiæ Romanæ. Extant Grauamina centum Germaniæ, cuius querimoniæ suo quasi sanguine scriptæ loquuntur quàm impotenter Romana sedes nobilissimam illam gentem euerterit, oppresserit, obtriuerit, spoliarit. Extant infinitæ [q] doctissimorum hominum, e cunctis populis & oris, lamentationes sub ipso Papatu, qui *disciplinam ecclesiasticam esse collapsam admodum*, vna voce fatentur omnes: [r] ipsi Patres Tridentini non solùm id fatentur, sed etiam testantur monumento publico. Coactum est Concilium, superiore sæculo, Constantiæ, [s] *vt ecclesia reformaretur in capite & membris.*

[o] *Æneas Siluius Card. in epist. de morib. Germaniæ.*

Matth. 26, 15.

[p] *ad Ludouicum vndecimum. pro libertate ecclesiæ Gallicæ aduersus Rom. aulam defensio Parisiensis curiæ. Annectitur Duaren. de sacr. eccle. minist.*

[q] *Bernar. in Cant. Cant. In epist. De consid. ad Eug. & passim. Franc. Petrarch. in Cant. & epist. Bapt. Mant. in Fast. Silu. Eclo. De calam. temp. & cæt. Marsil. Patauin. in Defens. pacis. Vide Illyricum in testibus Verit.*

[r] *Conc. Trid. Sess. 6. De reform. c. 1.*

[s] *Conc. Constant. Sess. 4 & 5.*

membris. Res Constantiæ non perfecta, [t] suscepta rursum est Basilêæ. Sed reformationem non tulit Eugenius Pontifex Romanus: eóque Synodum Basileensem [u] & reuocauit verbis, & armis dissipauit. Sanctionem Pragmaticam ex eius Synodi decretis in Gallia stabilitam, [x] nunquam quieuerunt Eugenij successores antequam euertissent. De concilio Tridentino spes restabat vltima: & sanè cõplura, prudenter & prçclarè, [y] de reformatione sunt ibi decreta. Sed illç malorum labes, de quibus [z] Gentianus Heruetus conqueritur, (homo Pontificius, quo grauius censendum est contra Pontificios eius testimonium,) antiquas renouant corruptelas: prima, quòd ea quæ prçclarè decreta fuerant, *nondum seruarentur:* altera, quòd etsi decreta seruarentur, *non tamen sint eiusmodi quæ priscos restituant mores in integrum:* postrema, quòd vt priscos mores restituerent, tamen *Parum prosint, quia pontifex Romanus & soluitur ipse legibus, & quos libet soluit;* vt remedijs non sanentur, sed incrudescant vulnera, quum sedi Apostolicæ concilij decreta rescindere, corrumpere, peruertere, perfringere dispensationibus reseruetur integrum. Ac illa sine dubio flagitiosa clausula, [*] quç reformationis

[t] *Conc. Basil. Sess. 2. & 3.*

[u] *Platin. & Onuphr. de vit. Pont. in Euge. 4.*

[x] *Fran. Duar. de sacr. eccles. ministr. l. 5. c. 11.*

[y] *Sess. 5. cap. 1. & 21. c. 2. & 22 c. 11. & 23. c. 16. 23. & 24. c. 17. 18. 19. & 25. cap. 3.*

[z] *Libr. de reparanda ecclesiast. disciplina.*

[*] *Conc. Trid. de reform. in Sess. 7. proœm. & Sess. 25. De reform. cap. 21.*

decretis annectitur, *Saluâ, semper, in omnibus, authoritate sedis Apostolicæ:* non solùm ostendit ægrum esse corpus ecclesię Romanę, sed etiam præcîdit omnem spem salutis recuperãdæ. Etenim, quemadmodum liêne augescente, corporis artus reliqui feruntur tabescere: ita, quo magis salua est authoritas sedis Apostolicę, eò minus singulę partes ecclesię saluæ sunt futuræ.

Baptist. Mant. Fastor. libr. 4. ad Leonem decimũ.

Romana graui maculata veneno
Curia, quæ terras cõtagia spargit in omnes.

Quamobrem, vt summam rationis meæ verbo cõcludam, quum liqueat ex ipsarum rerum euidẽtiâ, neque fidem Christi purè doceri, neque Sacramenta ritè celebrari, neque preces Deo religiosè fundi, neque disciplinam exerceri salutariter in ecclesia Romana: si minus ex causis nobis est persuasum, saltem ex effectis euictum est, spero, Romanam ecclesiam non esse sanum membrum ecclesię catholicę. Quanto est absurdius eam arbitrari esse catholicam? Romana igitur ecclesia, nec est ecclesia catholica, nec sanum membrum catholicę. Longius in ista Thesi declaranda sum prouectus, quàm statueram: sed eo celerius licebit sicco pede pertransire tertiam. Nam, intellectis ecclesiæ Romanæ

morbis pestiferis, quorum contagio, quasi *plaga lepræ*, quoniam habitantibus vnà, periculosa est: idcirco fidelium *è castris exterminanda est*: dubitari non potest quin Ecclesiæ reformatæ in Anglia, Scotia, Gallia, Germania, cæterísque regnis & rebuspublicis, seipsas à Romana, iure, segregarint. Id enim iure fieri statuimus, quod fit ex pręscripto verbi diuini: nam *omnia præcepta Dei sunt iustitia*, vt canit vates regius. At ecclesiæ reformatę pręcepto Dei paruerunt, in eo, quòd seipsas à Romana segregarunt. Seipsas igitur à Romana segregarunt iure, & iure quidem optimo. Siquidem, cùm cœtus ecclesiastici fuerint in eum finem instituti, vt *requiramus Iehouam, eiúsque nomen celebremus*, id est, vt Deum cognoscamus, & cognitum colamus: quacunque demum in ecclesia, siue pura Dei cognitio non traditur, siue purus Dei cultus non exërcetur; ab ea, Sanctus Spiritus, vt secedamus, iubet. Nam secedendum ab ecclesia, quæ non tradit puram Dei cognitionem, scriptum est ad Timotheum: quem Apostolus præmuniens aduersus eos *qui diuersam docent doctrinam, nec accedunt sanis sermonibus Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrina*; notas, quas atte-

Leu. 13. 46.

Psal. 119. 172.

1. Chron. 16. 8, 11, 23, 34. Psal. 63. 3. Act. 2. 42.

1. Tim. 6. vers. 3.

xit, quibus eiuſmodi lupi dignoſcantur, concludit hoc pręcepto, *Ab iis*
Ibib.verſe.5. Ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. *qui ſunt eiuſmodi ſecede. Secede*, inquit Paulus, *ab iis qui ſunt eiuſmodi:* ab eorum cœtu & eccleſia ſecede. Talē quippe ſeceſſionem ab eo deſignari, ſatis ſuo prius exemplo docuerat Timotheum Epheſi:
Act.19.verſ.7. vbi, quum *de regno Dei diſſereret in ſynagôga* Iudæorum, & *quidam indurati malè loquerentur apud multitudinem de via* Do-
Verſ.8. Ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν. mini: *ſecedens ab illis ſeparauit diſcipulos*, Chriſtianos ſegregans ab ea ſynagôga, quæ puram Ieſu Chriſti doctrinam non ferebat. Ab ea verò ſecedendum, quæ nō exercet purum Dei cultum, ſcriptum eſt ad Corinthios: quibus admonitis, vt ab
1.Cor.10.14. omni *fugerent idololatria*, porrò præcipitur, ne ſe conſocient cum infidelibus in
2.Cor.6.verſ.14. externo cultus idolorum ritu; *quid* enim *luci cum tenebris? iuſtitiæ cum iniuſtitia? Chriſto cum Belial? fideli cum infideli? templo Dei cum ſimulachris? Quapropter exite*
Verſ. 17. *è medio eorum, & ſeparamini, dicit Dominus. Separamini, dicit Dominus:* non ego dico, ſed dicit Dominus. Dicit Dominus
Hoſ.4.15. Iudæis, *ne aſcendatis Beth-auênem:* non dicit Hoſeas, ſed dicit Dominus. Vocatur quidem [a] *Beth-el*, ſed eſt [b] *Beth-auen:* [c] *Auênis excelſa, peccatum Iſraelis:* itaque, *ne aſcendatis Bethauênem*, dicit Dominus.

[a] *Id eſt, domus Dei. Hoſ.10.15.*
[b] *Domus vanitatis. Hoſ.10.5.*
[c] *Hoſ.10.8.*

Qua-

 6. Theſis.

Quare, ſecedendum ab illis eccleſiis, in quibus pura Dei, vel cognoſcendi via, vel colendi ratio, contaminatur impijs ſuperſtitionibus: expreſsè mandatum eſt ab Altiſſimo. Multo magis ab illis, in quibus vtrumque, & cultus & cognitio Dei, profanatur. At in vtroque horum turpiſſimè peccari, (ſiqua vnquam ab, eccleſia) ab eccleſia Romana: Theſi proxima demonſtratum eſt. Reformatas igitur eccleſias Ieſu Chriſti ſeipſas ab eccleſia Romana ſegregaſſe, iuſtiſſimè cōcludendum eſt. Quo mihi videtur improbior & impudentior [d] Louanienſium Theologorum [e] & Papiſtarum noſtrâtium, malitia dicam, an ignorantia? qui noſtram a Romana ſeparationem vt rapiant in odium tanquam ſchiſmaticam, obijciunt nobis crebrò, *quòd imitemur Donatiſtas*, & eorum perfido cum Eccleſia catholica diſſidio communicemus. Iuréne, an iniuria: iudicent Chriſtiani. Cùm præſertim liquidū ſit ex [f] Auguſtino, Donatiſtas non vertiſſe vitio Catholicæ quicquam aut in ſacris, quibus Deum colebat; aut in verbo fidei, quod populo prædicabat: [g] nos autem Eccleſiam pſeudocatholicā impietatis manifeſtæ, tûm in ſacris quibus colit idola cum Deo, tûm in verbo, quo miſcet

[d] *Theolo. Louan. annot. in Tom. 7. Aug. contr. Donatiſtas.*

[e] *Briſt. Quæſt. 1. Motiu. 10. Thom. Stapleт. de princip. fid. doctrin. li. 4. c. 10. Nicol. Sander. de viſib. monarc. eccl. præf. ad Lect.*

[f] *Breuic. collat. cum Donatiſt. & cont Creſcon. Parmenian. & cæt.*

[g] *Confeſ. Aug. Wirtenb. Heluet. Apolog. eccleſ. Ang.*

perfidiam cum fide, ream peregerimus? ipsi verò nostri correctores doceant, cõmunionem eius ecclesiæ deserendam, cuius sacra polluuntur idololatriâ, cuius verbi prędicatio doctrinam tradit impiam: ideoque, tûm [h] Theologi Louanienses reprehendant, ídque merito, catholicos episcopos, [i] & D. Augustinum, quòd asseruerint *Prophetas, Eliam, Elisæum, cõmunicasse sacris Israëlitarum, quum ea fœdarentur cultibus idolorum*; tûm [k] Duacensis Doctor, quamuis immerito, condemnet eos omnes, vt *orbos sensibus, immò vitâ, qui nostras solummodò conciones audiunt, quoniam docentur in ijs*, vt ait, *blasphemiæ; laudantur autem ab* [l] *Irenæo, qui blasphemum colloquium ne audire quidem sustinent*. Quocirca, si principes Pontificiorum sederent in iudicio de crimine schismatis, quod nobis intentatur, atque Donatismi; sperarem eos, (nisi tenebras haberent Aegyptias, instar Pharaonis, oculis offusas) absoluturos esse nostras ecclesias, neque minus iustam sententiam laturos de membris Iesu Christi, quàm de Christo Iesu tulit Pilatus, *Ego non inuenio crimen in eo*. Nam, quid tandem fecimus in nostra relictione Romanæ synagôgę, non dico Iudicis liturâ, sed vel Censoris notâ dignum? nisi

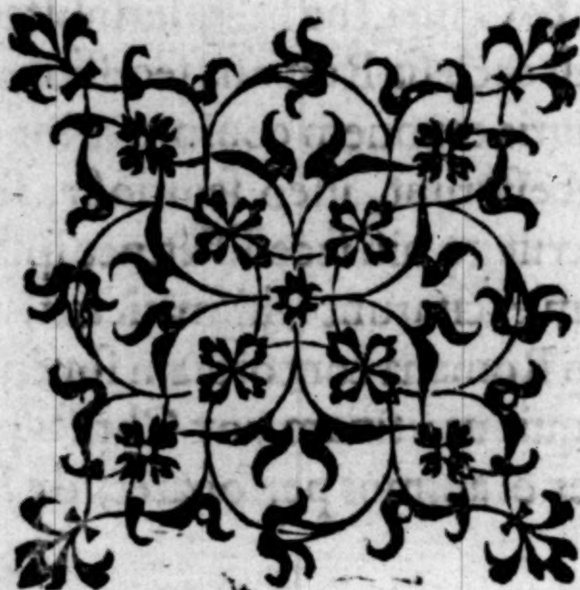
[h] *Annot. in August. Breuic. Collat. cum Donatist. Collat. diei 3. cap. 9.*
[i] *Annot. in Au. post collation. ad Donatist. cap. 20*
[k] *Brist. Mot. 32.*
[l] *Aduers. hæres. li. 3. cap. 4.*
Ioh. 19. 5.

ſi quòd, vt [m] Fimbria queſtus eſt de Scęuola, non totum telum corpore recepimus. Fuit officium miniſtrorum Chriſti, [n] prędicare verbum Dei. prędicarunt. [o] Redarguęre peccata populi. redarguerunt. [p] Afflictiones ferre, etiam ad ſanguinem vſque, pro eccleſia tulerunt. Fuit officium Chriſtiani populi, [q] paſtoris audire vocē audiuerunt. [r] Seruire ſoli Deo. ſeruierūt. [ſ] Profeſſionē fidei corā hominibus facere. fecerūt. Si magiſtratibus inuitis, quod vſu venit Galliæ: [t] fuit *obtemperandum Deo potius quàm hominibus*, vt dixerunt Apoſtoli Principibus Iſraëlis. Si magiſtratibus iubentibus, quod Anglię conceſſit Deus, & in æternum concedat quæſumus: erat obſequendum illis in Domino, [u] vt *obſequuti ſunt Ioſiæ, prophetæ, ſacerdotes, populus Iudæorum.* Quamobrem, cùm omnes Eccleſiæ Reformatę, ſequutæ normam eandem quā Anglia & Gallia, (ne ſingulis inſiſtamus) ſuam ab eccleſia Romana ſeceſſionem ad diuini iuris canonem conformarint: non quia ſeceſſerunt, ideò ſeditioſæ, ſed eſſent ſacrilegę, niſi ſeceſſiſſēt; nec ipſæ diſcordiam excitarunt ſchiſmaticam, ſed alię cum Romana concordiam fouent impiam; quibus vtinam vox Chriſti potius & aures & animos perſonaret, de Babylone

[m] Cicer. pro S. Roſcio.
[n] 2. Tim. 4. 2.
[o] Tit. 1. 13.
[p] 2. Tim. 2. 3.
[q] Ioh. 10. 27.
[r] Mat. 4. 10.
[ſ] Luc. 12. 8.
[t] Act. 5. 29.
[u] 2. Reg. 23. 2. 3. & toto cap.

6. Thesis. lone dicentis suis, *Exite ex ea popule mi,*
Reu. 18.4. *ne participes sitis peccatorum eius, & ex plagis eius accipiatis.* Habes, vir reuerende, meum iudicium, de tribus Thesibus, quas proposuisti. In quorum explicatu tametsi fui longior, partim grauitate rerum commotus, partim auditorum fretus patientia, quàm istius loci consuetudo pateretur: tamen permulta prudens prætermisi, quæ contra veritatem singularum Thesium ab aduersarijs possunt obijci: quòd ea commodius in ipso quasi stadio disputationis percurri & superari posse iudicarem.

PSAL. 51. 20.
Benefac, ô Deus, *pro beneuolentia tua Sioni: ædifica muros Ierusalem.*

Christiano Lectori, salutem.

OPeram dedi, quantam quidem potui, Christiane lector, vti Theses meæ, non ab alijs erratis solùm, sed etiam à typographicis quàm emendatissimæ, in lucem ederentur. Verùm operarum incuria (nequid dicam grauius) effectum est: vt varijs erratis, non sine magno meo dolore, sint deformatæ. Cæterùm, quia corrigi possunt præterita, reuocari non possunt: idcirco mihi rogandus es, primùm, vt ignoscas; deinde, vt corrigas, vel calamo, si videbitur, vel animo, quum leges. Errata leuiuscula, in orthographia, & interpunctionibus, & cæteris id genus, quæ nimis sunt crebra: tuæ prudentiæ corrigenda reliqui. E reliquis, grauiora, quæ perinsignẽ habebant sententiæ deprauationem: à typographi amanuensi corrigenda curaui. Quædam, minus grauia, quæ tamen aut morari possent lectorem, aut ansam aduersario dare cauillandi: hîc, in erratis, corrigenda subieci. Siquis iterum typographus Theses has committere prælo voluerit: peto, vt exemplar à me correctum & emendatum petat; accipiet. Nam in his erratis prætermisi varia, quæ correcta cuperem: etsi minoris sint momenti, neque magnæ lectori molestiæ futura. Vale. Londini. 2. Mart.

Tuus, Io. Rainoldus.

Pagina	Versu	Erratum	Correctio.
14	ad sa-	sempiternum	sempiternam
28	eorum	cui	qui
42	legis	deest in marg.	Esa.1.12.& 8.20
48	illu	sic	Sicut
49	& ea	sunt	sint
52	cati	electi:de	electi.De
	aut	gratia.	gratia,
54	mecum	Labano	Libano
65	tes,	authoritate	authoritati
68	rali	-politanos	-politano,
69	clesiæ	,quædam	quædam,
73	Phœbus	equo	equos.
76	ficijs	ornâret	ornârit
82	in marg.	Reu.15.	Reu.20.15.
89	uens	Pontificæ	Pontificiæ
105	in marg.	Erid.l.1.	Deleatur
106	in marg.	clement.7.11.	Clement.Sept.
109	milem	Hosius	d Hosius
	in ec-	, in ecclesis	in ecclesijs,
111	in marg.	Eph.24.	Eph.2.4.
		Rom.3.2.1.	Rom.3.21.
114	absol-	quā doctrinam	Quâ doctrinā
118	Quæ	Quæ	r Quæ
125	cimæ	m qui	qui
	co:	n qui	m qui
	cum	secundum	n secundum
133	clesia	,iustissimè	iustissimè,
136	quas	quorum	quarum.